

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı

**SERAMİK EĞİTİMİNİN İLKÖĞRETİM ÇAĞINDAKİ
ÇOCUKLARIN DUYUŞSAL VE PSİKOMOTOR GELİŞİMİNE
KATKISININ KURAMSAL ALTYAPISAL OLARAK
AÇIKLANMASI**

Eyüp KOÇAK

Danışman

Prof. Dr. İbrahim Halil TÜRKER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Haziran, 2019

TELİF HAKKI

2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu Ek Madde 40 hükümleri çerçevesinde (Ek:22/2/2018-7100/10 md.) “*Lisansüstü tezler yetkili kurum ve kuruluşlar tarafından gizlilik kararı alınmadıkça, bilime katkı sağlamak amacıyla Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından elektronik ortamda erişime açılır.*”

Araştırmacılar tezlerin tamamı veya bir bölümünü yazarın izni olmadan ticari veya mali kazanç amaçlı kullanamaz, yayımlayamaz, dağıtamaz ve kopyalayamaz. Ulusal Tez Merkezi Web Sayfasını kullanan araştırmacılar, tezlerden bilimsel etik ve atıf kuralları çerçevesinde yararlanırlar.

YAZARIN

Adı : Eyüp

Soyadı : KOÇAK

Bölümü : Güzel Sanatlar Eğitimi

İmza :

Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Seramik Eğitiminin İlköğretim Çağındaki Çocukların Duyuşsal ve Psikomotor Gelişimine Katkısının Kuramsal Altyapısal Olarak Açıklanması.

İngilizce Adı : Theoretical Infrastructural Explanation of the Contribution of Ceramic Education to Primary School Children’s Affective and Psychomotor Development

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Eyüp KOÇAK

İmza:

KABUL VE ONAY

Eyüp Koçak tarafından hazırlanan “**Seramik Eğitiminin İlköğretim Çağındaki Çocukların Duyuşsal ve Psikomotor Gelişimine Katkısının Kuramsal Altyapısal olarak Açıklanması**” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ondokuz Mayıs Üniversitesi **Güzel Sanatlar Eğitimi** Anabilim Dalı, **Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı**’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. İ. Halil TÜRKER

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Başkan: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Üye: (Unvanı Adı Soyadı)

(Anabilim Dalı, Üniversite Adı)

Bu tezin **Güzel Sanatlar Eğitimi** Anabilim Dalı, **Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı**’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Tarihi: __/__/____

Prof. Dr. Ali ERASLAN

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

(İmza ve Mühür)

Anne ve Babama

TEŐEKKÖRLER

Böyle bir konunun ele alınıp, gerçekleştirilmesi sürecinde katkılarını, desteklerini esirgemeyen ve bu araştırmanın oluşmasında destek olan, başta danışmanım Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Halil Türker'e, sanat eğitiminin Türkiye'de kaliteli ve yaygın bir eğitime dönüştürülmesi için yoğun uğraşlar veren Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü öğretim üyelerine ve arkadaşlarıma, böyle bir araştırmanın çocuklar üzerinde olumlu olacağına yürekten inanarak beni bu çalışmayı yapmamda destek olan bütün dostlarıma ve aileme katkılarından dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

**SERAMİK EĞİTİMİNİN İLKÖĞRETİM ÇAĞINDAKİ
ÇOCUKLARIN DUYUŞSAL VE PSİKOMOTOR GELİŞİMİNE
KATKISININ KURAMSAL ALTYAPISAL OLARAK
AÇIKLANMASI**

Yüksek Lisans Tezi

Eyüp Koçak

ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran, 2019

ÖZ

Günümüz ve gelecek çağın bireylerinin özelliklerini tanımlamaya yönelik pek çok bilimsel çalışma ve tespit yapılmıştır. Yapılan bütün araştırmaların esasen, güzel bir dünya yaratmak için nitelikli bireyler yetiştirmeyi hedeflediği görülmektedir. Bireyin canlı bir organizma olarak doğuştan getirdiği yetenekler ve bu yeteneklerin doğumdan sonraki süreçte izlenmesini mümkün kılan bilimsel çalışmalar dikkate alındığında, yeteneklerin geliştirilmesi ve kişilik örüntüsünün ve karakterinin meydana gelmesinde en önemli çağın okul öncesi, ilk, orta ve lise çağı olduğu görülmektedir. Eğitim sisteminin ilk aşamasından başlayarak sanat eğitiminin amacı; çocukların sağlıklı, özgür, yaratıcı ve mutlu bireyler olarak yetiştirilmesidir. Ancak sanat eğitiminin bu görevini yerine getirebilmesinde yetişmekte olan bireyi sanatla buluşturmak ve sanat yoluyla onu yetiştirmek hususu dikkate değer bir konudur. Yetişmekte olan bireyin donanımı doğumdan ölüme kadar değişkenlik gösteren bir durumdur. Bu süreçte, yetişmekte olan bireylere verilecek olan seramik eğitimi ve çalışmaları pedagojik, sanatsal, fizyolojik ve psikolojik kapsamı, amacı ve uygulama yöntemlerini içeren bir süreci kapsamaktadır. Bu süreç, düşünme gücünü geliştiren, üç boyutlu kavrama, eleştirel düşünme, kavrama ve karar verme ve dünyadaki olgu ve olaylara daha kapsamlı bakabilme yeteneğini ortaya koyabilmektedir. Değişen ve gelişen dünya düzeninde bireylerin kendine bir yer bulabilmesi sağlıklı, mutlu ve üretken olabilmeleri açısından eğitimde seramik çalışmalarının hazırlayıcı etkisi yadsınamaz ölçüdedir. Sanat eğitimi içinde son derece önemli bir yere sahip olan seramik eğitimi, bireyin yaşamı boyunca devam eden psikomotor yetenekleri desteklemeye yönelik

özellikleri nedeniyle okul öncesinden üniversiteye kadar eğitim programlarında yer almasını ve uygulanmasını gerektirecek sosyolojik, psikolojik ve daha önemlisi pedagojik kriterlere sahiptir.

Anahtar Kelimeler : **Seramik Eğitimi, Psikomotor Gelişim, Duyuşsal Gelişim**

Sayfa Sayısı : **87**

Danışman : **Prof. Dr. İ. Halil TÜRKER**

**THEORETICAL INFRASTRUCTURAL EXPLANATION OF
THE CONTRIBUTION OF CERAMIC EDUCATION TO
PRIMARY SCHOOL CHILDREN'S AFFECTIVE AND
PSYCHOMOTOR DEVELOPMENT**

MS Thesis

Eyüp KOÇAK

ONDOKUZ MAYIS UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

June, 2019

ABSTRACT

Many scientific studies and determinations have been made to define the characteristics of individuals of present and future ages. It is seen that all the researches are mainly aimed at raising qualified individuals to create a beautiful world. Considering the innate abilities of the individual as a living organism and the scientific studies that make it possible to monitor these abilities after birth, it is seen that the most important age in the development of talents and the formation of personality pattern and character is preschool, primary, middle and high school ages. The aim of the art education starting from the first stage of the education system is raising children as healthy, free, creative and happy individuals. However, bringing the growing individual together with art and educating him through art is a remarkable issue for the art education to fulfill its task. The equipment of the growing individual is in a state of change from birth to death. In this process, ceramic education and studies to be given to growing individuals cover a process which includes pedagogical, artistic, physiological and psychological scope, aim and application methods. This process can reveal the ability to three-dimensional comprehension, critical thinking, comprehension and decision making and the ability to look at facts and events in the world more comprehensively which develops the power of thinking. The preparatory effect of ceramic works in education is undeniable in finding a place for individuals in a changing and developing world order for them to be healthy, happy and productive. Therefore, ceramic education, which has an important place in art education, has sociological, psychological and more importantly pedagogical criteria which will require planning and implementation from pre-school to university education programs because of its characteristics to support psychomotor abilities covering the first years of an individual's life process.

Key Words : Ceramic Education, Psychomotor Development,
Affective Development

Number of Pages : 87

Advisor : Prof. Dr. İbrahim Halil TÜRKER

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI.....	II
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	III
KABUL VE ONAY	IV
TEŞEKKÜRLER	VI
ÖZ.....	VII
ABSTRACT	IX
İÇİNDEKİLER	XI
TABLolar LİSTESİ.....	XIII
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
I. GİRİŞ	1
1.1 Problem Durumu.....	1
1.1.1 Problem Cümlesi.....	1
1.1.2. Alt Problemler.....	1
1.2 Araştırmanın Amacı.....	2
1.3 Araştırmanın Önemi	2
1.4 Sayıtlar	2
1.5 Kapsam ve Sınırlılıklar	3
1.6 Tanımlar	3
İKİNCİ BÖLÜM	5
II. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	5
2.1 Seramiğin Tanımı	5
2.1.1 Seramik Sanatı	6
2.1.2 Seramik Çalışmalar	10
2.2 Seramik Eğitimi	11
2.2.1 Seramik Eğitimi ve Çocuk	14
2.2.2 Seramik Eğitimi ve Çocuk Gelişimi	16
2.3 Çocuk Gelişimi.....	17
2.3.1 Duyu-Hareket Dönemi (0-2 Yaş).....	24
2.3.2 İşlem Öncesi Dönem (2-6/7 Yaş).....	24
2.3.3 Somut İşlemler Dönemi (6/7-11/12 Yaş)	25
2.3.4 Soyut İşlemler Dönemi (11/12 yaş ve üzeri)	26
2.4 Duyuşsal Gelişim	27

2.4.1 Duyuşsal Gelişim Eğitimi	28
2.5 Psikomotor Gelişim	31
2.5.1 Psikomotor Gelişim ve Çocuk Eğitimi	33
2.5.2 Psikomotor Gelişimin Önemi.....	40
2.6 Seramik Eğitiminin Eğitim Sistemindeki Konumu.....	47
2.6.1 Seramik Eğitiminin İlköğretim Programlarındaki Yeri.....	49
2.6.2 Seramik Eğitiminin Sanat Eğitimi İçindeki Yeri ve Önemi	49
2.7 Seramik Eğitiminin Çocuğun Fiziksel Gelişimine Olan Etkisi	53
2.7.1 Seramik Eğitimi ile Duyuşsal Gelişim Arasındaki İlişki.....	58
2.7.2 Seramik Eğitimi ve Psikomotor Gelişim Arasındaki İlişki.....	62
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	68
III. YÖNTEM	68
3.1 Araştırma Yöntemi.....	68
3.2 Veri Toplama Tekniği	68
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	69
IV. BULGULAR.....	69
BEŞİNCİ BÖLÜM	75
V. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	75
KAYNAKÇA	82
EKLER.....	85

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: 2015 yılı ÖSYM kılavuzunda Türkiye’de lisans düzeyinde eğitim veren seramik bölümlerinin listesi.....	13
--	----

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1: Fransa'da Le Tuc d'Audoubert Mağarasında bulunan bizon heykeli,..... 9
Şekil 2: İnsan gelişimi üzerindeki etkili olan unsurların birbirleri ile etkileşimleri .. 22
Şekil 3: Psiko-motor gelişimin temel mantığı..... 35
Şekil 4: Gallahue'nin piramit modeli..... 41

SİMGELER VE KISALTMALAR

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
YÖK	Yüksek Öğretim Kurumu
Ed.	Editör
Çev.	Çeviren(ler)
s.	Sayfa

BİRİNCİ BÖLÜM

I. GİRİŞ

1.1 Problem Durumu

Ülkemizde okulların ilköğretim kademesindeki görsel sanatlar eğitimi dersi, her ne kadar iki ve üç boyutlu çalışmalardan oluşsa da söz konusu dersin müfredatı incelendiğinde seramik ya da heykel gibi üç boyutlu çalışmalara iki boyutlu çalışmalara nazaran çok daha az yer verildiği görülmektedir. Üç boyutlu çalışmalar, ilköğretim öğrencileri için görsel sanatlar eğitimi dersini zenginleştirmesinin yanı sıra eğitsel olarak zihin ve kaslar arası koordinasyonu güçlendirerek, psikomotor gelişimine doğrudan katkıda bulunur. Söz konusu çalışmalar öğrencilerin derinlik, yükseklik ve genişliği algılamalarına; nesnelerin varlığını kavramalarına ve değerlendirmelerine yardımcı olur.

Bu bağlamda seramik dersi, gelişim çağındaki çocukların üç boyut algısını geliştirirken aynı zamanda kil ile yapılan modellemeler çocukların hazır nesnelere yapabilecekleri çalışmalara göre daha geniş bir çalışma alanı sunar. Seramik malzemeler çocukların fiziksel ve zihinsel olarak aktif bir şekilde çalışmasını sağlayan malzemelerdir. Bu sayede çocuklar hem ellerini kullanacak hem de zihinsel olarak bedenini kullanmayı öğrenecektir (Köse, 2005).

Seramik sanatında kullanılan temel malzeme olan çamur/kil kolay elde edilir, ucuza mal olur ve çamur veya kil ile yapılan ürünlerde çocuklar kendilerini daha özgürce ifade edebilir. Bu nedenle üç boyutlu çalışmalarda kullanılan diğer malzemelere göre daha işlevseldir.

1.1.1 Problem Cümlesi

Seramik eğitiminin ilköğretim çağındaki çocukların duyuşsal ve psikomotor gelişimine katkısı nedir?

1.1.2. Alt Problemler

Araştırmada probleme çözüm getirmek amacıyla şu alt problemlere yanıt aranacaktır:

- Seramik eğitiminin ilköğretim programlarındaki yeri nedir?
- Seramik eğitiminin çocuğun fiziksel ve duyuşsal gelişimine olan etkisi nasıldır?
- Seramik eğitimi ve psikomotor gelişim arasındaki ilişki nasıldır?
- Seramik eğitiminin çocuğun psikomotor gelişimine katkısı nedir?
- Seramik eğitiminin çocuğun yaratıcılığının gelişmesi üzerinde etkisi nedir?

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile günümüzde ilköğretim kademesindeki çocukların fiziksel gelişmelerine paralel olarak psikomotor gelişimlerinde seramik eğitiminin önemi ve gerekliliğinin açıklanması amaçlanmıştır.

1.3 Araştırmanın Önemi

Gelişmiş ülkeler, ilköğretimden başlayarak sanatı çağdaş insan eğitiminin vazgeçilmez bir aracı olarak değerlendirmiş, eğitim kurumlarına ve programlarına sanatı sokmuştur (Kacar, 2010). Böylece hem genç bireylerin kişisel gelişimlerine katkıda bulunmuş hem de yetenekli bireylerin erken yaşlarda kendini tanıması ve yeteneklerinin ortaya çıkması sağlanmıştır. Çocukların duygularını daha kolay ve güçlü bir şekilde ifade edebilmeleri, tasarım ve yaratma güçlerini geliştirmeleri ve bunu üstün duyarlılığa ulaştırmaları noktasında seramik çalışmalarının son derece önemli olarak görülmektedir.

1.4 Sayıtlar

Konunun kuramsal saptamalarına yönelik olarak, çalışmanın başlangıcında, çalışmamız ile ilgili olarak aşağıdaki sayıtlar ortaya konulmuştur:

1. Psikomotor gelişiminin bireyin yetişme çağı açısından etkisinin saptanması,
2. Herkesin bireylerin özgür, bağımsız, özgüvene sahip, eleştirel düşünebilen bireyler olarak yetiştirilmeleri gerektiğine olan inancın varlığı,
3. Gerek okulda gerekse ailede seramik çalışmalara karşı bireylerin ilgi duymaları,
4. Okul ve sonrası hayatta da seramik ile birey arasındaki ilişkinin sürekli devam edebileceği,
5. Seramik çalışmalarla somut-soyut ilişkisinin kurdurulabileceği,
6. Seramik çalışmaların fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan farklı olan bireyler için sağlıklı bir gelişim aracı olması,
7. Her yaştan bireylerin ilgilenebilme durumu,
8. Bireyin zihinsel, bedensel ve yaratıcı gücünü sürekli aktif olarak tutabilme özeliği,
9. Yaratıcılığın en önemli basamağı olması,

10. Seramik çalışmaların sanatın diğer alanları ile bir bütünlük göstermesi.

1.5 Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu çalışma Türkiye'de Milli Eğitim Kurumu'na bağlı olan devlet okulları ve bu okullarda eğitim gören ilköğretim çağındaki çocukların gelişim çağı ile sınırlandırılmıştır.

Bu çalışmada elde edilecek bilgilerin çoğunda yurt içinde ve yurt dışında yapılan bilimsel çalışmalar kaynak olarak kullanılmıştır.

1.6 Tanımlar

Seramik: Temel bileşeni kil olup, kalıpta, tornada ya da serbest şekillendirme yöntemi ile elde biçimlendirilmiş ve pişirilmiş ürünlere verilen addır. Porselen de dahil olmak üzere pişmiş topraktan elde edilen tüm nesnelere bu kelimenin kapsamına girer (Sözen ve Tanyeli, 2018).

Kil: Yapısında alüminyum silikat bulunan, su ile ıslatıldığında kolay biçimde şekil alabilen yumuşak ve geçirimsiz bir tür toprak (Terwiel, 2010).

Pişirim: Kurutulmuş seramik ürünün, kilin türüne göre 900-1400 derece arasında fırınlanarak kullanılabilir hale getirildiği ve dayanıklılığın artırılması için yapılan uygulamadır. Seramik ürünün sırlanmadan önceki ilk pişirime "bisküvi" denir ve normal pişirimden daha düşük sıcaklıkta yapılır (Terwiel, 2010).

Sırlama: Pişirilmiş ürünün daha estetik bir görünüm kazanması ve daha dayanıklı olmasını sağlamak için farklı oksitler ve kimyasal malzemeler kullanarak kaplanması ve üzerinde camsı bir tabaka oluşturma evresidir.

Psikomotor gelişim: Canlıların gelişim sürecinde vücut hareketlerini kontrol altında tutması, zihin ve kaslar arasında koordinasyonun sağlanması ve bu yolda pratikleşmesi süreci (MEB, 2013).

Döküm: Seramik ya da heykelde kullanılan sıvı haldeki malzemenin kalıp içine dökülmesi ile elde edilen ürüne ve bu sürece verilen addır. Döküm tekniği, malzeme sağlamlığını arttırmak veya ürünleri daha hızlı çoğaltmak için kullanılır (Ocvirk, Stinson, Wigg, Bone, ve Cayton, 2018).

Kabartma (Rölyef): Üçboyutlu çalışmalarda yüzeyi farklı ölçülerde oyarak ya da yükselterek şekillerin ortaya çıkarılmasıdır. Figürlerin zemine göre fazla yüksekte olmasına yüksek kabartma, çıkıntılarının az belirtilmesine alçak kabartma denir (Turani, 2018).

İKİNCİ BÖLÜM

II. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Seramiğin Tanımı

Türk Dil Kurumunun tanımlamasına göre seramik; yüksek ısıda pişirilmiş topraktan yapılan vazo, çanak, çömlek vb. nesnelere (TDK, 2019). Seramik kelimesi Türkçeye Fransızca céramique "çömlekçilik" sözcüğünden geçmiştir. Fransızca sözcük ise Eski Yunanca keramikós "çömleğe ilişkin, çömlekçilik" sözcüğünden alıntıdır. Bu sözcük eski Yunanca kèramos "pişmiş topraktan çömlek" sözcüğünden +ikos son ekiyle türetilmiştir (Türkçe Etimoloji, 2019). Yani seramik kelimesinin anlamı içine hammaddesi topraktan olan ve pişirilmiş her türlü nesne girmektedir. Kaba seramik, tuğla, künk, ince seramik de kap kacak ve diğer seramik eşyaların yapımında kullanılır. Killi topraktan yapılan eşyaların pişirme ve sırlama sonucu su geçirmez olmaları sağlanır. Kilin bünyesindeki su, iki devrede uzaklaştırılır. Bunlardan biri güneşte kurutma, diğeri ise 850-900 derecede pişirmedir. Yalnız pişirme sonucu taşlaşan seramik yine de bünyesine suyu emer. Eğer seramik ürün sırlanırsa dış yüzünde oluşan camsı tabaka hiçbir şekilde suyu emmez ve sızdırmaz (Turani, 2018).

Seramik uygulamaları bazı istisnalar ve teknik farklılıklar hariç genelde 6 safhadan oluşturularak seramik ürünleri elde edilir. Bu aşamalar:

1. Hammaddenin öğütülmesi,
2. Öğütülen plastik hammaddenin çamur veya toz haline getirilmesi,
3. Tornada, şablonla kalıpla veya elde şekillendirilmesi,
4. Modellemesi biten çalışmanın bisküvi pişiriminin yapılması,
5. Bisküvi pişirimi yapılmış çalışmanın sırlanması,
6. Sırlanmış çalışmanın tekrar pişirilmesi (Tanışan ve Mete, 1986).

Seramik çalışmalar, dört ana element olan ateş, hava, su ve toprağı, en etkin ve en yalın şekilde kullanarak ortaya eserler çıkaran sanat ve mühendislik alanıdır. Seramik uygulamalarda, toprak ve sudan oluşan çamur şekillendirilerek çok farklı alanlar ve uygulamalar için çok farklı biçimler elde edilebilir.

Seramik, Antik Yunanca'da "çömlekçi toprağı/kili" ve bundan üretilmiş her şeyi tanımlamakta kullanılmış olan "keramos" kelimesinden batı dillerine girmiştir. Bazı kaynaklara göre ise seramik sanatının tarihi insanlık tarihi kadar eskidir (Erman, 2012). Türkçe'ye ise Fransızca'daki (céramique) okunuşu ile aktarılmıştır. Dilimizdeki "pişmiş toprak" terimi seramik ile eş anlamlıdır. Seramik en genel tanımı ile toprağın/çamurun şekillendirilip pişirilmesi sonucu elde edilmiş tüm ürünleri anlatmakta kullanılır. Seramik kelimesi ürünün/eserin hem yapıldığı maddeyi hem de ürün/eser tipini tanımlamakta kullanılmaktadır. Seramik insanoğlunun yarattığı ilk yapay malzeme/ürün durumundadır. Asırlar boyunca üretildikleri dönemin sosyal, kültürel ve siyasal durumunun bir göstergesi olmuş, uygarlıkların gelişim süreçlerine ışık tutmuştur. Bu bağlamda seramik sanatı tarihsel olarak geçmişimizi daha iyi anlayabilmemizi sağlayan bilgi ve belge kaynağı olarak günümüzde önemli bir yere sahiptir. (Erman, 2012).

Geçmişten günümüze insanlık tarihinin bütün dönemlerinde hemen hemen rastlanan seramik, sosyal ve kültürel anlamda büyük bir öneme sahip olmuştur. "Seramik, bilim ve sanat dalları arasında en kapsamlı olanlarından biridir. O, kendi varlığını kimya, teknoloji, mineraloji, arkeoloji, malzeme, mühendislik gibi bilim dalları ve resim, heykeltıraşlık, mimari, tasarım, grafik gibi sanat dalları ile etkileşim içerisinde sürdürmekte ve geliştirmektedir." (Hacızade, 2014, s. 41).

2.1.1 Seramik Sanatı

İnsanlığın uygarlık sürecinde, erken döneme ait bulgular incelendiğinde bu döneme ait tek plastik malzemenin seramik ve seramik ürünler olduğu görülmektedir. Bu nedenle seramik insanlık tarihinin çok önemli bir yapı taşıdır. Bireyin sosyal, kültürel, psikolojik ve fizyolojik yapısına olan katkılarını kuramsal olarak ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmanın temel konusu olarak ele alınan seramik, sanatsal olarak da önemli bir alan yaratmıştır. Buna bağlı olarak sanatının gelişimi ona şekil verip hayat bulmasını sağlayan toplumların hem sosyal hem de kültürel anlamda gelişimleriyle paralellik göstermektedir. (Mutlu, 2007).

Seramik sanatından söz ederken bu sanatı oluşturan ham maddenin özü konusuna da değinmek gerekir, doğal hammaddesi çamur olan ve çamurun biçimlendirilmesi, sırlanması, pişirilmesi ve buna ilişkin süreçlerin sonucunda değer ve anlam kazanan

seramik sanatının hammaddesine ilişkin son değerlendirmede, özü metal hammaddesine dayanmayan bütün anorganik maddelerden meydana gelen maddeler biçiminde bir değerlendirmede bulunabilir. Bu anlamda seramik sanatı bu maddelerin özgün tasarımıyla çalışmalarından sonra dayanıklılık kazanana kadar pişirilmesi bilim ve teknolojisi ve de sanatıdır diyebiliriz. Dolayısıyla insanoğlunun költünde ilk özgün seramik örneklerinden çağımıza kadar geçen sürede seramik sanatı, bu sanatın veya zanaatinin, üretim nedenleri, üretim çeşitliği ve üretim amacına dayanan türdeki değişkenleri nedeniyle son derece geniş bir anlam taşıdığı ve buna ilişkin olarak da başta çeşitli ihtiyaçlar olmak üzere; sonrasında sanat dalı, el sanatları, seramik bilimi ve seramik teknolojisi olarak çeşitlenmekte olduğu görölmektedir. Bu süreç doğrultusunda ele alındığında bu sanat dalı, insanoğlunun geçmişten günümüze çeşitli sosyo-költürel değerlendirmeler, üretim, amaç ve yöntemlerine göre bir ivme göstermiştir. Bu kapsamda seramik sanatının gerek költürel ve gerekse költürlerarası yapısının da giderek farklı bir boyut kazandığı görölmektedir.

“Seramiğin 8000 yıllık tarihine damgasını vuran bereketli Anadolu toprakları, asırlar boyunca çok çeşitli uygarlıklara kapılarını açmış, topraklarında farklı költürleri konuk etmiş ve insanlık tarihinin en önemli dönüşümlerine tanık olmuştur.” (Erman, 2012, s. 20). Seramik sanatının ortaya çıkışında Anadolu coğrafyasının ayrı bir yeri bulunmaktadır. İnsanoğlunun ilk yerleşim yerlerine ev sahipliği yapan Anadolu’da bu sayede birçok keşif ve icadın da ortaya çıktığını, insanoğlunun költürel eylemleri ve ihtiyaçları doğrultusunda oluşturduğu veya gerçekleştirdiği eylemlerden birisinin de seramik sanatı olduğunu böylece keşfedebiliriz. En eski yerleşim üniteleri olan Hacılar ve Alacahöyük’te bulunan çanaklar M.Ö. 6000 yılına ait. Bu el yapımı eserler tarih boyunca seramik dalında yapılmış en eski sanatsal çalışmalardır. Neolitik devirde başlayan seramik üretimi, sadece günlük kullanımlık çanak çömlek formunda ortaya çıkmadı. Anadolu insanı seramiğin dayanıklılığından etkilenerek ondan dinsel törenlerde kullandığı tanrı heykelleri yaptı. Süs eşyaları ve takılar yaptı. Kilden yaptığı lambaları mağarasında kullandı, mektuplarını kil tabletlere yazdı, ölülerinin külünü kilden yaptığı çanaklarda taşıdı. Bu anlamda Anadolu topraklarının seramiğin de anavatanı olduğunu düşünmek yanlış olmayacaktır (Erman, 2012).

Seramik sanatının gelişmesinde pek çok ülkenin öncülük ettiği söylenebilir ancak sahip olduğu zengin kaolin madenleri sayesinde Çin’in bu sanatın gelişmesinde payı

oldukça büyüktür. Dünyanın en önemli seramik üreticilerinden biri olan Çin yüzyıllardır süregelen teknik birikim ve gelişim süreci neticesinde kendine has bir seramik kültürü oluşturmayı başarmıştır. (Tizgöl, 2009). Çin’de ve Anadolu’da olduğu gibi dünyanın pek çok bölgesinde teknoloji ve estetik gelişmelere yönelik olarak bu sanatın giderek önem ve değer kazandığı görülmektedir.

kullanılacak kilin özelliğine ve kullanım amacına göre içine gerekli miktarda su ve katkı maddeleri ilave edilerek homojen bir karışım oluşturularak seramik hamuru elde edilir. Hazırlanan kil elle modelleme, kalıplama, presleme, döküm vb. yöntemlerle şekillendirilir. Bu sanatın oluşmasında, tanımlanmasında ve değer kazanmasında elbette çamurun hazırlanması kadar, pişirilip sunumuna kadar geçen sürenin de büyük önemi vardır. Seramik ürünlerin üzerlerinin kaplanmasında kullanılan “sır” metal oksitlerin tek başına yada şeffaf sırlar da dahil olmak üzere farklı malzemelerin bir arada kullanılması ile elde edilir. Mangan, kobalt, demir gibi metal oksitlerin birkaçı bir arada kullanılarak veya değişik sır reçeteleri oluşturularak farklı sıcaklıklarda farklı renkler oluşturmak mümkündür.

Seramik insanlığın en eski faaliyetlerinden biridir. İçinde bulunduğu kültürlere ışık tutan, teknolojik ve sanatsal başarıları ortaya çıkaran ve kendine has bir tarzı olan sanat yapısıdır. Ateşin, yumuşak kili daha güçlü ve dayanıklı bir malzemeye çevirdiğinin fark edilmesi 25,000 yıl öncesine dayansa da bu malzemenin kap-kacak gibi günlük gereçlere ya da sanatsal ürünlere dönüştürülmesi çok daha sonraki dönemlerde olmuştur (Cooper, 2002).

Şekil 1: Fransa'da Le Tuc d'Audoubert Mağarasında bulunan bizon heykeli, M.Ö. 12000 (<https://i.imgur.com/O3hQtLL.jpg>)

İnsanoğlu doğada bulunması ve işlenmesi kolay olan çamurun (kilin) özelliklerini öğrendikçe daha etkin bir biçimde kullanmaya başlamıştır. İlkel insanlar çamurdan sadece seramik çömlek kap-kacak gibi eşyalar yapmakla kalmamış daha eski dönemlerde taş, kemik gibi malzemelerden oydukları simgesel heykelleri ya da hayvan figürlerini bu defa kilden şekillendirip yeniden yapıp pişirmişlerdir (Hallıoğlu, 2019).

Yeryüzünün en önemli doğal elamanı durumundaki toprak malzemesi granit kaya unsurlarının çeşitli doğal olaylar sonucunda aşınmaya uğrayarak son derece küçük parçalara bölünmesi sonucunda oluşmaktadır. Ancak, bu kum tanecikleri veya toprağın bütün seramik çalışmaları için uygun olması beklenemez. Seramik için en uygun toprak malzemesi ve kil şeklinde ifade edilen toprak türüdür. Bu tür toprak aynı zamanda yeryüzünün en temel maddesi durumundadır. Bu nedenle kil türünden toprağın şekillendirilmeye açık özelliği ve sonrasında ısıya olan duyarlılığında biçimini korumasının, seramik sanatı ve seramik endüstrisinin aynı zamanda dünyanın en eski ve büyük endüstrilerinden biri haline gelmesi için etkili olduğunu bilinmektedir.

Esasen çamur seramiğin esas olan maddesidir. Bunun için elle, kalıp ya da torna yardımı ile çeşitli formlara sokulmuş, sonrasında fırınlanmış bütün üretim malzemelere genel olarak seramik denilmektedir. Ancak seramikten önce gerçekleştirilen bir buluş seramiği nitelik olarak ortaya çıkaran ve değerli kılan en

önemli buluştur. Bu buluş elbette ateşin keşfidir. Ateşin keşfi seramiğin sanat olmasındaki önemi oldukça büyüktür. Zaman zaman değinecek olduğumuz gibi seramiğin sanata dönüşmesinden önce, insanoğlu onu yaşamını sürdürebilmek amacıyla en temel besin maddelerinin taşınması ve saklanması amacıyla kullanmayı keşfetmiştir. Seramik kültürler arası bir iletişim aracı olmuş, etkileşimde bulunan farklı topluluklar zaman içerisinde birbirlerinde farklı teknikler öğrenerek gelişim sürecinde birikimlerini kullanmışlardır.

2.1.2 Seramik Çalışmalar

İnsanoğlunun kendi yeteneklerini ve düşünsel güçlerini hayatını sürdürülebilirlik için kullanabileceğini keşfettiği ilk günden günümüze kadar geçen sürece yönelik bir perspektiften bakıldığında; seramik öncelikle insanın hayatını sürdürebilme gereksinimi sonuçlarına bağlı olarak ifade edebileceğimiz doğrultuda, bir kap-kacak malzemesi olarak karşımıza çıkmakta olduğunu görmekteyiz.

“Pişmiş toprağın, ilk olarak depolama amacıyla kullanılan kap-kacak ve küpler şeklinde günlük hayatın içine girdiği bilinmektedir. Dinsel törenlerde simgesel anlamlar taşıyan idoller; aydınlatmayı sağlayan kandiller; haberleşme ve belgeleme işlevi olan tabletler; tuğla, kiremit, suyolu ve künk gibi mimari elemanlar; takılar ve süs eşyaları, çanak çömlek, ocak gibi gündelik kullanım eşyaları; ölü küllerinin saklandığı kaplar ve lahitler seramiğin sayısız formlarından bazılarıdır. Seramik, kısa sürede günlük hayatın vazgeçilmezlerinden olan pek çok ürünü insan hayatına sokmuştur, malzemenin esnekliği ve şekillendirmedeki kolaylığı sayesinde inanış ve dini ihtiyaçları karşılayan nesnelere, çocuk oyuncaklarına kadar geniş bir ürün yelpazesinin üretilmesine imkân sağlamıştır.” (Erman, 2012. s. 20).

Düşüncenin sınırsız gücüne bağlı olarak her türlü biçime sokulduğunu ve pek çok amaçla üretildiğini ve kullanıldığını gördüğümüz seramik, buna bağlı olarak da farklı çalışma türleri ve/veya gerekçelerle üretildiğini biliyoruz. Ham maddesi toprak olan seramik insanlık tarihi boyunca uygarlıkların ilk dönemlerinden başlayarak insanın günlük yaşamına girmiş ve bugüne kadar gelişimini devam ettirerek kesintisiz bir şekilde kullanılmıştır.

Seramik zaman içerisinde kendi sanat ve bilim dalını oluşturmuştur. Kap-kaçak üretimlere yönelik olarak üretilen ve değerlendirilen seramikler insanoğlunun gelişim ve üretim sürecinde zamanla onu üretenler tarafından estetik değerler de kazanmaya başlamıştır. Seramiğin ana malzemesi, su geçirmez killi toprak, balçık ya da çamurdur. Rahatlıkla her yerde bulunabilen ve kolayca şekillendirilebilen bu basit ve iddiasız malzeme, uygarlığın erken dönemlerinde insanoğlunun şekillendirdiği hemen hemen tek plastik malzeme olmuştur. Temel bileşenleri çok yalın olmakla birlikte, zamanla daha karmaşık malzeme ve yöntemlerin kullanıma girmesi, seramik üretiminin ve sanatının imkânlarını heyecan verici boyutlara taşımıştır. Sanat dalları arasında en kapsamlı ve etkileşimi en geniş olanlardan birisidir. İçinde kimya, mühendislik, resim, grafik, arkeoloji ve teknoloji gibi farklı disiplinleri bir arada bulabileceğimiz bir sanat dalıdır. (Hacızade, 2014). Dolayısıyla, ilk çağlardan günümüze kadar seramiğin ana malzemesi olan seramik çamuru günümüzde hem seramik sanatındaki çalışmalarda hem de seramik endüstrisinde kullanılmaktadır.

Seramik, zaman içerisinde bilim, sanat ve endüstri gibi alanlar içinde en kapsamlı olanlardan biri haline gelmiş, buna paralel olarak da kendine terim ve kavram varlığı olarak geniş bir alan yaratmıştır (Hacızade, 2014). Seramik çalışmaları çok köklü bir geçmişe sahip olduğundan geleneksel yapının içinde kendi özgün dilini oluşturan sanatçı, zanaatçı, endüstriyel tasarımcı ya da pek çok disipline bağlı olarak çalışan birey açısından malzeme konusu olmuştur. Bu bağlamda, endüstriyel ya da serbest, seramiğin hangi dalı olursa olsun, üretilmesi planlanan çalışmaların yapılabilmesi için seramik teknolojisi hakkında bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Bir ressamın eserinde boyanın cinsi, tuval, fırça özellikleri ne kadar önemliyse, seramik sanatçısının eserlerinde kullanacağı malzemelerin özellikleri de bir o kadar önemlidir. Seramik sanatçısı yapacağı tasarımı seçeceği çamurun özelliklerine göre şekillendirmesi gerekmektedir.

2.2 Seramik Eğitimi

Seramiğin çok boyutlu ve işlevsel özelliği yukarıda sözünü edilen nedenlere bağlı olarak insanoğlunun kültürel geçmişi ve geleceği kapsamında seramiğin incelenmesi ya da görülmesi gerektiği gerçeğini ortaya koymaktadır. Seramiğin bu özelliği onu eğitim müfredatları kapsamına alınmasına ve değerlendirilmesine de neden olmuştur denilebilir.

Seramik insanlık tarihi kadar eski, köklü bir uğraş olarak günümüze kadar uzanır. Bilim ve teknolojinin doruk noktaya ulaştığı günümüzde seramik, plastik sanatların bir dalı olarak sanatla, günlük yaşantıdaki teknik ürünlerle endüstride, bilimsel çalışmalarla en fazla gelişen alanlardan biri olmuştur. Bu nedenle seramik pedagojik anlamda da eğitim müfredatlarına girmiştir. Bütün eğitim süreçlerinin ortak noktasında bireyin duyu organlarını kullanmayı öğretmekle ilgilidir. Bu anlamda bireye sadece bakmaktan öte görmeyi, sadece işitmeyi değil dinlemeyi, yalnızca duyuşal olarak eller yoluyla dokunmaktan daha ötede dokunulanı hissetmeyi öğreterek insanı fizyolojik, psikolojik ve de psiko-motor açılardan da kapasitesini artırmak hedeflenir. Tüm bu eğitimler çevreyi ve doğayı doğru bir biçimde algılamayı sağlar.

Genel bir tanımlama ile de seramik şöyle tanımlanmaktadır. “Organik olmayan malzemelerin oluşturduğu bileşimlerin, çeşitli yöntemler ile şekil verildikten sonra, sırlanarak veya sırlanmayarak sertleşip dayanıklılık kazanmasına varacak kadar pişirilmesi bilim ve teknolojisidir.” (Arcasoy, 1988, s. 1). İnsanın, yerleşik yaşama geçmesinden günümüze kadar olan süreçte seramiğin tüm dönemlerde ve uygarlıklarda gündelik yaşamın yanı sıra sanatsal açıdan da çok yoğun bir şekilde kullanılması, bu malzemenin çok zengin bir içeriğe sahip olduğunu göstermektedir.

Seramik, insana hayallerinin sınırlarını zorlayabildiği, tabiatla karşılığını bulamadığı nesnelere yaratabilme veya tasarlama gücünü veren bir imkânı sunmuştur. Sadece çamura el ve parmak kasları yardımı ile istenilen form veya şekil verilirken, toprağın ya da onun esnekliğinin insan vücudunda sağladığı negatif elektriği aldığını hissettirir. Bu nedenle seramik yapmak veya eğitimini almak öncelikle çok gerekli olan bir durum değildir. Çünkü seramiği elinize aldığınız ilk anda onunla bir şeyler yapma isteği seramiğin ensek olan yapısı ile yukarıda sözünü ettiğimiz verdiği pozitif enerji hissi bir form ortaya koymayı kolaylaştırmaktadır.

Türkiye de seramik eğitimi akademik anlamda ilk olarak 1929 yılında, o günkü adıyla Sanayii Nefise Mektebi (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi) bünyesinde açılan Dekoratif Sanatlar Bölümü'nün kurulmasıyla vermeye başlamıştır. 2000'li yıllarda seramik sektöründe meydana gelen gelişmelere paralel olarak üniversite düzeyinde eğitim veren kurum sayısında ciddi bir artış gözlemlenmiştir. Bugün ise Türkiye'deki üniversitelerde seramik eğitim ve öğretim programlarına bakıldığında, lisans düzeyinde eğitim veren programların varlığı küçümsenemeyecek boyutta olduğu

görülmektedir (Ağatekin, 2017). Adı geçen programların bir bölümünde, seramik eğitiminin yanında cam eğitimini de içeren bütünleşik eğitim programlarının varlığı dikkati çekmektedir (Tablo 1). “Ülkemizde seramik sanatı, tasarımı ve eğitimi konusunda kurumların hedefledikleri eğitim-öğretim programlarının mevcut durumunu görmemizi sağlayacak yeterli sayıda araştırma yapılmaması problemine odaklanılarak hazırlanmıştır. Değişen koşullar ve gelişmeler içerisinde bu programlar hakkında yeni öneriler geliştirilebilmesi ya da güncellenmesi için var olan durumun değerlendirilmesi bir zorunluluktur.” (Ağatekin, 2017, s. 134).

Tablo 1: 2015 yılı ÖSYM kılavuzunda Türkiye’de lisans düzeyinde eğitim veren seramik bölümlerinin listesi (Ağatekin, 2017)

Üniversite	Bölüm	Kontenjan
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik	25
Akdeniz Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik	20
Anadolu Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik	30
Atatürk Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik	10
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	Güzel Sanatlar ve Tasarım Seramik ve Cam Tasarımı Fakültesi	20
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik	30

Branş dersleri kapsamında yer alan derslerin uygulama ağırlıklı olup, mesleki eğitime giriş ve bu anlamda bilgi ve becerilerin arttırılmasına odaklanan dersler olduğu

görülmüştür. Bunlar arasında adlandırmalarda farklılıklar olsa da müfredatta bu grup derslerin; yüksek kredi oranına sahip genel olarak ikinci sınıftan itibaren verilmeye başlandığı görülmektedir.

2.2.1 Seramik Eğitimi ve Çocuk

Hiç şüphesiz ki, insanlık tarihinde insanın ilk etkileşimlerden; barınma, yaşama ihtiyacı ve iletişim, bu dönemdeki en etkili unsurlarından birisini durumundaki çamur ve toprakla gerçekleştirilmiştir.

İşlenmesi hem kolay hem de zevkli olan seramik çamurlarıyla çocuklara kazandırılması hedeflenen faydalar oldukça çeşitlilik göstermektedir. Çünkü bu öncelikle esnek olan sonrasında bin bir çeşit alabilen ve her duruma göre biçimlenen ve sonrasında ise tamamen farklı bir yapı olan katı bir cisme dönüşebilen seramik, çocukların dünyalarına bu süreçte renk, hareket ve ışık tutuyor ve hayal dünyalarının gelişmesine, kuvvetlenmesine, renklenmesine ve her şeyden önemlisi de bütün bunları yansıtabilmelerine olanak vermektedir. Çocukları oyun oynama güdülerini ve bu yöndeki ihtiyaçlarını birebir karşılayabilecek bir malzeme olarak seramik çamuru veya kil, çocukların oyun ihtiyaçlarını giderilebilirken birçok önemli noktada da çocuğa önemli kazanımlar sağlamaktadır. Seramik çamurunu, çocuğun daha henüz gelişmemiş ellerinde kolayca biçimlendirebildiği, bilgi, yetenek ve isteklerinin yansımalarına yardımcı olacak biçimleri oluşturabildiği bir malzeme olarak görebiliriz.

Küçük yaşta seramik çamuru ile yapılan çalışmaların temel amacı doğal becerileri geliştirerek geleceğe yönelik yaratıcı düşünce egzersizlerine temel oluşturmaktır. Düş gücünün ortaya çıkması ve insandaki ilgi ve keşfetme arzularının homojen bir şekilde bütünleşik refleksleri ile kendisini göstermesi ile ortaya çıkan gücün seramik çalışmalarla kendisini gösterme durumu ve bununla bütünleşik oyun oynama arzusu bütün çocukların oynamaktan mutluluk duydukları bir kültürel, sosyal, psikolojik, sanatsal ve pedagojik bir aktivite niteliği taşımaktadır. Böylesi bir durumda ve ortamda bu psikolojiye ve isteğe sahip olan bütün çocuklar, seramikle oyun oynayarak, düşündüklerini, duygularını, sevgilerini ve mutluluklarını somut bir şekilde gösterebilmeyi öğrenmektedirler. Bu süreçte, önemle üzerinde duracağımız, gibi duyguların düşünceye, düşüncenin de fikirlere dönüşmesinde psikomotor becerilerin de büyük önemi bulunmaktadır. Dolayısıyla seramik çalışmaları bu açıdan çocuğun gelişimi için son derece önemli olan zihinsel ve bedensel gelişimi açısından

da önemli olduğu gerçeğini görmemizi ve bu gerçeği önemsememizi sağlamaktadır. Buna ek olarak gerçekteştirilen pek çok çalışmalarda; seramik sanatına yönelik uygulama faaliyetlerinin, güzel sanatlar alanlarına hazırlık aşamasında önemli katkıları olduğu yönündeki sonuçların derlendiği görölmektedir. Çocuklar seramik çalışmaları esnasında, bulunduğu çevreyle uyum sağlamayı öğrenmektedir. Bulunduğu ortamdan genel topluma ulaşır ve toplum bilinci hakkında bilgi sahibi olur. Bu sayede düşünceyi geliştirerek, yaratıcılığını keşfedebilir, karşılaştığı problemlere karşı değişik çözümler geliştirir ve daha da önemlisi kendine inanır ve böylece özgüvenini geliştirir. Çocuk bu süreç sonunda kendisini çok daha farklı yollarda ifade etme becerilerini geliştirebilir. Özgürlüğün ve bunun sonucunda ortaya çıkan özgünlüğün farkına varır.

Seramik çalışmalar ve eğitimi kapsamındaki bu kaydedici önemli özellikler sayesinde elde edilen sonuçlara bakıldığında, seramik eğitimin çocukların hem zihinsel hem de bedensel gelişimlerine katkıda bulunduğu ve çocukları eğlenirken de öğrenmelerini sağladığı görölmektedir.

Öte yandan seramik eğitiminin zihinsel ve bedensel kaydedici özelliklerinin yanı sıra çocuğun kişiliğine, sosyalleşmesine ve yaratıcılığının gelişmesine yönelik katkıları oldukça çoktur. Bu bağlamda seramik eğitimi çocuğun öncelikle kendine güven duymasını sağlar, sabırlı olmayı öğretir, kavga ve kırgınlık gibi dürtülerini, öfke ve kin gibi duygularını bastırıp seramiğin ana malzemesi olan kil ile bütün bunların yok olmasını sağlamaktadır. Çünkü seramik eğitimi, öncelikle insana kendisini tanımayı, sevgiyi, sevmeyi, saygıyı, dünyayı tanıma ve onu sevmeyi ve saygı duymayı, bu vesile ile de kendini ve işini anlatabilme becerisini sağlamakta gözlem ve dikkat etme becerilerini kuvvetlendirir.

Hangi yaş grubundan olursa olsun, seramik çamuru ile buluşan çocuk, hangi bilgi düzeyinde olursa olsun, hangi yeteneği olursa olsun, seramik çamuru ile oynar ve onunla mutlak surette bir şeyler yapmaya çalışır ve bu durumdan oldukça mutlu olur. Onun bu hevesi ve çalışmasında mutlaka ortaya bağımsız bir şekilde üretilen bir biçim görölr. Bu biçim öncelikle çocuğu son derece heyecanlandırır ve bu durum onun özgüvenini artırır ve sonuç olarak bağımsız düşünebilme ve korkudan uzak özgür hareket edebilme becerilerini geliştirir, dolayısıyla şekillendirme ve gözlem yapabilme

yetilerini geliştirmiş olur ki bu durum onun sağlıklı bir birey olma yolundaki adımlarının belirtileridir.

2.2.2 Seramik Eğitimi ve Çocuk Gelişimi

Seramik eğitimi sürecinde seramiğin hammaddesi olan çamura dokunmak, onu şekillendirmek, istenilen arzu ve duyguları karşılayacak nitelikleri kazandırmak ve bu şekilde kendini ifade edebilmek hedefleri öngörülmektedir. Kişinin kendisini çeşitli el sanatları yoluyla ifade etmeye çalışırken, bu süreçte, uygulayıcının uygulama ortamındaki duygusal ve fiziksel durumu ve üretim malzemesi bütünüyle uygulayıcıların ruhsal, psikolojik, kültürel ve pedagojik özellikleri hakkında da bilgileri içerir.

“Yalnızca bakmak değil, “görmek”, yalnızca duymak değil, “işitmek”, yalnızca ellerle yoklamak değil, “dokunulanı hissetmek” yaratıcılık için gerekli ilk doğru algılama ve iz bırakıcı kavrama aşamalarıdır.” (San, 1985, s. 17). Bütün bunların çocuğa kazandırılması oldukça güçtür ve çok zorlu bir pedagojik süreç gerektirir. Bu aynı zamanda üst düzey bir pedagojik sonuçtur. Bu şekilde çocuğa düşünsel ve fiziksel güçlerini geliştirecek uygulamaları öğretmek arzu edilen insan tipi ve toplum biçimi yönüyle de önemli görülmektedir.

Çocuk sosyal hayata uyum sağlayacak davranışları küçük yaşlarda öğrenir ve öğrenmeler kolayca sökülüp atılamayacak kadar derin bir şekilde yerleşir. Günlük hayatta huy dediğimiz karakter vasıflarının pek çoğunun temeli, çocuklukta aile ve çevre vasıtasıyla atılır. Çocuk sadece insanlarla değil, eşya ile olan ilişkilerinin esasını da burada öğrenir. Cömertlik, cimrilik, temizlik, düzenlilik, bakım, dağınıklık, çekingenlik ve sosyallik gibi alışkanlıkların kazanılması hep çocuklukta eğitime bağlıdır.

“Eğitim kavramına çözümsel bir yaklaşımla baktığımız zaman, eğitimin insanın bütünlük kazanması süresi olduğunu görürüz. İnsan, bedensel, fiziksel, ruhsal, dinsel, sanatsal, çevresel vb. nitelikleriyle bir gelişim sürecindedir. Bu süreç eğitim ortamında gerçekleşir. Aile, okul, işyeri, her çeşit yerleşim alanı, tüm kurum ve ortamlar eğitimin unsurlarıdır. Bu nedenle tüm bu unsurların amaçlarına uygun oluşturulması birey ve toplum için zorunludur.” (Bilhan, 1990, s. 3).

Sanat bireyin düşünme gücüne etki eden süreçleri kendiliğinden yaratır. Bu bağlamda sanat bireyin duygu ve düşüncesi arasında bir bağ kurarak öğrenme ve gelişim sürecinde etkili olur. Sanatın örgün ve yaygın eğitim kurumlarında daha yaygın olarak yer alması bu iki yönün uyumunu sağlayarak eğitim sürecini daha başarılı kılar (San, 1985).

Seramik eğitimi ile çocuğu bir araya getirmek ve çocuğun eğitim sürecine seramiği bir şekilde eklemek veya böyle bir ilişki kurmak her şeyden önce pedagojik bir program geliştirmeye yönelik olarak düşünülebilir. Böylesi bir program geliştirmede seramik çalışmaların ilköğretim çağındaki çocukların duyuşsal ve psikomotor gelişimine katkısının açısından gerekliliğini belirtmek amacıyla aşağıdaki çıkarımlarda bulunabiliriz:

1. Çocuğun psikomotor gelişimlerine katkıda bulunmak,
2. Çocukların kendi iç dünyalarını, somut bir şekilde ifade etmelerine imkânı sağlamak,
3. Çocuklarda güven duygusunun gelişmesine imkân sağlamak,
4. Çocuklara sabır duygusunu ve sakin kalmanın önemini aşlamak,
5. Kızgınlık, gerginlik ve öfke gibi duygularını seramik çalışmalarla yok etmelerini sağlamak,
6. Soyut ve somut ilişkisini öğrenmelerini sağlamak,
7. Kendi özgüvenlerini ve yaratıcılıklarını geliştirmelerini sağlamak,
8. Kendini ve işini anlatabilme yeteneğini sağlamak.

2.3 Çocuk Gelişimi

Bir organizmanın gelişim sürecinden söz edildiğinde söz konusu gelişimi oluşturan veya meydana getiren evreleri ve bileşenleri öncelikle ifade etmek gerekmektedir. Bu nedenle bu başlık altında çocuğun gelişiminden söz ederken, bu gelişim süreci ile ilgili olarak büyüme, gelişim, olgunlaşma, öğrenme, hazır bulunuşluk, bilişsel gelişim, duyuşsal gelişim ve psikomotor gelişim evrelerinden mutlaka söz etmemiz gerekmektedir.

Galahue (1982) büyümeyi, hücrelerin büyümesi ve çoğalmasının neden olduğu beden ölçülerindeki artış şeklinde tanımlanmaktadır. Büyüme, organizmanın döllenen fiziksel olgunluğa kadar çocuğu dinamik olarak etkileyen genetik, beslenme,

travmatik, sosyal ve kültürel etmenler altında oluşan sürekli değişimlerden meydana gelmektedir. Bu nedenle büyüme sürecinin genel göstergelerinin fiziksel ölçülerdeki ve külte ile ilgili değişkenlerle belirlenmekte olduğunu söyleyebiliriz.

Bir bireyin fonksiyonel değişimleri ya da bir başka deyişle fiziksel, ruhsal ve pedagojik değişimleri bir bütün olarak gelişim kavramı ile ifade edilmektedir. Bunun için yetişmekte olan bireyin, yani çocuğun istenilen ölçüdeki fonksiyonel gelişimi gösterebilmesi için birtakım özelliklerinin ve de yeteneklerinin ortaya çıkması ve kendisini göstermesi gerekir. “Anneye bakarak gülümseme, biberonunu tutması, oturması, emekleme becerilerini kazanması, elini başına götürerek baş başa yapması doğumda sadece refleksif tepkilere sahip olan bir bebeğin geliştiğini gösteren ipuçlarıdır.” (Özer ve Özer, 2014, s. 2). İnsan varlığının kendisini göstermesi bakımından önemli olan gelişim psikolojisi ve gelişim çalışmaları, bir bütün içinde insanoğlunun gelişimine dair bütün evreleri bütün boyutuyla ele alır ve inceler. Bununla birlikte bütün aşamalar için bir açıklamada ve öneride bulunur. Gelişim çalışmaları bu anlamda insandaki bütün değişimleri, değişkenleri ve gelişmelerin meydana geliş sebeplerine yönelik açıklamalarını geliştirir. Gelişim sürecinde amaç bireylerin olgunluğa ulaşmasıdır. Bu amaca, öğrenme ve olgunlaşma olarak iki süreçle ulaşılır. (Özer ve Özer, 2014). Olgunlaşma bir anlamda gelişmeyi göstermektedir. Bu bakımdan olgunlaşma gelişim psikolojisinin önemsendiği bu husustur. Bu nedenle normal bir olgunlaşma bireyin öğrendiğini göstermesi bakımından da önemsenmektedir.

Organizmada var olan ve herhangi bir türe özgü olan yeteneklerin belirgin bir şekilde kendisini göstermesi durumu ise olgunlaşma olarak ifade edilmektedir. Özer ve Özer (2014) bu durumun aynı zamanda üst düzeydeki işlevlere doğru ilerlemeye imkan veren niteliksel değişimleri ifade ettiğini vurgulamaktadırlar. Bu durumda olgunlaşma gelişimin hiyerarşisini belirler ve biyolojik olarak değerlendirme hususu dikkate alındığında; her şeyden önce bu durumun doğuştan itibaren kazanılan ve sonraki süreçte organizmanın karşılaştığı dış etkenlere gelişen süreçlere tekabül eder. Örneğin sağlıklı bir şekilde dünyaya gelen bütün insanların sahip oldukları, psikomotor beceriler, konuşma ve yürüme ile ilgili yetenekler, doğuştan getirilen güçlerdir. Bunların büyük bir bölümü, pek çok canlıda olduğu gibi, belirli bir öğrenme sürecine bağlı olmaksızın kendisini gösterebilir. Öğrenme ifadesi ile çocuğun gelişim evresinde kendisinin öğrenme yeteneklerini geliştirebilmesi, aynı zamanda bunu fiziksel, ruhsal

ve dūşünsel olarak en ũst dūzeye getirebilmesi durumu ifade edilerek konu bu baęlamda ele alınmıřtır.

Örneğin; genel olarak yũrũyebilen bũtũn canlılarda olgunlaşma sũrece ũncelikle bu yetinin ortaya çıkması ile gũrũlebilir. Kuşlarda uçma, balıklarda yũzme, sũrũngenlerde sũrũnme gibi yetilerin ortaya çıkması olgunlaşma sũreci ile beliren genel yeteneklerdir ve bunlar organizmanın kalıtımsal donanımından kaynaklanmaktadır. Her Şeyden ũnce bu sũzũnũ ettiğimiz kalıtımsal donanımlar veya yetenekler doğal olarak da ũęrenmenin en ũnemli itici gũcũnũ oluşturmaktadır diyebiliriz. ũnkũ organizmanın kendi geninde ve kalıtımsal donanımda var olan doğal sũre kendi hiyerarşisinde doğal olarak işlemiştir. Bu durum doğal olarak ũęrenmeyi de bũyũk ũlũde etkilen gũcũn kendisidir. Bu durum aynı zamanda ũęrenmeye hazırlık sağlamaktadır. “Belirli zamanlarda beliren bu yetiler, ũęrenmeyle eğitimle abuklaştırılmazlar. Örneğin, alıştırma ve destekle bir çocuğu beş aylıkken konuşturmak ve yũrũtmek mũmkũn değildir.” (Özer ve Özer, 2014, s. 2).

Bilim dũnyasının en çok ilgilendiği konuların başında ũęrenme kavramı geldiğini sũylemek yanlış olmayacaktır. Bireyin davranışlarındaki değişkenlerin yaşamında tekrarını gerçekleştirdiği refleksler ve tepkiler sonucunda davranışlarında meydana getirdiği gũrũnũr davranış değişiklikler ũęrenme olarak ifade edilmektedir. Bu dedenle bireyin reflekslerindeki değişkenliklerin kabullenilmiş ve sonucu hemen hemen bũtũn durumlarda belirli olacak kadar aynı Şekilde çıkacak kadar net olması durumu ũęrenmenin gerçekleştiği anlamını taşımaktadır. Bir davranışın bũtũn durumlarda aynı Şekilde veya buna yakın Şekillerde kendisini gũstermesi ũęrenmenin yaşam ile olan ilişkisini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla kişinin bu davranışları aynı zamanda bu kişinin yaşantısını da ortaya koymaktadır.

Yaşantı sonucunda belirlenen kazanımların ũtesinde yukarıda da bir miktar değindiğimiz gibi, bireyde davranış değişikliğine neden olabilecek çeşitli faktŕler bulunmaktadır. Bu bağlamda kişinin doğuştan getirmiş olduğu ve yaşamında karşılaştığı ani ve beklenmedik olay ve durumlar buna ŕnek olarak gŕsterilebilir. Örneğin, organizmanın doğuştan getirmiş olduğu etkenlere bağlı olarak bũyũme refleksini gŕstermesi, olgunlaşması, hastalanması, yorgun dũřmesi, sakatlanması, kaza

geçirmesi gibi genel olarak kişiye bağlanamayacak etkenler sonucundaki davranış değişiklikleri öğrenme olarak kabul edilmemektedir.

Yaşantı sonucunda davranışların pekiştirilmesi ve bunun belirli bir şekilde kendisini göstermesi öğrenme olgusunun sonucudur. Bu nedenle öğrenme süreci yaşantıyı anlamlaştıran ve niteleyen bir özelliğe sahiptir. Eğitim ve öğretim olmaksızın bireyin gelişim düzeyi belli bir seviyenin üzerine çıkamaz. Çevrenin sunduğu imkanlar ve rol modelleri, pratikler ve deneme-yanılma yolu ile kişiye yeni davranışlar kazandırmak mümkündür. Öğrenilen her yeni bilgi ve edinilen tecrübeler olgunlaşma sürecine eklenerek gelişimi daha üst düzeye taşır. Konuşma çağındaki bir çocuğun konuşma kabiliyeti uyarılmazsa ve sözlü iletişimden yoksun kalırsa konuşma yeteneği ya hiç gelişmez ya da gelişim çok az olur. “Başka bir deyişle, olgunlaşma sürecinin başlattığı, gelişmeyi öğrenme tamamlar. Konuşma yetisi, çocukta gizil bir güç olarak vardır. Ama hangi dilin konuşulacağı çevreye bağlıdır.” (Özer ve Özer, 2014, s. 3).

Öğrenme konusunun anlamlılığı, içeriğin birbiriyle ve bir insanın öğrenebilecekleri ile ilişkilendirilebilirliğidir. Öğrenme ve öğretme süreçleri için ön koşul niteliğinde ve çok önemli bir unsur olan bir diğer husus ise hazır bulunuşluktur. Thorndike’e göre hazır bulunuşluk şu şekildedir; birey bir etkinliği yapmaya istekli ve hazırsa bunu yaptırmak mutlu olmasını sağlar, ancak bireyin yapmayı istediği bir etkinliği yaptırmamak ya da yapmak istemediği bir etkinliği zorla yaptırmak kızgınlığa sebep olur. (aktaran Senemoğlu, 2009). Gallahue’ye (1982) göre ise hazır bulunuşluk, olgunlaşma ve öğrenme sonucu kişinin belli davranışları yapabilecek düzeye gelmesidir ve hazır bulunuşluk aynı zamanda, biyolojik olgunlaşmanın yanı sıra öğrenmeyi gerçekleştirmek ve desteklemek için uygun şekilde düzenlenmiş çevresel faktörleri içermektedir. Hazır bulunuşluk bir tür bek raunttur da denilebilir. Yeni bir öğrenme süreci ile karşı karşıya kalan organizmanın önceden öğrenmiş olduğu bilgilerle yeni karşılaştığı bir ortamda, önceden öğrendiklerinin ne anlam taşıdığını ve sınındığının ve de neye yaradığının bir göstergesidir hazır bulunuşluk. Bu süreçte asıl belirleyen şey ise, organizmanın sahip olduğu fiziksel, ruhsal ve pedagojik gelişimidir.

Hazır bulunuşluk, yaşantı yoluyla içselleştirilmiş öğrenmelerden oluşur. İçselleştirilmiş yaşantı, bireyin olaylara karşı ortaya koyacak olduğu davranış biçiminin sınırlarını belirler. Çoğu zaman, öğrenen bireyler karşılaştıkları sorunları

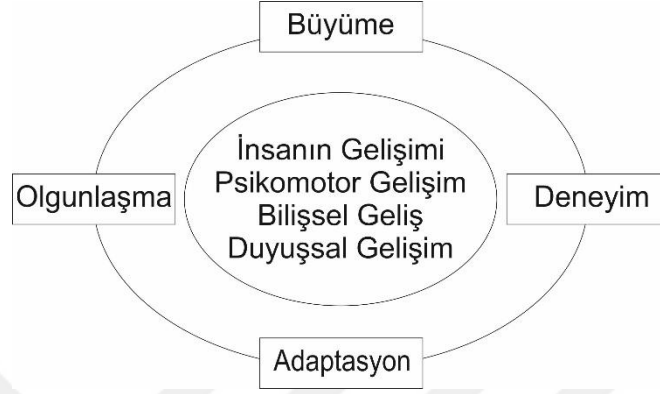
beli bir temele sahip olmadan öğrenmek durumunda kalabilir. Böyle durumlarda yeni öğrenilenler bireyin bilişsel yapısında tutunacak yer bulamaz. Bilişsel yapıda yer bulacak düzeyde öğrenme olayının gerçekleşmesi için bireyin karşılaştığı konu ile ilgili bilgiye sahip olması gerekir.

Sağlıklı bir zihinsel ve bilişsel yapıyı geliştiren bütün bireyler için hazır bulunuşluk durumunu belirleyici öğrenme ortamlarının veya programlarının düzenli bir şekilde işlenmesi gerekir. Belirli bir yaşa ve olgunluğa ulaşmış bir bireyin öğrenilmiş davranışları, onun yeni öğreneceği durumlar karşısında göstereceği davranışın kalitesini ve niteliğini belirler. Öğrenmeye ilişkin kalıcı ve dinamik bir davranışsal süreç oluşturmuş bireyler hazır bulunuşluk ortamının bütün niteliklerinden daima faydalanmaktadırlar. Çocuğun öğrenme sürecinde hazır bulunuşluğu nitelik olarak etkileyecek olgunlaşma zamanları takip edilmeli ve önemsenmelidir. “Çocukta her yetenek için olgunlaşma zamanı farklıdır. Örneğin, yürüme, konuşma, müzik, resim, matematik gibi. Öğrenmeye hazır oluş dönemlerinin iyi bilinmesi eğitimde başarı için önemlidir. Çok erken başlanan eğitim verimli olmadığı gibi, köstekleyici de olabilir. Geç kalınmış bir eğitimle de açık hiçbir zaman kapanmayabilir.” (aktaran Özer ve Özer, 2014, s. 3).

Geldiğimiz noktada hazır bulunuşluğun niteliğinden söz ederken, bireyin öğrenme sürecinden elde ettiği başarıyı içselleştirmiş olmasından, yaşantısı yoluyla bunu göstermiş olmasından, beklenen olgunlaşmayı ve yaşam için gerekli olan temel yeteneklere sahip olması durumunu ifade etmek istiyoruz.

Gelişim büyüme ve olgunlaşmayı, aynı zamanda durgunluk ve çöküşü de içinde alarak yaşam boyu devam eder. Şekil 2’de, büyüme, olgunlaşma, deneyim ve adaptasyonun çocuğun gelişimine nasıl etkide bulunduğu ve birbirleriyle nasıl etkileştiği görülmektedir. İnsan davranışlarının, davranışları ya da kategorileri halinde sınıflandırılması, Bloom ve arkadaşların öncülüğünde, eğitimsel amaçlar taksonomisini oluşturma çalışmaları sırasında yapılmıştır. Ancak, insan davranışlarını bilişsel, duyuşsal ve motor olarak sınıflandırılması, insan gelişim ve öğrenmesinin her bir alanın birbirinden bağımsız olarak ele alınmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, insan davranış ve gelişiminde, her üç alanın birbiri ile sıkı bir etkileşim içinde olduğu unutulmamalıdır. 2.5 yaş çocuğunun küpleri üs üste koyma becerisi her ne kadar ince motor beceri alanına giriyorsa da bu becerinin aynı zamanda zihinsel bir beceri olduğu

ve küpleri üst üste koymaktan alınan hazdan dolayı da duyuşsal gelişimle ilişkili olduğu göz ardı edilmemelidir. İlk olarak Bloom ve arkadaşları tarafından tanımlanan davranış alanları, aşağıda kısaca açıklanmıştır (Özer ve Özer, 2014, s. 4).

Şekil 2: İnsan gelişimi üzerindeki etkili olan unsurların birbirleri ile etkileşimleri (Gallahue, 1982).

Bu bölümde son olarak özellikle üzerinde durmamız gereken konu ise bilişsel gelişim konusudur. Bilişsel gelişim kuramı, diğer adıyla kognitif gelişim Jean Piaget'in geliştirdiği bir kuramdır. Biliş dünyamızı anlamayı, tanımayı ve öğrenmeyi içeren tüm zihinsel süreçleri kapsar. Biliş denince aklımıza ilk gelen zekadır. Ayrıca algılama kavram oluşturma, dil edinme, hatırlama, sembolleştirme, kategorileştirme, düşünce, problem çözme ve yaratma gibi zihinsel aktiviteleri içerir. Bilişsel gelişim konusunda birçok psikolog çalışmış ve kuram oluşturmuştur. Bunlardan en önemlisi Jean Piaget'tir. Piaget bu anlamda bilişsel gelişim teorisinin babası sayılır. Bilişsel yapı, çocuğun durumunu anlamak için kullandığı birbiriyle ilişkili anılar düşünceler, stratejilerin oluşturduğu bir bütün olarak değerlendirilir. Piaget kuramının büyük bir kısmı, şema kavramı etrafında tasarlanmıştır. Şema, çevreyi anlamak ve cevap vermek için düzenlenen hareketlerin temelini oluşturan bilişsel bir yapıdır. Şema düzenlenmiş davranış kalıplarını içerir. Çocuklar farklı şemalara sahiptir. Çocuklar büyüdükçe şemaları değişir. Yeni doğan bebeklerin şemaları büyük oranda içsel reflekslerden, dünyayı tanıma ve anlamaya yönelik fiziksel hareketlerden ibaretken, çocuk büyüdükçe ve deneyim kazandıkça zihinsel etkinliklere bağlı şemalara geçer. Piaget zihinsel şemalara operasyon ismini verir. Örneğin, bebek başlangıçta küp blokları,

emme şeması olarak algılarken, büyüdükçe onları birbirine vurabileceğini, üst üste koyabileceğini, köprü yapabileceğini kavrayarak yeni şemalar içinde küp blokları algılamaya devam eder (MEB, 2011).

Temel bilişsel gelişim modeli, bilişsel ve duyuşsal yapılarda niteliksel yapısal değişimlere neden olan yaşantının özümsemesi ve düzenlenmesidir. Aynı zamanda bireyin kendi gelişimi için elde etmiş olduğu bütün bilgiler yine kendisi tarafından yapılandırılması anlamını taşır. Bu nedenle sağlıklı bir öğrenme ve yaşam biçiminin niteliği için gerekli olan sosyal, kültürel ve pedagojik refleksler ve kişilik gelişimi bilişsel gelişimin ile mümkündür. Sağlıklı bir bilişsel gelişim ise bu anlamda kişinin sağlıklı bir sosyal ve kültürel gelişimi ile sağlanabilir. Bilişsel gelişim akıl ve düşünme becerisi ve kazanılmış, içselleştirilmiş bilgi ve yeteneklerle ortaya çıkar. Bireyin düşünme ve anlama kapasitesi, kavrama ve uygulama kapasitesi ve öğrenmeye açık özellikleri ile belirli bir anlam taşıyan bilişsel gelişim düzenleyicisidir. "Elde edilen yaşantının dönüşümü (özümseme ve düzenleme) yeni bir yapıya neden olur. Bu süreç dışarıdan değil içeriden yönlendirilir. Bu süreç doğrudan dışarıyı içselleştirme yoluyla değil seçilen yaşantının özümsemesi ve düzenlemesinden sonra gelen dengesizlikle devam eder. Sonuç, yapılandırılmış veya yeniden yapılandırılmış bilgidir." (Wadsworth, 2015, s. 141).

Dolayısıyla başta ebeveynler olarak ve eğitimciler olarak yetişmekte olan bireylerin zihinsel, psikomotor ve pedagojik gelişim sürecinde son derece önemli bir yeri olan bilişsel gelişimi önemsemeleri gerekmektedir. Bundan sonraki süreçte bilişsel gelişimi izlemek için ise çocuğun hangi gelişim döneminde olduğunun bilincinde olunması gerekmektedir. Öğrenme ortamının, bilgisinin, programının ve de buna ilişkin süreçlerin hazırlanması ve sürdürülmesi ancak bunun bilgisine bağlıdır. Uygun bir bilişsel gelişim süreci, ancak gerekli olan bilginin uygulanması ile atlatılabilir. Bu bakımdan bilişsel dönemin izlenmesinde; bilişsel dönemin bütün özelliklerinin ve ayırt edici niteliklerinin birbirleri ile olan ilişkileri hakkında bilgi sahibi olmak gerekir. Her bir dönem bir başka dönemin hazırlayıcısı ve önceki dönemlerin pekiştiricisi olma özelliklerini de taşımaktadır. Piaget bilişsel gelişimi dönemler halinde inceleyerek bireylerin hangi dönem içerisinde ne tür davranışlar sergilediğinin bilinmesini amaçlamıştır. Bu dönemler içerisinde düşünce sınırlarını, kazanmaya başladığı davranışları vurgulayarak bireylerin gelişim dönemleri içerisinde doğru gelişim

gösterip göstermediklerinin anlaşılması sağlanmıştır. En önemli dönem 0-6 yaş arası dönemdir. Çünkü en iyi öğrenme bu dönemde olur (Wadsworth, 2015).

Bilişsel gelişim, yaşla birlikte bu süreçlerde olan değişimlerdir ve bu değişimler aşağıdaki sıralanmada gerçekleşir:

1. Duyu- Hareket (duyusal motor / sensory motor) Dönemi
2. İşlem Öncesi (preoperational stage) Dönem
3. Somut İşlemler (concrete operational) Dönemi
4. Soyut İşlemler (formal operational) Dönemi

2.3.1 Duyu-Hareket Dönemi (0-2 Yaş)

“Bilişsel gelişim, çocuğun dünyaya geldiği günden itibaren muhtemelen daha da erken başlayan bir süreçtir. Bu durum çocuğun doğar doğmaz düşünmeye başladığı anlamına gelmez, ancak duyu motor davranışlar doğumdan itibaren ortaya çıkar ve bilişsel gelişimin ilk belirtilerini gösterir.” (Wadsworth, 2015, s. 33). Genel olarak yapılan bir değerlendirmede bu sürecin doğumdan başlayarak iki yaşına kadar sürebilen bir döneme denk geldiği ileriye sürülmektedir. Ayrıca pek çok uzmana göre, bu dönem bilişsel dönemin geliştirildiği ve en kritik kazanımların elde edildiği bir dönem olarak nitelendirilmektedir. Bu açıdan Wadsworth’a göre, “duyu motor davranışlar bilişsel gelişim için gerekli ve bilişsel gelişimin aracıdır.” (2015, s. 33). Bilişsel davranış birbiri üzerine eklenerek ve her yaşta bir önceki yaşın etkileri ile gelişir. “Özümseme ve düzenleme doğuştan tamamiyle işlevseldir. Çocukların çevrelerinde olup bitenlere uyum sağlaması ve onların organizasyonu, başlangıçta duyu motor eylemlerdir. Bu yüzden bütün bilişsel gelişimin kökenleri erken dönem duyu motor davranışlarla ilgilidir.” (Wadsworth, 2015, s. 33).

2.3.2 İşlem Öncesi Dönem (2-6/7 Yaş)

Gander ve Gardiner (1993) işlem öncesi dönemi şu şekilde açıklamıştır: “Çocuk dünyayı sadece gördüğü gibi algılar. Benmerkezcidir. Benmerkezcilik, bir şeyi başkalarının bakış açısından görme ya da başkasının duygularını gereksinimlerini, fark etme konusunda yetersizlik anlamına gelir.” (aktaran Özer ve Özer, 2014, s. 30). Dolayısıyla çocukta bu dönemde nesnelere yerini simge alır. Çocuk bu evrede, kelime kullanmaya ve sembol ile bu sembolün temsil ettiği nesne arasındaki ilişkiyi anlamaya başlar. Dolayısıyla kavram ve sembollerin kazandırdığı zenginlikle başta oyun olmak

üzere bütün yaşamına zenginlikler katabilir ve bütün deneyimlerini buna göre geliştirir. Bu deneyimlerine göre akıl yürütür. Nesnelere sınıflandırır, oyunlarda simgesel işlem görülür. 18-24 aylar arasında; bebek zihninden sonuca götürecek yollar düşünür, zihinsel sembolleri kullanarak (tabure, sopa gibi) istediği şeye ulaşmaya çalışır. Yine sembol kullanma yeteneğine bağlı olarak, oyunlarında da büyük ölçüde değişiklik görülür. Etkilendiği örnek görüş alanında bulunmasa da onun davranışlarını taklit edebilir.

Bu dönemde çocuklar gördükleri ile yapıp ettikleri arasındaki ilişkiyi değerlendirir. Bu dönemde “nesnelere, büyüklük, renk, şekil gibi belirli duyuşsal özelliklerine göre sınıflandırabilir. Beş yaşına ulaştığında bir nesneyi bağımsız bir nesne olarak değil, nesnenin ifade ettiği sınıfın temsilcisi olarak görür.” (Özer ve Özer, 2014, s. 30). Nesnelere kendi zekasına göre değerlendirmesi, bir anlamda sınıflandırması, bütün bu nesnelere bir şekilde nitelendirmesi ve bütünü arasında bir ilişki kurması şeklinde bir zihinsel ilişkileri geliştirmiş olsa da bu dönemi ilişkin olarak, bu işlemleri uygularken hangi hiyerarşiye göre bu yapacağı konusunda henüz bir fikrinin olmadığı söylenebilir. Ancak yine de bu dönemde çocuklar bazı sorunların üstesinden gelebilecek zihinsel gelişmeyi gösterebilir olmalarına rağmen bu nasıl ve ne şekilde yaptıklarını açıklayamayabilirler.

Bu dönem için en çarpıcı bir diğer dikkate değer özellikle ise, çocukların bu dönemde soyut ile somut arasındaki gerçeği henüz ayırt edemez durumda olmalarıdır ki, bu da konumuz açısından son derece önemli gördüğümüz ve üzerinde durulması ve çözümlenmesi gerektiğine inandığımız bir husustur.

2.3.3 Somut İşlemler Dönemi (6/7-11/12 Yaş)

“Somut işlemde çocuğun zaman ve hız kavramları işlem öncesi çocuğunkilerden üstündür. Somut işlemler dönemine kadar doğru kavramlar çıkmaz.” (Wadsworth, 2015, s. 100). Somut işlemler döneminde çocuğun gelişiminde çocuğun sezgisel veya zekaya dayalı bilgiyi kullanma durumu ya da akıl yürütme durumu bütünüyle mantığa dayalı bir durum olarak görülmektedir. Zihinsel mantıksal işlemler olarak bahsedilen beceriler bu dönem içinde gelişir. Somut işlem döneminde çocuk mevcut (somut) problemlere uygulanabilir mantıksal düşünce süreçleri (işlemleri) geliştirir. İşlem öncesi çocuktan farklı olarak, somut işlem döneminde çocuk, çoğu konuda problemleri

çözmekte ve doğru cevapları için akıl yürütmekte sorun yaşamaz. Düşünce ve algı arasında bir ayırmı karşılaştığında, somut işlem dönemindeki çocuk algısal kararların tersine, mantığa dayalı kararlar verir. Çocuk artık algı eğilimli değildir ve 7-11 yaş arasında işlem öncesi çocuğun çözemediği korunum problemleri gibi bilişsel problemlerin çoğunu çözebilir. Somut işlem döneminde çocuk algılarından uzaklaşıp dönüşümlerin farkına varır. En önemli somut işlemde çocuk zihinsel işlemlerin tersine çevrilebilirliğini elde eder (Wadsworth, 2105).

Bu dönemde çocuklar olaylara diğer insanların gözünden bakabilmeye öğrenir böylece sosyal ve duygusal yaşamını zenginleştiren bir toplumsal bakış açısına sahip olur. Yine bu dönemde çocuklar, nesnelere arası ilişkiler kurabilir ve bunları belirli bir şekilde düzene koyabilir (Özer ve Özer, 2014). Çocuk nesnelere, somut oldukları sürece kavramsal bir hiyerarşiye göre de sınıflandırabilecektir. Daha da önemlisi olarak, bu dönemde sayı, hacim ve ağırlık korunumu kavramının gelişmesi olduğu söylenebilir. “Bu kavramı anlamının temelinde ‘geriye dönüştürebilme’, ‘bir olayın birden fazla yönünü ele alma’ yeteneği yatar.” (Özer ve Özer, 2014, s. 33).

2.3.4 Soyut İşlemler Dönemi (11/12 yaş ve üzeri)

Robert Havighurst (1952), gelişimin biyolojik, sosyal ve kültürel kuvvetlerin birbirleri ile etkileşimi sonucu gerçekleştiğini ileri sürer. Havighurst’e göre, bireyin belirli dönemlerde başarması gereken belirli görevler vardır (aktaran Özer ve Özer, 2014). Buna göre bu görevler kapsamında bebeklik ve çocukluk dönemi sürecinde bireyin gelişimi için öngörülen görevlerin, fiziksel aktiviteler, oyun ve harekete dayalı birtakım görevler olduğu görülmektedir. 11-12 yaşlarında başlayan soyut işlemler döneminde, çocuk bütün problemleri çözmek için akıl yürütebilmeyi ve kendi mantığını geliştirebilmeyi öğrenir.

Çocuğun bilişsel yapıları bu dönemde olgunlaşır. Yani soyut işlemler belirgin bir şekilde geliştiğinde potansiyel olarak akıl yürütme ve düşüncenin niteliği “yetişkin” düşüncesinin potansiyeli ile kıyaslandığında maksimum düzeye erişir. Soyut işlemler becerileri tam olarak gelişmiş ergen, normal şartlarda yetişkinlere yakın düzeyde bilişsel donanıma sahip olur. Bu soyut akıl yürütme ile ergenin düşüncesi çok mantıklı ve uygun bir düzeye ulaşmış olmasına rağmen yetişkin düşüncesi kadar iyi olduğu anlamına gelmez; sadece potansiyel olduğu anlamına gelir. Soyut işlemlerde hem

yetişkinler hem de ergenler aynı mantık sürecinden geçerek akıl yürütmeyi gerçekleştirirler. (Wadsworth, 2015, s. 111).

2.4 Duyuşsal Gelişim

Birey üzerinden ifade ettiğimiz için özellikle çocuk örneğini verdiğimiz çalışmamızda yine çocuk üzerinde değerlendirmeler yapılmaktadır. Dolayısıyla burada bahsettiğimiz çocuk ifadesi esasen insan varlığını ve zihnini, davranışlarını ve gelişimini esas almaktadır. Buradan hareketle devam edecek olursak çocuğun duyuşsal gelişimi öncelikle fiziksel ve psiko-sosyal hazır bulunuşluğa göre değişkenlik gösteren bir durumdur. Bu nedenle çoğu kez duyuşsal gelişim ele alındığında duyuşsal gelişimle ilgili olarak duygu, heyecan, refleks, haz ve eylem gibi kavramlar dile getirilmektedir.

Duygu, dış dünyanın bireyin iç dünyası üzerinde bıraktığı etkidir. Dış uyaranlar insanoğlunun bütün bir yaşamı boyunca çeşitli türden frekanslar üretir. Bütün bireyler bu frekanslar karşısında farklı farklı duygusal etkiler oluşturabilir. Duygu bireyin iç ve dış dünyadan etkilenmesi sonucunda genel olarak hoşlanma veya acı duyma biçiminde, haz ve elem duygusu frekanslarında kendisini gösterir. Bu tepkiler, korku, kaygı, sevinç, öfke ve üzüntü gibi farklı şekillerde kendisini ortaya koyabilir. Bireylerin yaşamları boyunca diğerleri ile olan ilişkileri, onlara karşı geliştirdikleri duygu ve davranışlar sosyal gelişim kapsamı içine girmektedir. Psikomotor gelişim çalışmaları açısından duyuşsal gelişimin, hareket deneyimleri sırasında kişinin kendi ve diğerleri hakkında geliştirdiği duygularını kapsamakta olduğuna değinmiştik. Bir birey olarak çocuk fiziksel etkinliklere katılım sağlayarak hem kendi yeteneklerini ortaya çıkarmakta hem de çevrede olup bitenler hakkında bilgi ve tecrübe sahibi olmaktadır. Fiziksel aktivitelere katılım psikomotor alanda ele alınıyorsa da bu etkinliklerin sosyal bir ortam içinde gerçekleştiriliyor olması nedeni ile paylaşma, iş birliği, kuralara uyma, başkalarının haklarına saygılı olma, kendi hakkını ve sınırlarının çevresini bilme, iletişim becerilerini geliştirme gibi katkıları nedeniyle duyuşsal gelişimle de iç içedir.

Duyuşsal gelişim ile sosyalleşme süreci arasında yakın ilişki söz konusudur. “İlk olarak sosyal duygular işlem öncesi dönemde ortaya çıkar. Bu dönemde küçük çocuklar hislerini gösterirler, sevme ve nefret duygularına sahiptirler.” (Wadsworth, 2015, s. 77). Çocuk, annesinin kucağında olmak, sevmek, okşanmak, annesinin sıcaklığını hissetmek ister. “Zihinsel temsiller ve özellikle konuşma dili sosyal

duyguların gelişiminde bir araçtır. Zihinsel temsiller, duyuşsal yaşantılar dahil yaşantı imgelerinin oluşmasını sağlar. Bu yüzden, ilk kez duygular resmedilir ve hatırlanır.” (Wadsworth, 2015, s. 77).

Duygular, birey olmanın en önemli unsurudur. Bütün insanların, yeni doğmuş bebeklerin bile duyguları vardır. Sosyalleşmenin olabilmesi için duygular temel rolü üstlenir. Bu yüzden duygular, yaşama uyum sağlama fonksiyonlarıdır. Duygusal gelişim, dil gelişimi ve benlik gelişimi ile belirlenir ve desteklenir. Bir duygusal tepki ortaya çıkmadan önce, duygusal tepkiye yol açan durumun algılanması, bu durumun kişide duygusal ve davranışsal açıdan değişime neden olması gerekir.

Piaget’e göre duygu ve biliş gelişimi paralel olur, ancak bağımsız olarak gelişir. Duygusal bir tepki ortaya çıkmadan önce, duygusal tepkiye yol açan durumun algılanması ve bu durum kişide, duygusal ve davranışsal olarak bir değişim yaratmalıdır (Wadsworth, 2015).

“Bilişsel, duyuşsal ve sosyal gelişim birbirinden ayrılamaz. Bu yüzden, sosyal, bilişsel ve duyuşsal gelmiş bağımsız olarak kavramsallaştığında, bunlar arasında paralelliklerin görülmesi şaşırtıcı değildir.” (Wadsworth, 2015, s. 100). Bu nedenden ötürü Piaget (1963) zihinsel ve duyuşsal gelişim konusunda, çocuklar arasındaki sosyal ilişkilere çok önem vermiştir. Bu nedenle, çocuklar akranlarıyla ilişki içinde oldukları için aralarında bir iş birliğinin oluşması oldukça yakın bir olasılık anlamını taşımaktadır (aktaran Wadsworth, 2015).

Soyut işlemler evrelerinde duyuşsal gelişim, bilişsel yapının gelişim kaynaklarından doğar. Gelişim dönemi boyunca gördüğümüz gibi, bilişsel ve duyuşsal gelişim ortak nitelik barındırır. Ergenlik döneminde duyuşsal gelişim; idealist duygular ve kişilik oluşumu şeklinde ikiye ayrılmaktadır (Wadsworth, 2015).

2.4.1 Duyuşsal Gelişim Eğitimi

Gelişimin göstergesi davranışlarla ölçülmektedir. Davranışların kalitesi, niteliği ve niceliği birey açısından elbette bir gelişme göstergesidir. Ancak davranışların istenen duygu ve düşüncelerin sağlıklı bir şekilde ortaya konulması ve bu yöndeki beklentileri ortaya koyabilmesi için de eğitime ihtiyaç vardır. Gelişimin göstergesi davranışlara, davranışların niteliği ise eğitime bağlıdır. Toplumlardan ve onu meydana getiren bireylerden istenen gelişmeyi beklemek için eğitimin niteliği son derece önemlidir.

“Eğitim, toplumsal yeteneğin, en elverişli düzeyde kişisel gelişimin elde edilmesi için seçilmiş ve denetimli bir çevreyi içine alan toplumsal bir süreçtir.” (Tezcan, 1997, s. 3). Bireyin kendisini ve dünyayı keşfetmesi yoluyla öğrenmesini sağlayan ve bu şekilde olgunlaşmanın tamamlanmasını gerçekleştiren eğitimin temeli aile ortamında başlayarak, okulda ve sokakta sürmektedir. “Genel anlamda eğitim, toplumsal denetimin bir aracını oluşturmaktadır. Yeni kuşaklar, toplumsal normlar ve onlara uyulmama durumundaki cezaları eğitim yoluyla öğrenirler.” (Tezcan, 1985, s. 85). Toplumsal normların ğretimi aile ve eğitim politikaları yoluyla pekiştirilir. Örneğin pedagojik yaklaşım biçimlerini belirlemeye yönelik olarak ülkemizdeki eğitim politikaları son derece hızlı bir şekilde dönüşüm geçirmektedir. Bu yöndeki ülkemizdeki eğitim politikalarını eğitimde ağdaş yaklaşım ve uygulamaları ile geleneksel eğitim uygulamaları şeklinde iki şekilde ifade edilebilir.

Eğitimin önemli bir bölümü bilgi aktarımı ve buna dayanarak bireyin yetiştirilme sürecini içerir. Bu süreçteki en önemli kavram bilgi kavramıdır. İnsan bilgi ile olan ilişkisi ölçüsünde dünyada kendisine bir yön belirlemiştir. Her geçen gün bilginin hükmü insanoğlunun yaşamındaki önemi artış göstermektedir.

Elde edilmiş bilgiye bağlı olarak çocukların belli yaş aralıklarında, uygun ortamlarda kendilerinden beklediğimiz sosyal becerileri sergilemeleri önemlidir. Sosyal-duygusal gelişim basamaklarında ilerleyemeyen çocuklar, ileriki yaşlarda riskli grupta yer almaktadır. Yaşamları boyunca evde ve okulda uyum sorunları yaşamakta, kişiler arası ilişkilerde, duygusal davranışsal alanlarda, mesleki yaşamlarında çeşitli problemlerle karşılaşmaktadır. Yapılan araştırma sonuçları, çocuklarda sosyal beceri yetersizliğinin akranları tarafından reddedilmeye neden olduğu görüşünü desteklemektedir. Çocukların sosyal-duygusal gelişimine paralel olarak akademik başarılarında, akran ilişkilerinde, problem çözme becerilerinde belirgin gelişmeler gözlenirken, alkol-madde kullanımı, sigara kullanımı, erken yaş gebeliği, suça yönelik davranışlar, saldırgan davranışlarda azalma ortaya çıkmıştır.

Duyuş kavramının geniş bir ölçüde kabul görmüş tanımında karar kılınmadığını görüyoruz. Ancak “genel olarak, duygular ve coşkularla ilgili, akıl ve mantığın zıddı olarak anlaşılmaktadır. Biliş veya mantık zihinle ilgili olarak düşünülürken, duyuy’un kalple ilgili olduğu düşünülür. Ama, bu ayrım geleneksel bir ayrımdır. Günümüzde,

onu mantık dışındaki, insan doğasının zihinsel yönleri olarak düşünmek daha yerinde olur. Şüphesiz duyuş ve biliş, psikolojik araştırmalarda gösterildiği gibi, eş zamanlı olarak meydana gelir. Hemen hemen her insan davranışı hem biliş hem de duyuş içerir. Kısaca, duyuş duyuş ve coşkularla ilgili zihinsel özellikler olarak tanımlanabilir (Bacanlı, 2014).

Modern toplumlarda bilgi birçok kaynak tarafından sağlanabildiği ve sürekli olarak değiştiği (yenilendiği) için, okullarda verilen bilgi de yarın kullanışsız (yararsız) ve modası geçmiş olmak durumunda kalma durumu söz konusudur. Ancak bireylere bilgi çok boyutlu ve yeniliğe açık temel gelecekçe yapısal düzeyde, üç boyutlu kavramsal düzlemde verilecek olunması durumunda, yeni yetişen bireyin çok daha farklı çok boyutlu bakabilme, kavrama ve yeteneklerini buna göre geliştirme durumu ortaya çıkacaktır. “Bireyin göz ardı edilmesi sadece bilişsel hedefler gerektirirken, bireyselleşme hem bilişsel hem de duyuşsal hedefler gerektirir.” (Bacanlı, 2014, s. 4).

“Wiggins ve English’e (1977) göre, duyuşsal eğitim esasen çocuğun (öğrencinin) duyuş ve ihtiyaçlarının sağlıklı anlatımıyla ilgilidir.” (aktaran Bacanlı, 2014, s. 4). Bunlara ek olarak, toplumsal durum da duyuşsal eğitimi gerektirmektedir. Bir değer eğitimcisi olan Howard Kirschenbaum (1992), ABD’nin son kırk yılını değerlendirmiştir. Kirschenbaum’a göre, elliler ve seksenler geleneğe dönüş zamanı olmuştur. O yıllar boyun eğmekten çok otoriterlik ağır basmıştır. Altmışlar ve seksenlerde sarkaç bir yana savrulmuş, altmış ve yetmişlerde öbür yana gitmiştir. Bu eğilime uygun olarak, eğitimciler de öğrencileri topluma ve zamana hazırlamaya yardım etmişlerdir. Onlar, elliler ve seksenlerde değerleri ve altmış ve yetmişlerde de eleştirici ve bağımsız düşünmeyi öğretmeye çalışmışlardır. En önemlisi, doksanlarda değerlerin ve geleneğin ve dolayısıyla duyuşsal eğitimin yeniden canlanması söz konusudur (Bacanlı, 2014).

Eğitimi duyuşsal eğitime yönelten başka faktörler de vardır bu yüzden, öğrencilerin duyuşsal durumlarının farkında olmamak bir öğretmen için eksiklik, çünkü “öğretim bilginin yayılması ve yayılmış olanın kavranması süreci olmak üzere iki kısımdır.” (Bacanlı, 2014). Eğer eğitimin toplumsal işlevleri varsa (iki temel işlevi budur), o zaman eğitim öğrencileri toplum için eğitmek zorundadır. Bu, öğrencileri bir bütün olarak (zihinsel, sosyal, psikolojik, ahlaki, duygusal) eğitmek anlamına gelir. Eğer eğitim sadece bilişsel olursa, işlevini yerine getiremez ve eksik kalır (Bacanlı, 2014).

Bilgi işleme paralel olarak, meslekler de farklılaşmakta ve uzmanlaşmaktadır. Okul, öğrencileri hayat ve meslekler için de hazırlamak durumundadır. Bu da öğretimin yaşantısal ve ilk elden olması anlamına gelir. Gelecekte, eğitim duyuşsal, bilişsel ve kişilerarası insan potansiyelinin gelişmesini içerecek ve insanlara karşılıklı dayanışma içindeki bir dünyada etkili ve mutlu bir şekilde işlev görmek için ihtiyaç duyacakları becerileri öğretecektir. Bir meslek içinde bu potansiyelleri geliştirmek ve kullanmak eğitimde çok daha önemli olacaktır (Bacanlı, 2014).

Böylece duyuşsal eğitimin incelenmesinin hem eğitimin gelecekteki yönünü ortaya koyması, hem de gelecek için eğitim programı geliştirilmesinde yardımcı olması beklenmektedir. Bu söylenenlere ek olarak duyuşsal eğitim, Türk toplumunda kaybolan “okumuş” insan imajının yenilenmesi “okumuş”lara itibarlarının iade edilmesi anlamını da taşımaktadır.

Nicholls’a göre, duyuşsal eğitimin ana hedefi her çocuğu olumlu bir benlik imajı sahibi ve kendi kendini güdüleyebilir hali getirmektir (aktaran Bacanlı, 2014). Beane (1990) ise duyuşsal eğitimi en geniş anlamıyla kişiler ve toplumsal gelişimle ilgili olarak tanımlar. Ona göre duyuşsal eğitim “kişisel çıkarlar, sosyal ilişkiler ve bu ikisinin bütünleşmesiyle ilgili bilgi, beceri ve tutumlar içerir duyuş benlik algıları, değerler, ahlak (morals), etik, inançlar, sosyal eğilimler, takdir duyguları, beklentiler ve tutumlar içeren tüm yaşantılar içinde eğitim programında yer alır.” (Bacanlı, 2014, s. 10). Duyuşsal eğitim bazı bilimlere konumuz ve çalışmamız için de son derece önemli ve gerekli olan (sanat ve insan bilimleri) ve psikolojik yapıların bazı yönlerini (değerler, tutumlar, inançlar) ve gelişim (ahlak ve karakter) içerir. İnsan ilişkileri ve stres yönetimi, anksiyete azaltma, çatışma çözümü ve benzeri zihin sağlığı etkinlikleri de eklenebilir (Bacanlı, 2014).

2.5 Psikomotor Gelişim

Psikomotor gelişim, genel olarak organizmanın fiziksel yapısı ile ilgili olmakla birlikte buna ek olarak sinir kas işlevlerindeki değişim süreçlerini kapsayıcı yaklaşım olarak ele alınmaktadır. “Motor gelişim terimi ile psikomotor gelişim terimi sık sık birbirinin yerine kullanılır. Psikomotor gelişim, yaşam boyu devam eden bir süreç olup motor becerilerde azalma ya da yeni bir becerinin kazanılması gibi tüm fiziksel gelişimi ve fiziksel yeteneklerin gelişimini kapsar.” (Özer ve Özer 2014, s. 6).

“Motor” kavramı hareketi ifade eden; duyu-motor, algısal-motor, psiko-motor ya da motor gelişim, motor öğrenme, motor davranış gibi farklı eklerle birlikte kullanarak biyolojik veya mekanik faktörleri tanımlayan bir ifadedir (Çoknaz, 2017). İnsanlarda fiziksel gelişim ve hareketler daha dünyaya gelmeden anne karnından itibaren başlar ve doğumdan sonra da devam eder. Motor gelişimi, “fiziksel büyüme ve merkezi sinir sisteminin gelişimine paralel olarak organizmanın isteme bağlı hareketlilik kazanmasıdır.” (Çoknaz, 2017, s. 1). Gelişim döneminin başında sadece refleksif olan hareketler bireyin büyüüp gelişmesi ile beraber bilinçli hareketlere yani motor beceriye dönüşmeye başlar. Başka bir deyişle insanın hareket kabiliyetinin doğum öncesi dönemden başlayıp ömür boyu süren, fiziksel olarak büyüme ve sinir sisteminin gelişimine doğru orantılı olarak isteme bağlı hareket kabiliyeti kazanmasıdır. “Motor gelişimi, bireyin basit, organize olmamış, yetersiz motor becerilerden yüksek düzeyde organize edilmiş, karmaşık motor becerilere, yaşlanma ile birlikte becerinin uyarlanmasına doğru ilerlemeyi içeren sıralı, devamlı, yaşa ilişkin bir süreç olarak tanımlayan bilim adamları vardır.” (Çoknaz, 2017, s. 3).

İlkçağlarda insan ihtiyacını hissettiği bilgiye ulaşmak için, görme duyusu, işitme ve dokunma duyusunu oldukça yoğun bir şekilde kullanmış ve bunlar yardımı ile yaşamını sürdürmüştür. Dolayısıyla ilk insanlar için geçerli olan bu gerçek öğrenme ve bilgiye yaklaşım modeli, yetişme çağındaki çocuklar için de geçerlidir. Çocuklar bu dönemde dokunma duygusu içselleştirirler. Bu minik ellerle çocuklar için olgunlaşmadaki en emin yol dokunma duygusudur. Dolayısıyla yukarıda öğrenme konusu ele aldığımız paragraflarda da sözünü ettiğimiz gibi doğuştan getirilen kazanımlar birisi olan dokunma ve tutma merakı ve becerisi eğitim ortamları yoluyla, daha ilerleyen yaşlarda üç boyutlu sanat çalışmaları kapsamında değerlendirilerek geliştirilme yoluna gidilebilir ve bu özellikler birey açısından içselleştirilebilir.

Pek çok canlı varlık gibi insan varlığı da dünyaya gelmeden önce plasentada belirli ölçüde fiziksel gelişmesini sürdürmektedir. Fiziksel gelişme doğum olayından sonra ise oldukça büyük bir hız kazanmaktadır. Bu evrede çocuğun mevcut hareketleri genel olarak refleks hareketlerden ibarettir. Dolayısıyla bu refleks hareketlerin belirli bir bölümü, öğrenme yeteneğine bağlı olarak, hayat boyu devam ediyorken, bir bölümü ise gelişme sürecinde bireyin zihinsel, fizyolojik ve pedagojik gelişimindeki başarı durumuna göre, organların bilinçli bir şekilde kullanılması sonucunda psikomotor

becerilere dönüşmektedir. Örneğin, göz kapaklarının hareketleri ve insanın nefes alıp vermesi gibi durumlar, insanın yaşamı boyunca kendi istemine bağlı olmadan gerçekleşen refleks hareketlerdir. Bu durumun aksine, insanın alıp verdiği nefesle ısıklık çalabilmesi ve el ve parmak koordinasyonu ile pek çok işini yapabilmesi durumu bireyin kendi seçeneğidir ve bireyin organlarını kendi seçimi ile kontrol etmesi eylemi sonucunda psikomotor gelişimini göstermiş olur. Bu nedenle psikomotor gelişim, yaşam boyu devam eden “psikomotor” becerilerde ortaya çıkan davranışların kontrol altına alınması sürecidir. Söz konusu olan davranışlar; duyu organları, zihin ve kasların birlikte çalışması ile ortaya çıkar. Bir anlamda bu davranışların kontrol altına alınmasını sağlayan süreç, “psikomotor gelişimi” ifade eder (Çoknaz, 2017).

Fiziksel gelişim, merkezi sinir sisteminin gelişimine paralel olarak organizmanın isteme bağlı olarak hareketlilik kazanmasıdır. Bir başka deyişle, bu temelde hareket olan becerilerin kazanılmasını içeren ve doğum öncesi dönemde başlayıp ömür boyu süren bir süreçtir. Bu süreçte büyük (bedeni kullanma) ve küçük kas hareketleri (nesne kullanma) olmak üzere iki hareket türü kazanılır. Bu iki tür hareketi yetişkinler yapabilecek düzeydedir. Ancak çocuklar bu kazanımları süreç içinde öğrenirler. Yetişkinler, sabah uyandıkları andan itibaren kollarını kaldırarak gerinir, yataktan çıkar, banyoya yürür, musluğu çevirerek açar, sabunu alır, elini yüzünü yıkar, kurulanır, giyinir, saçlarını tarar, mutfak dolabını açarak bir şeyler alır, dolabı kapatır, ekmeğe bir şeyler sürer, ayakkabılarını giyer, ayakkabıların bağlarını bağlar, ceketlerinin düğmelerini ilikler ve gün boyu daha pek çok psikomotor becerileri yaparlar. Bu psikomotor beceriler, yetişkinler için sıradan ve kolay hareketler olmasına rağmen çocukların bu becerileri kazanmaları için zamana gereksinimleri vardır. Bu nedenle çocukların psikomotor becerileri kazanırken yetişkinler tarafından desteklenmesi gerekir. Bu desteklemenin sağlıklı olabilmesi içinde psikomotor gelişim özelliklerinin bilinmesi ve bu doğrultuda etkinlikler planlanması önemlidir (MEB, 2013).

2.5.1 Psikomotor Gelişim ve Çocuk Eğitimi

Öğrenmenin ürünü olan insan davranışları niteliklerine göre bilişsel, duyuşsal ve psikomotor davranışlar olarak üç grupta toplanır. Çağdaş eğitim sistemleri, programlarını insanın bu üç yönüne göre hazırlamaktadır. Biliyoruz ki günümüz

toplumlarında yaşayan insanların öğrenmesi gereken davranış sayısı daha önce yaşamış insanların öğrenmeleri gerekenlerden çok fazladır (Özçelik, 1991).

Önceki başlıklarda tanım olarak psikomotor ve gelişim hakkında değerlendirmelerde bulunmuştuk. Bu bölümde bu tanımla birlikte çocuk eğitimi ve psikomotor gelişim ve çocuk eğitimi arasındaki ilişkiye değinilecektir. Anlam olarak psikomotor kelimesi “uygulanan hareketi” ifade etmektedir. Bundan önceki paragraflarda insan varlığının dünyaya gelmeden önce plasentadaki fiziksel gelişiminden, varlık olarak kendisine yüklenen doğal reflekslerinden söz etmiştik. Daha sonraki süreçte, yani doğumdan sonraki süreçte ise, bu refleksler öğrenme ile birlikte bireyin kendi iradesi ile birlikte gerçekleştirilen öğrenilmiş, tecrübe edilmiş reflekslere dönüştüğünden de bahsetmiştik. Dolayısıyla psikomotor gelişim, çocuğun dünyaya gelmesi ile birlikte önem kazanan refleksleri, hareket kabiliyetini göstermektedir.

Psikomotor gelişim ve çocuk eğitimi konusu, günümüzde pedagojik anlamda bilim dünyasının ilgilendiği en önemli konulardan birisi durumundadır. Buna göre psikomotor gelişim sürecinde psikomotor becerilere sahip olması gereken bir bireyin bu becerileri gösterme eğilimi konumuz açısından önemsedığımız bir konudur. Bu eğilim kapsamında ile aldığımız psikomotor becerilerin geliştirilmesi bir takım destekleyici yöntemlerin uygulanması ile sağlanabilir.

Birey açısından psikomotor gelişim süreci yayam boyu devam eder ve bu süreçte, psikomotor becerilerin ortaya çıkma durumları ve bu durum karşısındaki içselleştirilmiş davranışların kontrol edilme durumu önemsenmektedir. Gelişmekte olan bir birey için bu davranışlar, ilgi ve merak duygusu sonucunda, zihin ve duyu organlarının iş birliğinin bir sonucudur. Bu sonuç ise zihin ve kasların bir bütün olarak çalışması ile mümkündür. Bu anlamda bireyin kendi zihni ve duyu organları ile kontrol altında tutmaya çalıştığı bu süreç psikomotor gelişimin kalitesini veya niteliğini ifade etmektedir. Bu süreç bütün çocukların eğitimi açısından çok önemlidir. Aynı zamanda çocuk gelişimi açısından psikomotor gelişim, fiziksel gelişim ve merkezi sinir sisteminin gelişimi ile takip edilebilir.

Şekil 3: Psiko-motor gelişimin temel mantığı

(<https://medium.com/@dersoyna/psikomotor-geli%C5%9Fim-nedir-b408b74b34e0>)

Çocuğun eğitim sürecinde çocuk için göstermiş olduğu her psikomotor beceri, hareket ve sözsüz iletişim anlamını taşımaktadır. Çocuk bu sayede yani psikomotor becerileri sayesinde kendi kişiliğini ve zihinsel becerilerini de geliştirmeyi öğrenmektedir. Çocuğun bu anlamda kazandığı her beceri onun dünyasını oluşturur. Eğitim süreci bu süreci bütünüyle kontrol ettiğinden, çocuğun dünyasının gelişmesi durumu daha profesyonel şekilde düzenlenebilir.

Eğitim bütün bir yaşamı kapsadığından dolayı çocuk için psikomotor becerilerin geliştirilmesi de tüm yaşam boyu devam eder. Çocuğun olgunlaşma süreci içerisinde ele aldığımız psikomotor beceriler bütünlüğü, herhangi bir fiziksel eylemin yapılması amacıyla gerçekleştirilen, bireyin kendi istek ve arzuları sonucunda oluşturulan etkileşimli kas hareketlerinden meydana gelir. Daha evvelde değindiğimiz gibi bir çocuğun kaşık kullanarak yemeğini yemesi, kalem kullanarak yazı yazması birer psikomotor beceri düzeyidir. Bunun bir ötesinde ifade ettiğimiz durumda; çocuğun bateri çalabilmesi gibi, vücudun bir ya da birden fazla organının katıldığı kas hareketlerini yönlendirmesini ise psikomotor yetenek olarak ifade etmekteyiz.

Çocuğun eğitim sürecinde eğitim koordinatörünün “çocukların gelişim düzeylerine uygun olarak planlanan oyun ve aktiviteler hem temel hareketlerin olgun forma ulaşmışına katkıda bulunurlar hem de fiziksel ve motor uygunluk unsurlarının gelişimini destekler.” (Özer ve Özer, 2014, s. 11). Herhangi bir destek olmadan da çocuğun gelişimi devam eden bir süreç içerir. Bu sürecin psikomotor beceriler ve psikomotor yeteneklerle takip edilmesi ve bu şekilde kontrol altında tutulması durumunda bütün gelişme süreçleri istenilen ideal ölçüde gerçekleşir. Psikomotor

öğrenme, sonucunda gerçekleşen psikomotor davranış ve yetenekler için çocuğun gelişiminin ve ihtiyacı olan pedagojik programın nasıl uygulanacağını belirlenmesi önemlidir. Çocuğun eğitimi açısından uzmanlar psikomotor yetenekleri, “denge”, “dikkat”, “tepki hızı”, “kuvvet”, “esneklik” ve “eş güdüm” şeklinde altı bölümde incelemişlerdir.

2.5.1.1 Dikkat

Kelime olarak bütün düşünce ve duyguların bir durum, olay veya nesne üzerinde odaklanması anlamını taşıyan dikkat sözcüğü, duyu organları aracılığı ile elde edilen bilgilerin zihinsel olarak ve fiziksel olarak karşılanıp/değerlendirilip, bir karara bağlanması süreçlerini içermektedir. Bunun için bu sözcük genellikle, odaklanma ve düşünsel ve fiziksel kurgulamalar anlamında da kullanılabilir.

Yetişme çağındaki çocuğun dikkati önceleri oldukça sınırlıdır. İlk zamanlarda bulunduğu ortamı keşfetme ve tanıma refleksleri gösteren çocuk, bu anlamda dokunduğu, gördüğü her şeyi algılayarak dikkat sürecine girer. Sonraki süreçte, ilgisini çeken ve daha önceden tanıdığı nesnelere veya kişileri gözü ile takip eder ve onlar için dikkat kesilir. Tanıdıklarını takip eder ve dikkatle onları izleyebilir. Bu onun psikomotor gelişiminin başlangıç evresi olarak kabul edilebilir.

Sonraları nesneyi eli ile tutar, duyu organları ile tanır, algılar ve tanımlar. Dokuzuncu aydan itibaren ise nesneye dikkatini yoğunlaştırabilir. Hızla çevreyi keşfetme isteği dikkatini kısaltsa da bu dikkat eksikliği, farklı ilgi alanlarına yönelmesi ile toparlanacak dikkat yoğunluğunu sağlayacaktır. İki-üç yaşlarında, duran topa tekme atabilir. Dört-beş yaşlarında üç tekerlekli bisiklete binebilir, makasla kâğıt kesebilir. Dört beş yaşlarında düz çizgi üzerinde yürüyebilir, altı yaşına geldiğinde ise topa sopa ile vurabilecek ve tek ayak üzerinde on saniye durabilecek dikkat olgunluğuna erişir (MEB, 2013).

2.5.1.2 Kuvvet

Meydana gelen herhangi bir direnci nötr duruma dönüştürme becerisi olarak tanımlayabileceğimiz kuvvet, refleks hareket olarak psikomotor davranışların tamamını kapsamaktadır. Bütün canlılar için değişmez bir evren kuramı olan hareket için belirli bir ölçüde kuvvet gereklidir. Kuvvet bütün hareketlerin kaynağıdır. Psikomotor yetenekler açısından bir bireyin vücut hareketi, kol, el ve parmak kaslarının hareketleri için belirli ölçülerde kuvvet gerekmektedir. Dolayısıyla

psikomotor davranışların öğrenilmesi ve geliştirilmesi için kuvvet önemli bir konudur. Kas ve sinir sisteminin gelişmesi için psikomotor davranışların önemi son derece büyüktür. Vücudun normal gelişmesi esnasında meydana gelen bir süreç olarak; kaslarda, kemik yapısında ve vücudun iç ve dış organlarındaki normal fiziki gelişme sürecinde bütün kas sistemi, merkezi sinir sisteminin istediği şekilde bir davranışı sergilemektedir. Bu nedenle psikomotor öğrenme, gelişme sonucunda yeteneklerin ortaya çıkması açısından, çocuklarda kas becerilerindeki olgunlaşma, edinilen öğrenme sürecinin niteliğine, zihinse ve bedensel gelişme arasındaki ortak hareket kabiliyetine ve de uyumuna bağlıdır.

Dirence karşı koyabilmek ya da direnci yenebilmek için vücudunu etkin kullanabilmesini öğrenen çocuk; yürümeyi, koşmayı, sıçramayı veya bütünsel olarak harekete geçmek gibi harekete dayalı sistemlerini kuvvetle ilişkili bir durum olarak ortaya koyar. Psikomotor davranışın türüne göre de kuvvet değişiklik gösterir ve dıştan gözlenebilir. Üç-dört yaşında bir çocuk dolu vagonu itebilir, topu atabilir ve bunu yaparken omuz ve dirsekleri kullanabilir. Dört-beş yaşlarından itibaren el arabası itebilir, halat çekme etkinliklerine katılabilir, kutu ve blok gibi eşyaları kaldırabilir, bunları bir yerden bir yere taşıyabilir (MEB, 2013).

2.5.1.3 Denge

Denge konusu bir organizmanın varlığı ile eşdeğerdir aslında. Çünkü organizmanın gerçekleştiremediği ve gösteremediği bir denge konusu, o organizmanın gelişimi ile sorunların yaşandığı anlamını taşır. Bu nedenle denge merkezi sinir sisteminin sağlıklı işleyip işlemediğini de göstermesi bakımından önemlidir. Buna bağlı olarak biz dengeyi, organizmanın belli bir yerde bir hareketi veya pozisyonu sürdürme, gerçekleştirme durumunu devam ettirebilme olarak ifade edebiliriz. “İlk önemli denge biçimleri, oturma ve ayakta durabilmedir.” (Özer ve Özer, 2014, s. 127). Çocuklarda psikomotor becerilerde denge, daima önemli bir güdü durumundadır. Çocuk bu sayede vücut kısımlarını, vücudun ağırlık merkezine göre etkili olarak kullanmayı öğrenmektedir. Çalışma konumuz açısından da denge kavramı oldukça önemsememiz gereken bir kavramdır. Çünkü çocuğun psikomotor yeteneklerini ortaya çıkarabilmesi ve bunu merkezi sinir sistemi ile birlikte uyumlu bir şekilde gösterebilmesi için denge yeteneğinin gelişmiş olması gerekir. Dengesini sağlayan bir çocuk için herhangi bir eylemde bulunmak, sanatsal etkinliklerde bulunmak daha kolay olacaktır. Böylece çocuk

hayatındaki bütün aktivitelere, el becerilerine ve sanatsal etkinliklere de rahat ve özgüvenli bir şekilde katılabilecektir.

Yapılan araştırmalara göre çocuk, iki yaşından önce denge becerisi kazanmamaktadır. Üç yaş civarında tek ayağının üzerinde üç-dört saniye durabilmekte, dört yaşından sonra ise dairesel bir çizginin üzerinde yürüme becerisi kazanabilmektedir. Çocuğun denge süreci takip edilmelidir. Denge yeteneğinin geliştirilebilmesi için psikomotor etkinliklerde denge ile ilgili çalışmalara ağırlık verilmelidir ve bu da ancak eğitim süreci ile sağlanabilir (MEB, 2013).

2.5.1.4 Tepki Hızı

Merkezi sinir sisteminin komutları ile, insanın duyu organlarının hareket etmesine yol açabilen, bir süreç olarak devam ederken insanın doğal refleksleri sonucunda meydana gelen tepki sonucunda oluşan iç ve dış durum değişkenlerine “uyarıcı” adı verilmektedir. Buna ilişkin olarak organizmanın içeriden veya dışarıdan kaynaklanan uyarıcılara karşı göstermiş olduğu davranış biçimine ise “tepki” adını veriyoruz. Burada ifade ettiğimiz uyaranlara karşı, organizmanın göstereceği refleks olarak ifade edebilecek olduğumuz tepki hızı ise vücudun, dış dünyadan almış olduğu uyaranlara karşı göstermek durumunda kaldığı refleksin hareketi ile ilgili bir durumdur.

Etki ile bu etkiye yapılan tepki arasında geçen zaman, reaksiyon zamanıdır. Reaksiyon zamanı ne kadar kısa olursa psikomotor öğrenme de o kadar hızlı olur. Psikomotor öğrenmede genel olarak bütün vücudun tepkiye hazır olması gereklidir. Özellikle kolların, bacakların ve elin tepki yapabilecek olgunluğa ulaşması gerekir. Psikomotor davranışların, kendine özgü bir yapılış hızı vardır. Bir davranışın gerektiğinden az hızda veya çok hızda yapılması hâlinde organizma tehlikeye girebilir. Örneğin, bir makinenin çalışmasını öğrenecek bir öğrencinin gereken hızda hareket edememesi, onun kolunun veya hayatının tehlikeye girmesine sebep olabilir. Psikomotor öğrenmede özellikle kolun ve parmakların gereken hızı kazanması çok önemlidir (MEB, 2013).

2.5.1.5 Eş Güdüm (Koordinasyon)

Psikomotor öğrenme sonucunda organizmanın sahip olduğu bütün özelliklerin birlikte çalıştığı görülür. Organizmanın karşılaşmış olduğu herhangi bir durum karşısında gösterecek olduğu refleksin bütünlüğü, tekrarı ve uyumu ve bu refleksin niteliği ise eş güdüm, bir diğer anlamıyla da koordinasyon olarak ifade edilmektedir.

Organizmanın en sıradan bir refleksinde dahi koordinasyon son derece önemlidir. Çünkü herhangi bir durum karşısında organizmanın gösterecek olduğu refleksin bir bütünlük içerisinde gerçekleşmesi genellikle çok zor olabilir. Psikomotor davranışların bir koordinasyon içinde hareket etmesi konunuz açısından oldukça önemsendiğimiz bir konudur. Bu nedenle, parmaklar, el, kol ve gövdenin birlikte göstereceği koordinasyonun ya da daha genel anlamıyla, gözler ve gövde ilişkisine bağlı olarak bütün uzuvların ahenk, uyum ve belirli bir düzen içinde çalışması davranışın nitelik olarak koordinasyonunu göstermektedir.

Çocuk, öğrenilecek davranışları yapacak organları arasında yeterli koordinasyonu kuramıyorsa, o davranışı öğrenemez. Bu nedenle organlar arasındaki yeterli koordinasyonun gelişimi, bedensel olgunluğa ve alıştırmalara bağlıdır. Organlar arasındaki eş güdümün artması, bedensel olgunluk arttıkça ve etkinlikle ilgili alıştırmalar çoğaldıkça sağlanacaktır. Örneğin, beş-altı yaşlarında yapılan ve basit bir etkinlik gibi gözlenen sanatsal etkinliklerde gözün, parmakların, elin, bileğin ve gövdenin eş güdüm içerisinde çalışması organlar arasındaki koordinasyonun arttığını gösterir (MEB, 2013).

2.5.1.6 Esneklik

Esneklik kavramı toplumumuzda genellikle iki şekilde yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu nedenle esneklik kavramı ele alındığında ilk akla gelen ifadelerden birisi fiziksel esneklik, bir diğeri de kişinin sahip olduğu psiko-sosyal özellikleri nedeniyle göstermiş olduğu esneklik biçimi akla gelir.

Bu bölümde yukarıda sözünü edilen iki yaklaşımdan ilki, yani esneklik ve vücut arasındaki ilişkiye değinilmiştir.

Esneklik, normal bir insan vücudunun sahip olduğu özelliklerden birisidir. Bütünlük arz edecek şekilde insan anatomisinin göstermiş olduğu esnekliği, vücudun öne, arkaya, yanlara eğilmesi durumu olarak ele alabiliriz. Vücudun, ellerin, parmakların normal ölçülerde gerekli olan esnekliği gösterememesi durumunda psikomotor davranışları öğrenmek ve geliştirmek oldukça zordur.

Özellikle ilk çocukluk döneminde kemikler kıkırdaksı yapıda olduklarından vücut daha da esnektir. Kemikler geliştikçe vücut esnekliği azalır. Esneklik, beş-sekiz yaşlarında sabit kalır. Özellikle on iki-on üç yaşlarında doruk noktaya ulaşır. Cinsiyet

esneklikte önemlidir. Kız çocuklar, erkek çocuklara oranla daha esnektir. Psikomotor yetenekler, bütünlük hâlinde bulunur. Çocuk, doğduğu zaman bu psikomotor yetenekleri ancak kendi gelişimi oranında yapabilir. Bu nedenle ancak kendine özgü bazı becerileri yapabilecektir (MEB, 2013).

2.5.2 Psikomotor Gelişimin Önemi

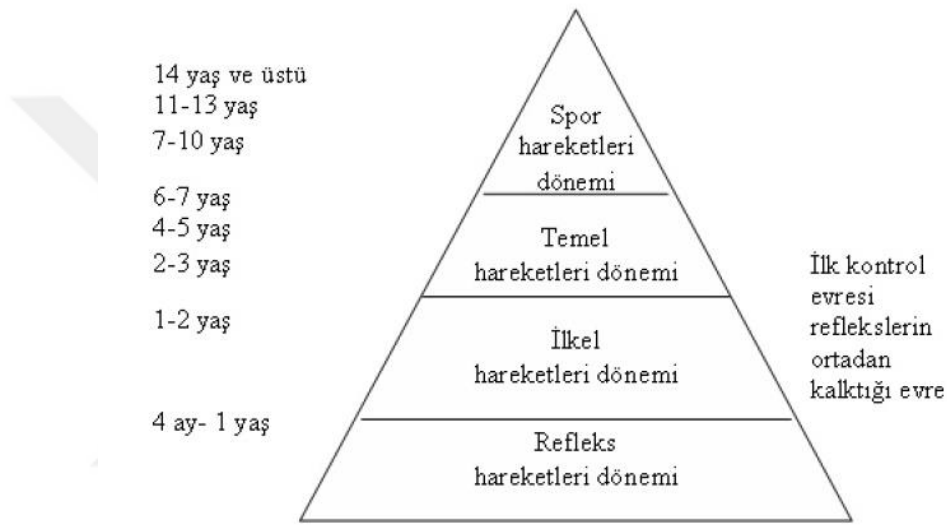
Psikomotor gelişim sürecinde canlılardaki fiziksel olarak sınırlar ve kasların işlevlerinde meydana gelen gelişim-değişim süreçlerini kapsamaktadır. “Psikomotor gelişim, yaşam boyu devam eden bir süreç olup motor becerilerde azalma ya da yeni bir becerinin kazanılması gibi tün fiziksel değişimlerle ilgilidir. Çocukların motor gelişimi, hareket yeteneklerinin gelişimi ve fiziksel yeteneklerin gelişimini kapsar.” (Çoknaz, 2017, s. 27).

Sağlıklı bir gelişim süreci için psikomotor öğrenmenin ve yeteneklerin önemi olduğunu vurguladığımız bu bölümde denge, kuvvet, eş zamanlı koordinasyon, tepki hızı ve esneklik gibi unsurların refleksin niteliğini ortaya koyduğunu belirttik. Buradaki reflekslerin sağlıklı bir nitelemesini yapabilmek için, organizmanın dışarıdan ve içeriden aldığı uyaranların etkileşiminin yarattığı etki sonucunda yine organizmanın vermiş olduğu tepki; göz, baş, boyun ve gövde kaslarının kontrolü olarak görülür ve bu süreç psikomotor gelişim süreci ile kendisini gösterir.

Benzer şekilde psikomotor becerilerin temeli olan oturma, emekleme, yürüme, koşma, atlama, tırmanma gibi büyük kas psikomotor etkinlikleri ve uzanma, tutma, bırakma, fırlatma gibi elin yönetimi ile ilgili küçük kas psikomotor etkinlikleri de aşamalar hâlinde gelişir. Bu aşamada psikomotor gelişim süreci ile ilgili olarak; bu sürecin temel bileşenleri olan basit eylemleri yani, oturup kalkmayı, eğilmeyi, yürüme ve koşmayı niteleyen büyük kas psikomotor beceriler ile; uzanabilme, tutabilme, alıp bırakabilme gibi küçük kas psikomotor becerilerin gelişme süreci, organizmanın genel gelişim süreci hakkında önemli ip uçları sunmaktadır.

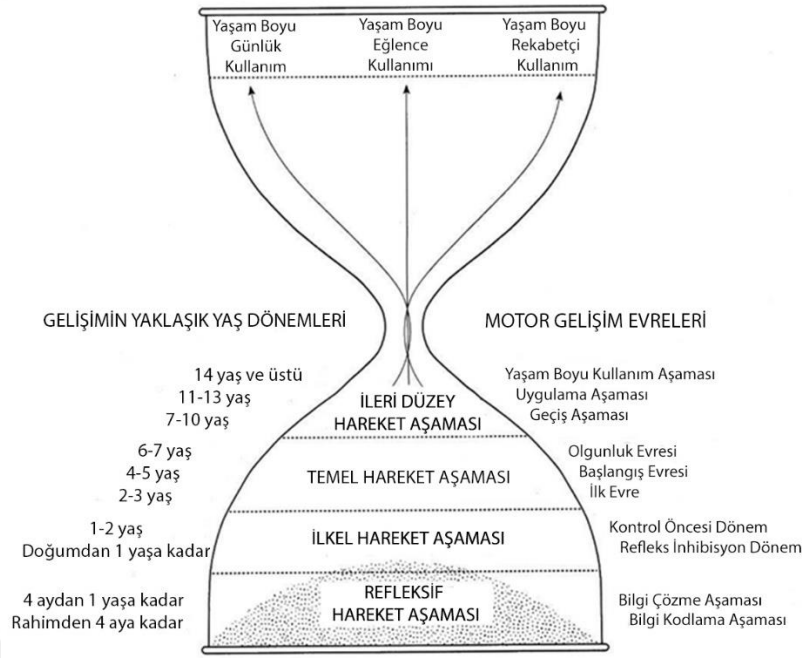
Gelişim psikolojisi alanındaki kurumsal yaklaşımların daha çok tanımlayıcı düzeyde kaldığını ve motor gelişime yönelik gelişimsel bir modelin olması gerekliliğini vurgulayan Gallahue 1982 yılında yazdığı “Understanding Motor Development: Infants, Children, Adolescents, Adults” adlı kitabında motor gelişim evreleri olarak adlandırdığı bir model ortaya koymuştur (Şekil 4). Piramit şeklinde olan modele göre,

her bir motor gelişim dönemi bir diğerinin üzerine kurulan 4 dönemden oluşmaktadır. Piramitteki ilk dönem refleks hareketler dönemi, bunun olgunlaşma ile ortaya çıkaran hareketlerin oluşturduğu ilkel hareketler dönemi izler. Temel hareket kalıplarının geliştirildiği dönem ise model de temel hareketler dönemi olarak adlandırılır (Çoknaz, 2017). Piramidin en ucunda yer alan dönem ise organizmanın olgunlaşması dönemi ile ilişkilendirilen hareketleri kapsamaktadır.

Şekil 4: Gallahue'nin piramit modeli

Gallahue'nin motor gelişimine yönelik geliştirdiği bu piramidin dışında, 1995 yılında Ozmun ile birlikte yazdıkları "Understanding Motor Development: Infants, Children, Adolescents, Adults" adlı kitaplarında piramit modelinde yer alan motor gelişim dönemleri benzer kalmakla birlikte, yaşam boyu motor gelişimi yansıtmaları için piramit modeline karşın motor gelişim dönemlerini incelemek üzere kum saati motor gelişim modelini ortaya koymuşlardır (Şekil 5).

Şekil 5: Gallahue ve Ozmun'un kum saati modeli.

Gallahue ve Ozmun bu modelin, kapsamlı bir motor gelişim kuramı olmadığını; motor gelişimin kavramsal bir modeli ya da sunumu olarak ele alınması gerektiğini vurgulamışlardır (Çoknaz, 2017)

2.5.2.1 Refleksif Hareketler Dönemi (0–1 Yaş)

Pek canlı türünde olduğu gibi insan varlığı da refleksif hareketler olarak nitelediğimiz doğuştan getirilen davranışsal tepkiler diziler bütünlüğü ile dünyaya gelmektedir. Doğuştan getirilen bu yeteneklerle dünyaya gelen insan varlığı, bu sayede sahip olduğu vücudun belirli bölümlerini hareket ettirebilir. Ancak, anlaşılacağı üzere “bu dönemde istemli hareketlerdeki farklılaşma ve bütünleşme zayıftır. Hareketler amaçlı olmasına karşın, kontrolsüz ve kabadır.” (Çoknaz, 2017, s. 220). İlk hareketler merkezi sinir sisteminin kontrol edemediği, istem dışı gibi gözükken informal hareketlerden ibarettir. Gayet doğal olan ve doğuştan organizmanın sahip olduğu ilk hareketler bilindiği üzere, anneyi emme, tutma, kavramaya çalışma, emekleme gibi refleksif hareketleri içermektedir. Herhangi bir refleksin ortaya çıkması ve kendisini göstermesi için, uyarının özelliğine göre organizmanın doğal tepkisi meydana gelmektedir. Bu durumu bir örnekle açıklamak gerekirse; örneğin karanlık ve loş bir ortamda göz bebeğinin normalden daha büyük bir duruma geçmesi bunun için güzel bir örnektir. Bu refleks vücudun kendi öz refleksi, hareketi ve tepkisidir.

Uzmanlara göre “Refleksler, genellikle yenidoğanın beslenmesini emniyete alma ve koruma gibi çift fonksiyonludur. Bir başka deyişle, yaşamı sürdürmeye katkıda bulunurlar. Yenidoğanın yanağına dokunan annenin memesi, başın refleksif dönüşünü uyarır, dudaklara değen meme başı refleksif emmeyi meydana getirir, gırtlığı uyararak süt refleksif yutmaya yol açar.” (Çoknaz, 2017, s. 220). Bu doğal hareketler tepki olarak, öğrenme refleksinin ortaya koyduğu refleksler olarak nitelenebilir. Bu şekilde organizmanın öğrenmeye yönelik ilk deneyimleri ortaya çıkar ve bu süreç bu deneyimlerin tekrarı ile öğrenilmiş bilgiye ve olgunlaşma süreciyle devam eder. Sonuçta merkezi sinir sisteminin kontrol ettiği reflekslerle öğrenme süreci daha mantıklı ve anlamlı deneyimler kendisini gösterir, olgunlaşma süreci ile birlikte çocuğun refleksleri istemli ve tutarlı davranış biçimleri ile kendisini gösterir. Bir miktar anormal gibi gözükse de bundan sonra çocuğun bütün hareketlerinin bir anlamı, bir hedefi vardır. Bir amacı vardır. Örneğin bir nesneye ulaşmak, ona sahip olmak, tutmak istediğinde sadece ellerini kullanmak yerine, bütün vücudunu kullanabilir. Bu süreçte “zamanla korteks daha geniş çapta idare etme gücü kazanır ve istemli hareketler başlar. Birçok refleks zamanla kaybolur ya da istemli hareketlerle bütünleşir.” (Çoknaz, 2017, s. 220). Refleksif hareketler dönemi, “bilgi toplama evresi” ve “Bilgi çözme evresi” şeklinde birbirini takip eden iki aşama şeklinde değerlendirilmektedir. Doğumdan önceki süreci de içine alan, doğumdan sonraki 16 haftalık süreci kapsayan bilgi toplama evresinde, bebeğin son derece basit hareketlerle öğrenmeye sürecine girdiği ve bu öğrenme sürecindeki hareketlerinin temel amacının doyma arzusu ve korunma arzusunun olduğu görülmektedir. Doğumdan sonraki sürecin ilk 16 haftasından başlayan, merkezi sinir sisteminin sağlıklı bir şekilde gelişmesine paralel olarak, organizmanın reflekslerinde giderek bir kontrol mekanizmasının geliştiği bilgiyi çözme sürecinde ise, merkezi sinir sisteminin kontrolündeki istemli hareketlerin, oturma, kalkma, emekleme, tutma, yakalama, bırakma ve uzatma gibi hareketlerin meydana geldiği görülür. Doğumdan sonraki süreçte bebeğin psikomotor gelişiminin dönem noktaları olarak bilgi toplama evresi ve bilgi çözümlenme evresini detaylı olarak takip etmek, olgunlaşma süreci açısından oldukça önem taşımaktadır. Çünkü bu dönem organizmanın olgunlaşması için son derece önemli dönüm noktaları anlamını taşımaktadır. Dolayısıyla doğumdan sonraki ilk iki yıl içerisinde psikomotor gelişimin en önemli evreleri süreci gerçekleşir. Bu sürecin niteliği organizmanın bundan sonraki sürecine ilişkin de ipuçlarını da

içerebilir. “Refleksler ve sonraki istemli davranışlar arasında doğrudan bir bağ olduğunu söylemek olanaksız olsa bile dolaylı bir bağ olduğu söylenebilir.” (Çoknaz, 2017, s. 221).

2.5.2.2 İlkel Hareketler Dönemi (1–2 Yaş)

İlkel hareketler, ilk iki yaşta gözlenen istemli hareketlerin ilk biçimidir. Bebeğin oturması, emeklemesi, ayakta durabilmesi, gelişimde olgunlaşmanın önemini ortaya koymaktadır. Çünkü esasen “bunlar mucizedir, çünkü ebeveynleri olmadan dolaşabilmek ve isteklerini anlatabilmek demektir.” (Çoknaz, 2017, s. 221). Bu dönem. Bu hareketler, yaşamın ilk iki yılında kemik, kas ve sinir sistemindeki gelişimin yanı sıra, bebeğe sağlanan alıştırmaya olanakları sonucu ortaya çıkar. İlkel hareketler, olgunlaşmaya bağlıdır ve ortaya çıkışlarında önceden kestirilebilen bir sıra izler. Normal koşullarda bu sıra değişmez ancak bunların ortaya çıkış zamanları, hızları çocuktan çocuğa farklılık gösterebilir. Bu bireysel farklılıkların kaynağını kalıtsal ve çevresel etmenler oluşturur. Yaşam için gerekli olan istemli hareketlerin temelini oluşturan ilkel hareketler baş, boyun ve gövde kaslarının kontrolü gibi dengeleme hareketleri, uzanma, bırakma, yakalama gibi manipülatif becerileri, sürünme, emekleme, yürüme gibi lokopsikomotor hareketleri kapsar. İlkel hareketler dönemi iki aşama halinde incelenmektedir. “Duyu ve motor sistemleri arasındaki farklılaşma süreci ve algısal motor bilgilerin daha anlamlı biçimde bütünleştirilmesi gerçekleştirilir.” (Çoknaz, 2017, s. 222).

Reflekslerin ortadan kalktığı evre: Bu evre, doğumla başlar ve bir yaşına kadar sürer. Bu dönemde, sinir sisteminin olgunlaşması ile refleksler yerlerini istemli hareketlere bırakır. Bu dönemde istemli hareketlerdeki farklılaşma ve bütünleşme zayıftır. Hareketler amaçlı olmasına karşın, kontrolsüz ve kabadır. Örneğin, bebek bir nesneyi yakalamak istediğinde el, bilek, kol, omuz ve hatta gövdenin tümünün katıldığı kaba bir hareket yapar. Bir başka deyişle elin nesneye uzatılma sürecinde istemli bir hareket olmasına karşın kontrol eksikliği vardır.

İlk kontrol evresi: Birinci yaş ile ikinci yaş arası, ilk sene ortaya çıkan ilkel hareketler üzerinde alıştırmalar yapıldığı ve bunların kontrol edildiği evredir. Zihinsel ve psiko-motor süreçlerdeki hızlı gelişme sonucu ilkel hareket yeteneklerinde hızlı bir artış gözlenir. Bu evrede bebekler, temelde denge sağlama, lokopsiko-motor ve manipülatif becerilerde uzmanlaşma ve kontrol kazanma ile ilgilenirler.

Denge sağlama: Bebek bedenini dik tutabilmek için yerçekimine karşı sürekli bir uğraş vermek zorundadır. Yer çekimine karşı kas ve kemik sistemi üzerinde kontrol sağlamak, tüm bebekler için önceden kestirilebilir bir sıra izler. Önce baş ve boyun kontrolü, daha sonra gövde ve bacakların kontrolü sağlanır. Bebeğin yatar durumdan dik duruma geçebilmesindeki sıralı ilerlemede, baştan ayağa gelişim ilkesi açıkça gözlenebilir. Yeni doğmuş bebek baş ve boyun kaslarını kontrol edemez. Birinci ayın sonunda, bu kasların kontrolünü kazanmaya başlar ve bebek yüzüstü yatırıldığında çenesini kaldırabilir. Beş aylık bir bebeğin ise sırtüstü yatırıldığında başını kaldırabilmesi gerekir.

Yer değiştirme (lokopsikomotor hareketler): Lokopsiko-motor hareketler, büyük ölçüde dengeleme hareketlerine dayanır. Bebek dengeleme hareketlerinde yeterli bir duruma gelmediği sürece özgürce yer değiştiremez. Bu dönemde kazanılan başlıca lokopsiko-motor hareketler, sürünme, emekleme ve yürümedir. Manipülasyon: Manipülatif hareketlerin ortaya çıkması da yürümedeki gibi uzun ve sıralı gelişim aşamalarından geçer.

Temel manipülatif beceriler: uzanma, yakalama ve bırakmadır. Bebek, dördüncü ayda nesne ile ilişki kurmasında gerekli olan el, göz koordinasyonunu sağlayabilir. Başlangıçta uzanma, kaba bir omuz ve dirsek hareketidir. Daha sonra bilek ve el harekete doğrudan katılır. Beşinci ayın sonunda bebek, mükemmel biçimde nesneye uzanarak dokunabilir. Yakalama, doğumdan sonraki ilk üç ayda tümüyle refleksif bir harekettir. İstemli yakalama, uzanmanın başarılmasından sonra ortaya çıkar. Bebek, bir nesneyi yakalamak istediğinde önceleri başparmağını kullanamadığından nesneyi kabaca avuçlar. Bu durum, yerini zamanla başparmak ve işaret parmağının da kullanıldığı bir yakalama hareketine bırakır. Başparmağı yeterli ve etkili bir şekilde kullanarak yakalama, genellikle on ikinci ayda gözlenir. Bebek, on dört aylık olduğunda uzanma ve yakalama hareketi bir yetişkinden pek farklı değildir. Bu dönemde en güç başarılan hareket, kendi isteği ile bırakmadır. İlk aylarda nesnelere bebeğin elinden düşer. İstekle bırakma, yaklaşık onuncu ayda gerçekleşir. Bundan sonra bebekler, bu hareketi geliştirmek için sürekli olarak nesnelere bir yere bırakır. Bebek, on sekiz aylık olduğunda uzanma, yakalama ve bırakma hareketlerini başarılı bir şekilde kullanabilir.

2.5.2.3 Temel Hareketler Dönemi (2-6 Yaş)

Genel hareketler dönemi olarak da adlandırılan bu özel dönem, yaşamın ikinci yılından başlayarak yedinci yılına kadar geçen süre temel becerilerin kazanıldığı dönemdir. Bu dönemde çocuk konuşkan, ve yaşam doludur. Devamlı olarak neden, nasıl sorularını sorarak etraflarında olup biteni anlamaya ve meraklarını gidermeye çalışırlar (Çoknaz, 2017, s. 260).

Tüm çocukların ortak özellik taşıması ve yaşam için gerekli beceriler olmasından dolayı “temel beceriler” olarak ifade edilir. Bunlar; koşma, atlama, sıçrama, sekme, yakalama, fırlatma, topa ayakla vurma gibi hareketlerdir. İki yaşından sonra temel hareketler kaba bir şekilde ortaya çıkar. Önce çocuk, kendi bedeninin hareket becerisini anlamak ve bunu denemek için çaba gösterir. Daha sonra bedeni üzerindeki kontrolü ile hareketlerini daha uyumlu ve kontrollü yapmaya başlar. Dönemin sonlarında ise çocuk, uyumlu ve kontrollü gelişmiş hareketlerini mekanik yönden etkili olarak gerçekleştirir. “Bağımsızlığı artmıştır, bu çağda benlik duygusu iyice gelişmeye başlar.” (Çoknaz, 2017, s. 260).

Beş-altı yaş döneminde temel beceriler olgunlaşmış olarak görülür. Çocuğun olgunlaşmasında iyi bir öğretim verilmesinin, cesaretlendirilmesinin ve alıştırmaya olanağı yaratılmasının önemi büyüktür. Başka bir ifadeyle bu süreç; başlangıç, ilk ve olgunluk evresi olmak üç evrede gerçekleşir. Bu evreler, gelişimsel bir sıra izlemekle beraber her evreyi diğerinden kesin çizgilerle ayırmak mümkün değildir.

Başlangıç evresi: Bu evrede çocuklar, kendi bedenlerinin hareket yeteneklerini anlamak ve bunları denemek için çaba gösterir. Hareketler sırasında beden ya çok abartılı ya da çok sınırlı biçimde kullanılır. Ritim ve koordinasyon zayıftır.

İlk evre: Bu evrede, kontrol ve ritmik koordinasyon arttığı için çocuğun hareketleri daha uyumlu ve kontrollü olmaya başlar. Buna rağmen, abartma ve sınırlama vardır. Üç-dört yaş çocukları gözlemlendiğinde bu evrenin özelliklerini taşıyan pek çok hareket görülebilir.

Olgunluk evresi: Bu evrede çocuklar, mekanik yönden etkili, uyumlu ve kontrollü, gelişmiş hareket şekillerini sergiler. Beş-altı yaşına gelen çocukların bu evreye ulaşmış olmaları gerekir.

2.6 Seramik Eğitiminin Eğitim Sistemindeki Konumu

Türkiye’de, özel sektör ve kamu kuruluşu olan işletmelerin kurulmasıyla ithal edilen seramik kaplama ve sağlık gereçlerinin özellikle 1960’lı yıllarda hızla üretilmeye başlandığını görüyoruz. Seramiğin halen günümüzde de ihraç edilen ürünler arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Teknolojik imkânların ve ekonomik imkanların gelişmesi ile seramik ülkemizde önemli bir ivme elde etmiş, sanayi üretimine ek olarak özgün sanatçı tasarımları da görülmeye başlamıştır.

“1930'larda üniversitelerde seramik eğitiminin temeli atılmış ve 1950'lerde modern seramik sanatının başlaması, geleneksel Anadolu seramiğine Cumhuriyet'ten sonra farklı bir boyut kazandırmıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında seramik eğitimi için yurt dışına gönderilen İsmail Hakkı Oygur, Vedat Ar ve Hakkı İzzet gibi seramikçiler Türkiye'ye dönünce geleneksel seramiği farklı ve özgün anlamda yeniden yorumlamışlardır. Seramiğin dekor ve süsleme tavrından başka bir anlamda da ifade edilebileceğini verdikleri eğitim ve ürettikleri eserleri ile göstermişlerdir.” (Oral, 2005, s. 2).

1950'lerde Füreyâ Koral'ın öncülüğünde başlayan çağdaş sanat seramiği 1970'lerde gelişerek devam etmiş, seramiğin "sanat" boyutu seramik sanatçılarımızın özverili çalışmaları ve özgün eserleriyle bugüne taşınmıştır. Füreyâ Koral'ın eserlerinde görüldüğü gibi seramik, sadece kullanım ve süs eşyası olarak değil, bir ifade aracı olarak toplumsal mesaj için kullanılan bir forma dönüşmüştür. Yine Füreyâ Koral'ın 1950'lerin başında açtığı Türkiye'nin ilk seramik atölyesini çağdaş seramik sanatı açısından "atölye okul" görevi gördüğü anlaşılmıştır. Füreyâ'nın atölyesi aynı zamanda dönemin sanat ve edebiyat dünyasının seçkin kişilerinin uğradığı sohbetlerini paylaştığı kültür ve sanat atölyesine dönüştürdü. (Oral, 2005).

1929 yılından bu yana sanatçıların katkılarıyla Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde açılan seramik atölyesi ve sonrasındaki gelişmeler seramik eğitiminde örgütlenmenin başlamasına neden olmuş seramik eğitimi eğitim müfredatlarındaki yerini almaya başlamıştır.

Günümüz Türkiye’sinde seramik eğitiminin okul öncesi, ilk ve orta öğretimde kısmen de olsa yer aldığını görülmektedir. Özel teşebbüsler tarafından işletilen okul öncesi,

ilk ve orta öğretim kurumlarında özel olarak seramik eğitimin okul programlarında ve öğretim programlarında yer aldığını görüyoruz.

Ülkemizde, ilköğretim okullarında verilen sanat eğitimi resim-iş dersi ile sınırlandırılmış bir eğitimidir. Mili Eğitim Bakanlığı'nın ilköğretim kurumları resim-iş ders öğretim programında, resim-iş dersinin genel amaçlarında “sanatın hayata katkısını kavrayabilme” maddesi yer almaktadır. Dikiciye göre; “ilköğretim okullarında resim dersi var ama uygulamada yoktur. Bugün eğitim sistemi içerisinde resim-iş dersi boş zaman uğraşı olarak görülmekte ve kendi alanı dışındaki derslerin uygulama alanı olmaktadır. Çünkü genel olarak sınav odaklı eğitim sistemimiz içinde çocuğun kişiliğinin gelişmesi ikinci plandadır.” (2001, s. 58). Birçok uzmanın da belirttiği gibi, ilköğretim okullarında resim-iş dersi Anadolu-Fen liseleri sınavları nedeniyle matematik, fen bilgisi derslerinin uygulama alanı durumuna gelmiştir.

Ülkemizde özellikle son yıllarda yakından incelediğimiz, geçmişi de olan çalışmaların olumlu sonuç vermemesi nedeniyle hala ezbere, bilgi depolamaya dayalı bir eğitim süreci yaşamaktayız. Belleği geliştirmeye yönelik programlar yerine yaratıcılığı geliştirmeye yönelik program çabaları, eğitimin diğer unsurlarına (eğitimci, mekan, araç-gereç) ilişkin sorunlara bağlı olarak istenen amaca ulaşamamaktadır. Başarısızlığın önemli bir nedeni de tutarlı davranan, değerler üreten, yaratabilen bireylerin yetişmesinde çok etkin olan sanat eğitimine genel eğitim sistemi içinde gereken önemin verilmemesidir.

Okulların sanat eğitiminde yarattığı boşluklar, bilinçli aileler tarafından fark edilmeye başlanmıştır. Aileler, bu boşluğu özel kurslarla giderme eğilimi içerisindeyler. Ancak bunun yeterli olduğunu düşünmek mümkün değildir. Çünkü bütün bireylerin sanat eğitimi alması, günümüzün koşulları göz önüne alındığında kaçınılmaz bir gerçektir. Çağı yakalamanın yolu yapıcı, yaratıcı ve eleştirel düşünme yeteneğine sahip kişiler yetiştirmekle mümkündür. Sanat alanındaki yaratmalarda gerekli olan yetenekler bilim ve teknikteki yaratmalarda da geçerlidir. Bu nedenle gelişmiş ülkeler okul öncesi dönemlerden itibaren sanat eğitimine ağırlık vermekte ve bireyi her türlü yaratıcılığa hazırlamaktadırlar.

2.6.1 Seramik Eğitiminin İlköğretim Programlarındaki Yeri

Özellikle ilköğretim okullarında sanat derslerinin salt alt becerileri hedef alan uygulamalarla sınırlandırılması veya aynı yöntem ve tekniklerin çocuğun gelişim düzeyi ve bireysel farklılıkları göz önünde bulundurulmaksızın her yıl tekrarlanması sanatı, geleneksel eğitim anlayışından da öte anlamsız bir etkinlik haline dönüştürmektedir. Bununla da kalmayıp çocukların sanat derslerine karşı olumsuz bakmasına daha da önemlisi sıkıcı ve gereksiz bulmasına neden olduğu gözlenmektedir. Günümüz eğitim sistemi içerisinde "seramik eğitime" yer veren kurumlarda aynı sorunların yaşandığı kuşkusuz üzüntü vericidir. Seramik sanatı da tıpkı diğer sanat dalları gibi boş zamanları değerlendirmek için kullanılan, zevk veren, süsleme amaçlı, eğlendirici bir etkinlik ya da göze hoş gelen bir dekorasyon öğesi olarak algılanmaktadır. Bunların yanı sıra "çocukta yetenek varsa bu nasıl olsa ortaya çıkar veya ileride kurslarla da geliştirilebilir" mantığı ne yazık ki tüm öğretim kurumlarında, öğretmen, anne babalarda ve bu bakış açısının yüklendiği çocuklarımızda etkili olmaktadır.

İlköğretim okullarımızda şu an yürütülmekte olan sanat eğitimi kapsamındaki görsel sanatlar öğretim programı da sanatı, sanat eğitimi dersini, bir araç ders durumuna itmiştir. Bu ders kapsamında verilen "seramik eğitimi" de gerek süresinin azlığı gerekse yetersiz ortam ve donanımdan kaynaklı olarak sadece bu dersin bir konusu gibi görülmektedir (Kaçar, 2018).

2.6.2 Seramik Eğitiminin Sanat Eğitimi İçindeki Yeri ve Önemi

Seramik, tarih öncesi dönemlerden başlayarak insanlık tarihinde iyi bilinen, tahıl, zeytinyağı ve şarabın saklandığı amforaları, çanakları, tencereleri, vazoları, insan ve hayvan figürleri de dahil olmak üzere çeşitli sembolik formları da kapsayan bir üründür. Kil, antik dünya insanların her şeyin kaynağının toprak olduğu inancına da uyuyordu. İşlevsel kullanımına ek olarak, seramik, çeşitli kültürlerce insan hayatında dinsel anlamlar yüklü bir araç biçiminde de (örneğin tanrıça heykelcikleri) yer aldı. Antropologların araştırmaları, kilden yapılmış bu sembolik formların büyümlü ve ritüel anlamları olduğunu ortaya çıkardı.

Hem bireyler arası hem de kültürlerarası iletişimin sağlanmasında sanat ürünlerinin dilinin etkili bir araç olduğu söylenebilir. "Çocuk, kil yardımı ile insan yaşamının gereksinimi olan düzen, denge ve uyuma daha kolay yaklaşmayı ve düş gücüne egemen olmayı

başaracaktır. Bu ne tek başına kil ile ne tek başına müzik veya dansla yada diğer sanat alanlarıyla istenilen ölçüde olabilir.” (Terwiel, 2010, s. 6). Picasso yaptığı çalışmalarla, seramiğin işlevselliğinin dışında çok zengin bir ifade aracı olduğunu göstermiştir. Bu bilgilerden, çeşitli seramik figürler ve insanların zihinsel – ruhsal yapısı arasında, insanlık tarihinin erken dönemlerinde başlamış bir bağlantı olduğu anlaşılmaktadır. Toprakta alınan kilden yani “dünya”dan yapılan figürler, insanın zihinsel dünyası ve maddi dünya arasındaki bağlantıyı yansıtmaktadır.

Erinç’e (1988) göre sanat eğitiminin amaçlarından biri de bireylerin tüm duyularını kullanarak düşünsel ve yaratıcılık yetilerini geliştirmek, kendilerini tanımalarını ve ilgi alanlarını keşfetmesini sağlamak ve bu alanlarda mutluluk sağlayacak uğraşı olanaklarını göstermektir. Modern eğitim modellerinin son derece hızla tartışıldığı günümüzde günümüz ve geleceğe yönelik yeni yeni eğitim programları planlanıp uygulanırken, görebilen, okumayı bilen, araştırmacı, sorup sorgulayabilen, felsefe ile düşünebilen, analitik çözümler yapabilen, karşılaştığı problem veya olaylara çok yönlü bakabilen, yaratıcı, sabırlı ve eleştirel bakış açısına hakim insanların yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda insan yetiştirmek için geliştirilen programların yapısı genellikle disiplinler arası bir yapı içermektedir. Bu dinamik pedagojik yapının ise bilim, teknoloji ve sanat üçlüsünün ortaklaşa yürütüldüğü dersler ile ön plana çıktığını görüyoruz (Yolcu, 2015). Toplumsal gelişmeyi ve yapılanmayı sağlayacak bu davranışlar insanın doğal gelişimine bağlanamayacağına göre, insanın tüm yönlerin eğiten ve yaratıcılık yetilerin geliştiren sanat eğitiminin eğitim sistemimizde irdelenmesi son derece önemlidir.

Sanat eğitimi, bireylerin hem estetik bir bakış açısına sahip olmalarını hem de özgün fikirler edinerek pratik düşünme yetisi kazanmalarını sağlar (Kanat ve Mutlu, 2017). Sanat eğitimi çocukların yaşadıkları çevreyi daha iyi algılayıp değerlendirmelerini sağlar. Sadece bakmayı değil görmeyi öğrenmelerini sağlayarak yaratıcılık için gerekli olan farkındalık yeteneğini kazanmalarını sağlar (Ersoy,1993). Güzel sanatlara ilişkin etkinliklerin bütünü olan sanat eğitimi, bireyin kendi yaşantısı yoluyla, fiziksel, ruhsal, kültürel ve düşünsel açılardan kendi varlığını fark etmesini hedeflemektedir (Erbay,1997; Türkdogan,1981). Bu bağlantının bireylerin öğrenme ve gelişme süreçlerinde aktif bir rol oynadığı ileri sürülmektedir (Yolcu 2004). Karayağmurlar (1991) altyapısı doğru hazırlanarak öğrenciye verilen sanat eğitiminin bireylerin

kendini dış dünyaya tanıtmasında ve yaratıcılığının gelişmesinde önemli bir etkisinin olduğunu ayrıca yaratıcı faaliyetlere yönelerek estetik beğeni kazandırdığı ve bu sayede ruhsal çöküntüden kurtardığını belirtmektedir (aktaran Kanat ve Mutlu, 2017).

Sanat eğitimi ile yaratıcılık birbirlerini tamamlayan iki olgudur. Çok farklı tanımlamalarda bulunulsa da yaratıcılık genellikle var olan fikirlerin yeni bulunan fikirlerle harmanlandığı, eski fikirlere yeni fikirlerle yeni katkılar sağlamak için oluşturulan bir düşünme süreci olarak kabul edilmiştir (Alakuş, A., ve diğerleri, 2009). Her alanda farklı biçimlerde karşımıza çıkan yaratıcılık ve yaratıcı düşünce gücü, bireyin bütün yaşamını kapsamaya gereken bir pedagojik ve kültürel yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sanatsal yaratım ve üretim sürecinde yapımın ortaya konulması, yapının yapısal bütünlüğü ve özellikleri, yapısal unsurlar, malzeme ve yaratıcılığın birlikte kullanımı ve sonuç olarak denge konusunun ortaya çıkması sonuca ulaşılması anlamını taşımaktadır. Bu sayede birey, özellikle seramikte uygulama sürecinde karmaşık olan yapının üç boyutlu bütünsel özelliklerini kavrayıp, duygularını kontrol edebilmeyi, üç boyutlu ve genel kapsayıcı testleri başarı ile çözümlenmeyi, zoru basitleştirmeyi, basiti kolay kılmayı ve çok boyutlu bakabilmeyi öğrenmeyi başarmış olacaktır.

Sanat eğitimi kavramı ne yaşla ne de kurumlarla kısıtlanamaz. Her yaş için ve her ortamda bu eğitimden söz edilebilir. Her insanda var olduğu düşünülen yaratıcı potansiyel gücün işe dönüşebileceği bir sanat alanı mutlak bulunmaktadır. İşe dönüştürme aşamasında planlı ve bilinçli uygulanacak sanat eğitimi, bu çalışmalarını destekleyecek ve gelişmesine yardımcı olabilecektir. Bu amaçla hazırlanan filmler, kitaplar, gazeteler vb. kolaylıkla ve herkesin yararlanabileceği iletişim araçlarıdır. Daha profesyonelce düşünülmüş kurslar, okullar, yurt içi ve yurt dışı özel organizasyonlar ise sanat eğitiminin yaygınlaşıp, genişlemesine katkı sağlanmaktadır. Bu ortamın günümüzde yaratılıp yaygınlaştırılması ise, devlet politikalarına, üniversitelere (Güzel Sanatlar Fakülteleri, Eğitim Fakülteleri), özel ve çeşitli kamu kurum, kuruluş ve derneklere bağlıdır. Sanat eğitiminin genişletilmesi ve geliştirilmesinde, toplumun her kesiminin yardımına, katılımına gereksinim olduğu düşünülmektedir.

Oldukça geniş sınırları olan seramik, içinde organik olmayan malzemelerin bulunduğu şekillendirildikten sonra pişirilip sertleştirilen ürünler olarak tanımlanmaktadır

(Arcasoy, 1988). Bu tanım ile seramiğin inorganik sayılan tüm malzemeleri içerdiği anlaşılmaktadır. Bu malzemeler tüm beyaz eşyalar, porselen, emaye, tuğlamsılar, cam, çimento, elektronik-nükleer seramikleri, aşındırıcıları vb. kapsamaktadır. Bu araştırmada, seramiğin yukarıdaki geniş tanımı içine giren konular değil, onun salt, kolay şekil alabilen özelliği ve onunla etkileşimde olan birey ile arasında gelişen fizyolojik, duygusal ve psikolojik etki yer almaktadır. Konumuz gereği olarak eğitim müfredatlarında sanat eğitimin içinde seramiğin kullanılmasında, seramiğin bu çok yönlü alanlarından yararlanma ve çocuğun yaşadığı çevre ile yarattığı arasında bağ kurma olanağını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Aynı zamanda sanatsal bir dil olan seramiğin temel malzemesi "kil", çocuğun yaşadığı çevre ile ilişki kurmasında yaşamsal bir özelliğe sahip olabilmektedir. Böylece çocuk içinde bulunduğu çevreye kendi özgün ürünleri ile katılabileceğini görebilmektedir.

Genellikle örgün eğitimin daha ilk aşamasında, eğitimin amaçlarına dönük geniş tanımlamaları içinde yer alan; çocuğun özgür, mutlu ve yaratıcı olması hedeflerinde hem çocuğu güdüleyen hem de bu amacı gerçekleştiren en önemli araçlardan biri olarak sanat eğitimi gösterilebilir. Sanatın bu işlevini yerine getirebilmesi, yönlendirilecek bireyin donanımına bağlıdır. Bu donanım ise statik bir durum değil dinamik bir durumu anlatır ve doğumdan-ölüme kadar olan dönemi kapsar. Söz konusu süreç içinde çevrenin, sanat eğitimi koşullarını hazırlamış olması gerekir. Yeni doğacak bireyin katılacağı bu çevre, okulöncesi sanat eğitimi koşullarının planlandığı, oluşturulduğu ve uygulamaların yapılabildiği çevredir diye tanımlanabilir. Bu çevre, bireyin gelişimi ve sosyalleşmesini sağlayacak olan aile, diğer kurum ve kuruluşlarla desteklenen tamamlayıcı bir nitelik göstermektedir.

Seramik eğitimi sayesinde çocukların yaratıcılıkları gelişmektedir aynı zamanda ilgi duydukları alanları ve konuları keşfederek bunu kile aktararak kendilerini ifade edebilmektedirler.

Bu eğitim bireylerin iç dünyasını ortaya çıkarmakta ve çok yönlü gelişmesini sağlamaktadır. Çocuklar da seramik eğitimiyle birlikte üretebilme, bilgi becerilerini uygulayabilme, karar verme, özgür düşünebilme, disiplinli ve titiz çalışma, sorumluluk alabilme, iletişim kurabilme, grup halinde çalışabilme, kalıcı bilgiler edinme, öğrendiklerini hayal dünyasına aktarma, duygularını ifade edebilmeyi öğrenmektedir. Bu noktada sanatla öğrenme arasında bağ kurulmaktadır (San, 2004).

Çocuğun yaratıcı özelliklerinin geliştirilmesi ve sanat eğitimi uygulama alanlarından biri olan seramik, üç boyutlu ve yüzeysel (iki boyutlu) çalışmalara uygun bir malzemedir. Seramik çamuru ile yaptırılacak çalışmalarla çocuk diğer sanat tekniklerinde kolayca gerçekleştiremeyeceği şanslar yakalar. Örneğin, kağıt üzerine yaptığı bir evi daha sonra çamur ile de çalışarak, algılanan nesnelere ayağa kaldırıp, içinde gezinebilir. Böylece farklı boyut algılarıyla nesnelere daha iyi kavrar. Bu anlamda çocukların seramik çamurunu, resimden daha önce deneyimlemesi farklı programlarda seramikle ilgili çalışmalar yürütülmesi faydalıdır.

Seramik çalışmaları çocuğun bu sayede el-göz-beyin koordinasyonunu sağlar ve geliştirir. Çocuk dokunduğu, gördüğü, beyniyle algıladığı çevresini yorumlayarak, kendisinde hissettirdiği duyguyu paylaşma olanağı bulacaktır. Daha da önemlisi bireysel olarak farklılığının çevresi tarafından doğru algılanması sağlanmış olacaktır. Seramik çamurunu şekillendirirken el, göz ve beynin uyumla çalışması çocuğun diğer derslerinde de başarısını arttıracaktır. Seramik çalışmaları çocukta çizgisel gelişiminin yanı sıra, doku, renk, ışık, gölge, perspektif, mekân bilgisi, üçüncü boyut gibi kavramları kolay ve eğlenceli yöntemlerle öğretebilme imkânı sunar. Seramik çamuru çocuklar için baştan sona deneysel bir malzemedir. Örneğin; şekil verilen seramik çamuru kurumaya bırakıldığında küçülür. Kurumaya yüz tutmuş, sertleşmiş çamur üzerine ekleme yapmaya, ya da tekrar şekil vermeye çalışıldığında çatlaklar meydana gelir. Bu tür değişimler çocuğun fiziksel değişikliklerin yanı sıra, oran orantı duygusunu da geliştirir. Ölçülendirme ve karşılaştırma şansı verir (Öztürk, 2006).

2.7 Seramik Eğitiminin Çocuğun Fiziksel Gelişimine Olan Etkisi

Gelişim, çevre ve kalıtımın etkileşim süreci sonunda ortaya çıkan üründür. Bu süreç bireylerin gerek çevre gerek kalıtımsal özelliklerinin ayrı olması nedeniyle kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Fiziksel gelişim, gelişimin kalıtsal temellerini içerir. Bir bütün olarak insan vücudunun büyümesi; motor gelişim, vücut ve duyu sistemlerindeki değişiklikler; cinsel gelişim sağlık, beslenme, uyku gibi fiziksel gelişimle ilgili süreçleri kapsar. Bu noktada kişilik, bir kimseyi diğerlerinden ayıran manevi genel özelliklerin hepsine birden kişilik denir. Diğer bir anlatımla, bir kimsenin kendine göre, kendine has özelliği olması durumudur kişilik. Kişilik; doğuştan başlayan ve yetişkinliğe kadar değişiklik gösteren çeşitli etkenler bütünüdür. Çevrenin ve yaşanılan olayların kişilik üzerine etkisi büyüktür.

Fiziksel, ruhsal ve çevresel etkiler kişiliği belirlemektedir. Okulöncesi eğitim çocuğun sosyal bir varlık olmasında, sosyalleşmesinde, aynı zamanda başkalarından farklı olmasında çok önemli yer tutmaktadır.

Aile ve kurumların kişilik üzerine olumlu etkilerinin araştırılıp, bu yönde çocuk için bir ortamın yaratılması gerekmektedir. Çocuğun alacağı her türlü eğitimin kişiliğini etkileyeceği prensibinden hareketle sanat eğitimini de içine alan, kurumların bunu desteklemesiyle şekillenecek bir ortam çocuk için hazırlanmalıdır. Başta ilkel benlik olmak üzere, benliklerin eğitilmesinde sanat en önemli araçlardan biridir. Sanat alanına girmek sadece birincil güduları değil sosyal güduları de etkileyecektir. Bu sayede “benlik (EGO)” bu iki ben arasındaki dengenin sağlanmasını daha sağlıklı bir şekilde gerçekleştirecektir (Erinç, 1995). Çocukların korku, öfke, kıskançlık gibi kimi zaman yıkıcı olabilen alışkanlıklardan kurtularak ahlaken daha iyi, yardımsever, hem kendi hem de çevresi ile barışık hale gelerek sağlam bir kişilik oluşturmada sanat eğitiminin tüm kollarının etkisi pozitif bir etkisi vardır. Ruhsal gelişim fiziksel gelişimi de etkileyerek kişilik üzerinde olumlu değişiklikler sağlayabilmektedir. “Kişilikli olmak, bir anlamda sosyal güdülerin birincil güdüler tarafından köleleştirilmesini engellemek hem güdüler hem de benler arasında barışı oluşturmak demektir.” (Cole ve Morgan, 1968, s. 377).

Sağlıklı bir zihinsel sürecin geçirildiği ve psikomotor gelişim sürecinin yönetildiği bir süreçte bilindiği gibi, çocuk daha ilk aylardan itibaren duyuşsal motor gelişimini sürdürür ve yönetebilir. “Çocuğun sesleri duyduğu nesnelere bakması, duyma, görme arasında bir koordinasyon olduğunu gösterir. Bunun yanı sıra, çocuk ortadan kaybolduğunda nesnenin izini takip etmeye devam edebilir.” (Özer ve Özer, 2014 s. 39). Çocuk buradaki muazzam davranışı daha ilk 6 ayda gerçekleştirir. Dolayısıyla sağlıklı bir psikomotor gelişim döneminin sonrasında bireyin sanatsal becerisi, özgüveni, yaratma gücü, düşünme ve eleştiri gücü de sağlıklı olarak gelişir. Gerekli olan eğitimlerle birlikte böylesi bir hazır bulunuşluğun çocuğu kazandıracığı ortamlarda seramik çalışmalarla buluşan çocuk için zihinsel gelişim ve bununla birlikte düşünme, kavrama ve üretim gücü de kuvvetlenecektir. Sadece çocuğun herhangi bir davranış ve üretim ortaya koyması heyecanından çok, çocuğun ortaya koyduğun seramik uğraşının nedenini, kendisi için önemini, bunun kendisinde yarattığı ruhsal, psikolojik, sosyolojik, kültürel ve sanatsal gücü de doğal olarak ifade

edebilecektir. Böylece dünyaya daha düşünsel, karmaşık olayları çözümlenebilen, olaylar ve durumlar arasında koordinasyon sağlayabilen ve daha ziyade olaylar arasında üç boyutlu gözlem yeteneğinde olduğu gibi olgusal durumları daha geniş perspektiften inceleyebilen ve değerlendirebilen birey olarak kendisini geliştirebilecektir.

Fiziksel gelişme çocuğun genel gelişim sistemleri açısından büyük öneme sahiptir. Bu nedenle fiziksel gelişim, çocuk açısından diğer tüm gelişim alanlarını kendisine bağlayabilir, etkileyebilir ve de yönetebilir olduğu söylenebilir. Örneğin, çocuk psikologları çocukların zaman içindeki zeka işleyişinin gelişimini ve değişimleri etkileyen etkenleri incelerken şu soruların cevabını ararlar: “Bir çocuk bir sorunu çözerken altı ay öncekinden farklı bir yol mu izliyor? Niçin? Ne oldu? Böylece, "gelişimsel" bakış, uzun bir dönemdeki değişimi içerir ve geçmiş yaşantıların bireyin şimdiki ve gelecekteki tepkilerine ve yeteneklerine etkisini vurgular.” (Gander ve Gardiner, 2001 s. 42). Bütün gelişim alanların birbiri ile ilişkisi uyum içinde seyretmelidir. Çocuk psikologları çocukların bu dönemde zekalarının buradaki uyumla son derece ilişkili olduğundan söz etmektedirler. Çocuğun zekasının gelişmesi temelinde gelişim alanlarının ortak hareket etmesi ile mümkün kılınabilecek bir sonuç ortaya koymaktadır. Çocuğun zekasını olumsuz etkileyecek bir gelişim alanının zayıf olması çocuğun zekasını ve de psikolojini olumsuz etkileyecektir.

Çocuğun ergenlik dönemine geçmesi, bu evrede beden, zihin, duygusal ve sosyal gelişimi pek çok alan ve araştırmasının konusu olmuştur.

Çocukluk ve ergenlik döneminde değişkenlik gösteren büyüme ve gelişme özellikleri elbette öncelikle doğuştan elde edilen ve getiren mevcut sağlık durumu ile ilgili olsa da sonrasında bu durumu yönetmek elbette tamamen farklı bir durumdur. Çünkü sürekli ve daima gelişmeye müsait olan insan bedeni tıpkı insan zihni gibi, geliştirilebilir, eğitilebilir ve yönlendirilebilir bir özeliğe de sahiptir. “Zeka daha genel, bütün yeteneklerin ortak bir noktası, her tür uyarana uyum sağlama ve problem çözme özelliğidir. Bu nedenle zeka kavramı yüzyılı aşkın bilimsel kullanımı ile insanların zihinsel olarak genel potansiyelini belirtmek için kullanılmaktadır. Yüzyıllık geçmişi göz önüne alındığında, zekanın ölçülmesi ile birlikte belli bir düzeyin üzerinde olan insanlar yüksek zekaya veya üstün yeteneğe sahip olarak adlandırılmıştır.” (Özbay, 2013, s. 7). Bu durumda gelişme çağındaki bir birey açısından geliştirilen yetenek,

yaratıcılık ve motivasyon ilişkisinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu ilişkinin niteliği ise zekaya doğrudan etki etmektedir.

Büyümeye bağlı fiziksel değişiklikler zamanla çocuğun genel becerini ortaya koyar; kişisel özellikler ortaya çıkmaya başlar, büyüyen organizmanın fizyolojik kapasitesini ve hareket mekaniğini önemli düzeyde etkileyen değişiklikler ise çocuğa sunulacak olan; kavrama, tutma, koordinasyon, gözlemlene, temas, hissetme, duyu ve dokunma gibi destekleyici seramik faaliyetleri ile gerçekleştirilebilir.

Fiziksel gelişim, beden ve fiziksel görünüşteki değişme kadar psikomotor becerilerdeki gelişimi de kapsamaktadır. Çocuklarda psikomotor yetenekleri destekleyen çamur veya kil aktivitelerine yönelik çalışmaların büyüme ve gelişme üzerine etkileri geçmişten günümüze değin ilgi çeken bir konu olmuştur. Ancak, çocukların, bazı gelişim dönemlerinde ve yaşlarda belli tür öğrenmelere karşı yüksek duyarlılık gösterme eğilimleri çalışmamızın önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Seramik eğitiminin çocuğun fiziksel gelişimine olan etkisinin doğurguları açısından örneğin, okul öncesinde, küçük kas becerilerinde daha az başarılı olduklarından bu dönemde çocuklar çabuk sıkılabilir ve de görsel algılama yetenekleri zayıftır. Ancak büyük kas etkinliklerinden hoşlandıkları için seramik etkinlikleri onlar için oldukça yararlı olacak ve gelişmeye katkı sağlayacaktır. Örneğin; bu konu ile ilgili yapılan bir çalışmada, çocukların bu tür becerilerini geliştirdikleri gözlemlenmiştir. “Çocuklar kil ile çalışırken el kaslarının güçlendiği, üç boyutu algılamalarının kolaylaştığı ve yaratıcılıklarının geliştiği gözlemlenmiştir. Seramik eğitimi sonucunda el becerileri gelişmiştir.” (Altundağ, Ural, Eratay ve Aydoğan, 2016, s. 13). Okul öncesi dönemde yetersizliği olan ve olmayan çocuklarla yapılan çalışmalarda seramik eğitimi çocukların hem el ve dil becerilerinin gelişiminde hem de sosyal anlamada gelişmelerinde faydalı olmuştur. (Altundağ ve diğerleri, 2016, 13).

İlköğretim çağında görsel algılamanın normale döndüğünden, küçük kas becerileri okul öncesi döneme göre daha çok gelişir. İlköğretimin ilk yıllarında küçük kas gelişimlerinde yetersiz olan öğrenciler belirlenerek onlara öncelikle farklı büyüklerde veya hacimlerde seramik çamuru ve modelaj kalemleri verilerek alıştırmalar yaptırılarak eksiklikleri giderilebilir.

Seramik eğitiminin çocuğun fiziksel gelişimine olan etkisi açısından bir diğer önemli dönem olan ergenlikte ise; ergenlik dönemindeki gelişmeye ayak uydurmaya çalışan çocuklar bakımından, seramik çalışmaları gibi zihin–kas koordinasyonu gerektiren etkinlikleri yapabilmeleri için ergene uygun öğretim-öğrenme ortamları sağlanmalıdır. Dolayısıyla bu dönemde, “uygun hareket yetenekleri programının geliştirilmesine, hareket yeteneklerine yönelik aktivitelerin bireyin motor gelişim düzeyine göre seçilmesi, bireyin başarabileceği aktivitelere katılması sağlanır.” (Çoknaz, 2017, s. 4).

Çocukların vazgeçemedikleri fiziksel gelişimi destekleyici etkinliklerin, çocukların tüm gelişim alanlarına sayısız yararı olduğu unutulmamalıdır. Çocuk öncelikle seramikle oyun amaçlı bir ilişki kurar. Çünkü oyun onun için, fiziksel gelişimindeki ilerlemeyi destekler ve bir anlamda fiziksel gelişim oyun sayesinde kendi hızını yakalayabilir. Seramik çalışmaları içindeki hareketler, çocuğun gelişmesi kendi bedenini ve çevresini tanıyabilmesi, gelişmekte olan kaslarının çalışması için gereklidir. Seramik çalışmaları sürecinde zihinsel gelişimde de algılama keşfetme ve inceleme gerektirdiğinden fiziksel ve zihinsel gelişimde birbirleriyle ilişkisi olduğu söylenebilir. Çocuklarda fiziksel gelişim ile bilişsel gelişim arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Çocuklar seramik çalışmaları gibi yaratıcı ve etkileyici ortamlarla iç içe oynarken çevredeki olay ve nesnelerin adlarını öğrenmek, tanımlarını yapmak, birbiriyle bağlantılı kavramları gözleyerek ve deneyerek de gelişimini sürdürür.

Seramik çalışmaları çocuklarda aynı zamanda fiziksel gelişime olan katkısıyla da sosyal-duygusal gelişim arasındaki yakın ilişkiyi artırır. Akranlarıyla ve yakın çevresiyle iletişime geçme, konuşma, tartışma, bilgi alma ve değerlendirmelerde bulunma gibi, başkalarıyla uyum ve eş güdüm sağlama, kısıtlı ve dar bir alandan daha geniş bir alana açıldığı zaman, çocuğun zihinsel, duygusal ve fiziksel gelişimine olanak sağlanır, çevresi genişler, yaşlılarıyla ve yetişkinlerle iletişimi gelişir.

Öte yandan seramik çalışmaları sonucunda, toplumun kurallarını öğrenme ve benimsemeye yönelik olarak çocuklar, çalışmalarıyla fiziksel olduğu kadar, düşünsel etkinliklerde yer alır, sanatsal üretim gibi somut şeylerin paylaşılmasına ek olarak duygularını ve düşüncelerini, paylaşma, dayanışma içinde çalışma ve oynama alışkanlıkları da edinir. Bu süreç doğrultusunda ise örneğin başkalarının varlığından haberdar olma ve onlara saygı gösterme, onlarla birlikte yaşamayı öğrenme,

başkalarının haklarına saygı gösterme gibi duygularını da geliştirir. Seramik çalışmalar bu doğrultuda, çocukların duygularını ifade etmelerine, bunalımlarını dışa yöneltme ve sıkıntılarını kurtulmalarına olanak sağlayabilir, fazla enerjisini yönlendirme ve boşaltma (harcama) çocuk açısından kesinlikle önemli bir ihtiyaçtır.

2.7.1 Seramik Eğitimi ile Duyuşsal Gelişim Arasındaki İlişki

Bütün sanatsal faaliyetler ve uygulamalar, insanın iç dünyası ile dış dünyası arasındaki uyum sorununda ve bu anlamda duyuşsal gelişiminde vazgeçilmez bir anlatım aracı olarak görülebilir. “Duyuş’un geniş ölçüde kabul edilen bir tanımı yok ise de genel olarak, duygular ve coşkularla ilgili, akıl ve mantığın zıddı olarak anlaşılmalıdır.” (Bacanlı, 2006, s. 7).

Duyuşsal gelişim, bireyin yaşamında bir canlanma, hareketlenme anlamına gelmektedir. Duyuşsal gelişim sürecinde belirleyen olarak duygular, belli bir uyarın karşısında genellikle güdü ve değerlerle ilişkili olarak belirip çoğu kez süreklilik ve tutarlılık gösteren, heyecandan daha zayıf bir uyarım biçimidir. Duygular, çocuğun temel gereksinimleri ve bu gereksinimlerin etkisini dışarı yansıtmasıdır. Haz ya da elem olarak yaşanan duyguların yansımaları çocukta; sevinç, mutluluk, üzüntü, korku, öfke, kıskançlık, saldırganlık ve ağlama olarak gözükür. Duygular, edinilen tecrübe olgunlaşmaya bağlı olarak zaman içerisinde değişiklik gösterir. Bu anlamda, “ ‘duyuş’ duygulara bağlanmakla birlikte, daha geniş bir derimdir. Duygular, duygular, tercihler, dikkat edişler, kimliklenişler, roller, sosyal beceriler vb. duyuş kapsamı içinde değerlendirilir.” (Bacanlı, 2006, s. 7).

Wiggins ve English’e (1997) göre, duyuşsal eğitim esasen çocuğun (öğrencinin) duyuş ve ihtiyaçlarının sağlıklı anlatımıyla ilgilidir ve benlik saygısı, kendi ve başkaları anlayışı ve kendini denetleme genel hedeflerinin gerçekleşmesini sağlamaya çalışır (aktaran Bacanlı, 2006). Psikoterapide ve sanatla terapide seramik çalışmalarının kullanılmasında başlıca altı etken söz konusudur.

- 1 – Duyguların ifadesini kolaylaştırmak.
- 2 – Katarsis oluşturmak.
- 3 – Bilinçaltını açığa çıkarmak.
- 4 – Zengin ve derinlikli ifadelerle ulaşmak.
- 5 – Sözlü iletişimi kolaylaştırmak.

6 – Kişinin iç dünyasının somutlaştırılmasını sağlamak.

Seramik, insanlık tarihinde ilkel iletişim biçimlerini ve insanlığın erken dönemlerindeki deneyimlerini temel bir madde olan kil ile birleştirir. Kil ile yapılan çalışmalar, fiziksel hareket yoluyla vücut ifadesini, modelleme ve ürünün gözlemlenmesi yoluyla da zihinsel süreçleri kapsar. Böylece farklı bilinç düzeylerindeki duyguların, hatıraların ve fantezilerin birleştirilmesine izin verir. Seramik, bilinçaltının ortaya çıkarılmasında, bir sembolün kişisel anlamını göstermede ve özellikle travmatik sorunların erken dönem belirtilerine de işaret etmektedir. “Nicholls’a göre, duyuşsal eğitimin ana hedefi her çocuğu olumlu bir benlik imajı sahibi ve kendi kendini güdüleyebilir hale getirmektir.” (aktaran Bacanlı, 2006, s. 9).

İnsanın mantıksal düşünme yapısı ve doğuştan getirdiği merak etme özelliği olaylardan anlam çıkarmasına yardımcı olur. Gelişim kuramları, bir bakıma insanların olayları açıklama eğilimini yansıtmaktadır. Bilişsel gelişim fiziksel, duygusal ve sosyal gelişimden etkilenirken sosyal gelişim de biyolojik olgunlaşma, zihinsel gelişim, duygusal gelişim gibi farklı gelişim süreçlerinden etkilenir. Duyuşsal gelişim, bütün olarak insanda duygu gelişimini kapsar. Sevgi, bağlılık, güven, güvenlik duyguları bu bütün içinde yer alır. Benlik ve özerklik gelişimi, duygusal rahatsızlık stres ve tepkisel davranışlar da duygusal gelişim süreçleri içindedir. Kısaca yaratıcılık sezgi, hayal gücü ve düşünmenin ıraksak-yakınsak yönlerini birleştirerek bilinen bir şeyden yeni bir şey ortaya çıkarmaktır (San, 1985). Yani yaratıcılık, doğuştan gelen, insana özgü bir yetidir ancak kimilerinde gelişmişken kimilerinde köreltilmiş halde bulunur. Yaratıcı olabilmek için dahi olmak gerekmez ama hazırlanan özel ortamlarla, çalışmalarla ve programlarla ortaya çıkarılması, geliştirilip, güdülenmesi gerekir. Psikanalitik görüşe göre yaratıcılık; bireyin iç çatışmalarının ve saldırgan enerjisinin onaylanan kültürel davranışlara dönüşmesi ile içgüdüsel dürtülerin bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır (San, 1985).

Eğitim psikologları, yaratıcılığın insanın olumlu özellikleri ile ilgili olduğunu ve buna uygun ortamlar yaratıldığında herkesin yaratıcılık yönünün gelişebileceğini, çatışmanın ise yaratıcılığın gelişmesinde bir engel olduğunu savunmaktadırlar. Sanat eğitimi temelde, çocuğu görmeye, aramaya, sormaya, denemeye, sonuçlandırmaya alıştırmaktadır. Çocuk bu sayede soyut ve somut imgeler arasındaki iletişimin nasıl

kurulacağını sorgulayarak deneyler, denemeler, araştırmalar yapacak, böylece yaratıcılığını geliştirmiş olacaktır (Gökaydın, 2002).

“Çocukların bilişsel, duyuşsal ve sosyal/ahlaki gelişimlerini üst düzeye çıkarmaları değerli bir amaçtır.” (Wadsworth, 2015, s. 147). Seramik eğitimi çocuğun duyuşsal gelişimini geliştirir. Odaklanmasını, düşünceyi geliştirmeyi ve düşündüklerini gerçekleştirme özgüvenini ortaya koymasını öğrenen çocuk seramik eğitimi sayesinde akıl yürütme becerisini çok daha geliştirme olasılığı bulacaktır. Örneğin: “Piaget zihinsel gelişimi; bilişsel, sosyal ve duyuşsal olarak kavramlaştırabilen, yaşam-boyu devam eden bir süreç olarak görmüştür.” (Wadsworth, 2015, s. 145).

“İnsanlara kazandırılmak istenen duygular, tercihler, değerler, ahlaki kurallar, istek ve arzular, güdüler, yönelimler, duygulanışlar, vb. duyuşsal davranış kapsamına alınabilir.” (Bacanlı, 2006, s. 13). Peki duyuşsal davranışı öğretmek ve öğrenmek önemli midir? “Duyuşsal davranışlar eğitimde oldukça önemli bir yer tutar, çünkü devlet eliyle yürütülen eğitim devlete “iyi vatandaş” yetiştirmeye çalışmaktadır. Hatta eğitim felsefesinde eğitimin iyi insan yetiştirmesinin iyi vatandaş yetişmesinden daha önemli olduğu, ama eğitimin “patronu” olan devletin iyi vatandaş yetiştirmeyi tercih edeceği öne sürülür ve bu da doğrudur.” (Bacanlı, 2006, s. 14). Eğitimde birtakım nesnelere karşı olumlu veya olumsuz duyguların kazandırılması, toplum ve tabii ki devlet tarafından istenilen değerlerin yeni nesillere aktarılması hedeflenir. Bütün bu hedefleri, duyuşsal hedefler olarak ifade etmek mümkündür. Öyle ki; burada sözünü edilen duyuşsal hedefler eğitimin genel amaçları veya okulun genel amaçları gibi, eğitimle ilgili amaçlar olarak belirtilir, ama özel amaçlara doğru inildikçe, duyuşsal hedeflerin yerini bilişsel hedeflerin aldığını görürüz. Sanatsal çalışmalar içinde seramik eğitimi veya seramik uygulamaları burada sözünü ettiğimiz duyuşsal eğitimden hareketle bilişsel eğitime etki etmektedir. Çünkü seramik çalışmaları bireyin duyuşsal ve bilişsel hedeflerinin somutlaştırılması sağlayabilir.

Duyuşsal ve bilişsel hedeflerin bir şekilde somutlaştırılması demek birey için son derece önemlidir. Seramik çalışmalar bireyin nispeten duyuşsal yeteneklere kalıcı olarak hakim olmasını da sağlayabilir. Her şeyden önce burada belirttiğimiz öngörümüzün deneysel bir süreçte tabii tutulması da önemlidir. Seramik çalışmaların ya da seramik sanatının bireyin duyuşsal ve bilişsel eğitimine olası katkısını betimlemek, kanıtlamak

ve bunun sonucunda öğretim programlarında buna yönelik bir program geliştirmesini mümkün kılmak, okul öncesi, ilk ve orta öğretimde programlarında bu programın layık olduğu yerini alabilmesi de bu şekilde mümkün olabilir düşüncesindeyiz.

Çünkü buradaki tezimizi ispatlamak için en önemli gerekçemiz, ülkemizde eğitim programlarında; son derece önemli olmasına rağmen, duyuşsal ve bilişsel eğitimin öneminin yeterli ölçüde kanıksanmadığı gerçeğidir. Bu konunun daha açıklığa kavuşturması bu bakımdan önemlidir.

“Birçok duyuşsal eğitim programı vardır, ama hiçbiri mükemmel değildir.” (Bacanlı, 2006, s. 23). Gerçekleşen veya sürdürülen eğitim programları ülkemizde de görüldüğü üzere arzulanan müfredattan çok daha farklı sonuçlar doğurabilir. Sağlıklı bir eğitim sistemi esasen bilişsel hedeflere dayanır. (Bacanlı, 2006). Bu uygulama anlayışı ne yazık ki nitelik olarak istenildiği veya arzu edildiği düzeyde değildir. Oysa seramik çalışmalar bu amaçla geliştirilecek programlarla alternatif bir bilişsel ve duyuşsal eğitim sürecine etki edecek ve nitelik kazandıracak alternatif yöntemleri içerebilir. Dolayısıyla seramik çalışmalar, bilişsel, duyuş, duyuşsal sorunlar ve programları hakkındaki görüş ve düşünceleri uygulamalar neticesinden felsefe olarak dönüştürebilir. Duyuşsal ve bilişsel sürecin nasıl geliştiğini açıklayabilecek bir pedagojik yapıya kavuşturulabilir. Bu anlamda konumuz gereği duyuşsal eğitimin en güzel tanımını Jarolimek yapmıştır. “Jarolimek’e (1993: 53) göre, duyuşsal eğitim bazı bilimleri (sanat ve insan bilimleri) ve psikolojik yapıların bazı yönlerini (değerler, tutumlar, inançlar) ve gelişim (ahlâki ve karakter) içerir.” (aktaran Bacanlı, 2006, s. 10). Jarolimek’in bu tanımına, insan ilişkileri ve stres yönetimi, anksiyete azaltma, çalışma çözümlemesi ve benzeri zihin sağlığı etkinlikleri de eklenebilir. Bu nedenle burada seramik eğitimi ile duyuşsal gelişim arasında mutlak surette bir ilişki tespit edilebilir ve kurulabilir. Seramik eğitimi ile bireyin kazanabileceğini düşündüğümüz kişilik özellikleri; kişisel, sosyal ve çevresel yönlerden oluşan hedefler bakımından önemlidir. Kişisel özellikler ise öncelikle benlikle ilgili bir durumdur. Burada kendini denetleme, saygı, sosyal yön, sosyal ilişkiler, sosyal beceriler, kendini tanıma ve açabilme bağlamındaki hedefleri kişisel özellikler kapsamında ele alıyoruz ki, bütün bunlar aynı zamanda seramik çalışmaların bireyin duyuşsal eğitimine etki edebileceğine ve destekleyebileceğine ilişkin kuramsal çerçevenin oluştuğuna yönelik kanıtları da içerir.

Eğitim tüm öğrenciler içindir ve bazı öğrenciler görsel, bazıları da analitik olan duyu ve dŖnce ile geliŖir. Oysa eğitimin bütüncül bir yapıya kavuŖması modern bir eğitim programından beklediğimiz bir sonuçtur. Bu nedenle eğitimin bütüncül bir yapıya kavuŖması; eğitimin görsel ve analitik yapıdaki bütün öğrencilerin ihtiyaçlarını karŖılayabilmesi için seramik alıŖmaların katkısını son derece önemli görüyoruz.

“DuyuŖsal davranıŖlar, kısaca insanın duygularını içeren davranıŖlardır. Daha ayrıntılı analizde insanlara kazandırılmak istenen duygular, tercihler, değerler, ahlâki kurular, istek ve arzular, güdüler, yönelimler, duygulanıŖlar, vb. duyuŖsal davranıŖ kapsamına alınabilir.” (Bacanlı, 2006, s. 13). DuyuŖsal geliŖim ve seramik eğitimi arasındaki iliŖkiden söz ederken, seramik eğitiminin duyuŖsal eğitimin iŖlevsel bir Ŗekilde tanımlanmasına olanak tanıyabileceğinden pedagojik anlamda söz edebiliriz. Seramik eğitiminin, duyuŖsal eğitimin somutlaŖtırılmasının pedagojik olarak bir ifade dili olduğunu söylemek mümkündür.

Örneğin, Kanat ve Mutlu'nun 2017 yılında tıp öğrencileri üzerinde yapmıŖ oldukları bir araŖtırmada, “seramik sanat eğitiminin tıp öğrencilerine katkıları” baŖlıklı araŖtırma makalesinde, öğrencilerin olaylara farklı bakıŖ açıları ile bakma becerisi kazandıklarını ortaya ıkarmıŖtır. “Seramik sanat eğitimi alan tıp öğrencileri olaylara farklı bakıŖ açısı ve olaylar üzerine daha detaylı dŖnebilme becerileri kazandıklarını ifade etmiŖlerdir. Chan'nın (2014) yaptığı alıŖma sonuçları bu ifadeleri desteklemektedir.” (Kanat ve Mutlu, 2014, s. 734).

2.7.2 Seramik Eğitimi ve Psikomotor GeliŖim Arasındaki İliŖki

Eğitimin amacı, çocukların eğitim amaçlarında topluma kazandırma, fiziksel bağımsızlıklarını kazandırma ve psikomotor becerilerini çocuğun bađımsızlaŖmalarını sağlayacak düzeye getirmektir. Bu anlamda seramik eğitim ve psikomotor geliŖim arasında önemli bir iliŖkinin olduğunu söylemek mümkündür.

“DıŖ dünyanın gerçekten nasıl olduğunun doğru bir biçimde algılanması için tüm duyu motorlarının (görme, dokunma, iŖitme, koku alma, tatma ve kinestetik duyum) evre ile etkileŖim halinde olması esastır. Yapılan araŖtırmalar, dıŖ dünyadan gelen uyarıların tüm duyu sistemleri kullanılarak alındığını göstermektedir.” (Downs'dan aktaran Erkartal ve ktem, 2015). Seramik eğitimi ise çocuğun farklı malzeme ve teknikle tanışması onun izlenimini geliŖtirir. ocuk beceri geliŖimi dıŖında duyuŖsal,

duygusal bir kazanıma da sahip olur. Bu süreçte, seramik eğitimi, çocukların küçük kas (el-parmak), büyük kas (kol-bacak-omuz) gelişimleri normal gelişimlerin daha etkili, kolay ve başarılı geçirmelerini sağlamaktadır. Bu durumda tutma, kavrama, yazma, yırtma, çizme, yapıştırma, kesme ve yoğurma gibi becerileri örnek olarak gösterebiliriz. Küçük kas motor gelişimini; aynı zamanda “ince devinimsel beceriler” olarak da ifade edebiliriz. Eli ve ayağı kullanma becerileri ile nesne becerilerini kapsamaktadır. Büyük kas motor becerileri, aynı zamanda “kaba motor beceriler” veya “geniş kasların kullanılması” diye de anılmaktadır. Emekleme, ayakta durma, yürüme, koşma, salınım, dönme, yuvarlanma zıplama, denge gibi hareketler üzerindeki kontrolü anlatmak gibi geniş ve kontrollü bir gücü anlatmak için kullanılmaktadır.

Psikomotor gelişim, yaşam boyu devam eden “motor” becerilerde ortaya çıkan davranışların kontrol altına alınması sürecidir. Söz konusu olan davranışlar; duyu organları, zihin ve kasların birlikte çalışması ile ortaya çıkar. Bir anlamda bu davranışların kontrol altına alınmasının sağlayan süreç, ise psikomotor gelişimi ifade etmektedir. Çocukların psikomotor davranışlarının gelişimi refleksler, duruşa ait hareketler, yürüme, koşma, atlama gibi beceriler şeklinde olmaktadır. Psikomotor gelişim, fiziksel büyüme ve gelişme ile birlikte beyin-omurilik gelişimi sonucu organizmanın isteme bağlı olarak hareketlilik kazanmasıdır. Çocuk organizmasının en önemli özelliklerinden birisi de sürekli büyüme, gelişim süreci içinde olmasıdır. Bu süreç içerisinde çocuğun gelişimi görünen ve görünmeyen büyüme ile gelişmeyi de kapsamaktadır. Yaşamının ilk yıllarında insan, dokunarak ve tutarak çevresini keşfetmeye çalışır. Parmakları her zaman onun hizmetindedir ve belki de bu küçük bedenlere göre öğrenmek için en emin yol dokunmak ve tutmaktır. Erken yaşlardan itibaren çocuklardaki bu dokunma ve tutma eğilimi ilerleyen yıllarda üç boyutlu sanat etkinlikleriyle geliştirilip daha duyarlı bir hale getirilebilir. Farklı malzemeler ve iki elin de aynı anda kullanımına olanak sağlayan üç boyutlu çalışmalar, çocukların ellerini kullanabilme yeteneklerini geliştirir. Çocuklar bu süreçte ellerindeki malzemenin dönüşümüne de tanıklık ederler. Biçimlendirilen üç boyutlu çalışma, parmakları dokunsal özelliklere karşı daha duyarlı bir hale getirir. Önemli olan, bir ürün oluşturmaktan çok, zihinsel ve fiziksel etkinliklerin ortaya koyulduğu yaratıcı süreçtir. “Fiziksel güçle, doğaya egemen olma güdüsünün ve estetik anlayışın bir araya

gelmesi sanat eğitimi için eğitsel bir anlam taşır.” Böylece çocukların duyuşsal ve fiziksel yetilerini geliştirme fırsatı yaratılmış olur (Çapar, 2008).

Seramik eğitimi çocuğun psikomotor becerilerinin gelişmesine yardımcı olur. Çocuğun uygulama aşamasında seramikle bütünleşmesinde ve seramiğin biçiminin her türlü değişim sürecinde; çocuğun farklı bir formla ile tanışması onun farkındalığını artırır. Çocuğun sürekli değişken biçim ve malzemelerle teknik etkileşimde bulunması onun izlenimini geliştirir. Bu durum çocuğun beceri gelişimi dışında duyuşsal ve duyuşsal bir kazanıma da sahip olur. Bunla birlikte parmak ucu egzersizleri gelişimi sağlarken parmak uçlarında bulunan sinir hücrelerinin de harekete geçmesini mümkün kılar. Böylece çocuk için çok yönlü bir gelişim süreci gerçekleşmiş olur.

Bu konuda asıl amaç, eğitim içinde seramik sanatından yararlanma olarak düşünölmüştür. Bununla birlikte, sağlanan yararlar, karşılaşılan veya beklenen alt problemler de ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Asıl amacın gerçekleştirilmesine paralel olarak, bireylerin kendisini tanıması ve kişisel özelliklerin oluşturulmasına yönelik olarak seramik eğitimi ve psikomotor gelişim yaklaşımı doğrultusunda; **“Sosyalleşmeye yönelik yararlar”, “Kişiliğe yönelik yararlar” ve “Yaratıcılığa yönelik yararlar”** şeklinde bir kategori yapılandırabiliriz. Aşağıda ise bu kategoriler kapsamının içeriği ile ilgili maddeleri de ifade edebiliriz.

2.7.2.1 Seramik Eğitimi ve Psikomotor Gelişim Arasındaki İlişki doğrultusunda Oluşan Sosyalleşmeye Yönelik Faydalar

- Çevreye tanıma ve gözlem yapabilme becerisi geliştirme,
- Kendisi ve çalıştığı ortamda disiplinli sağlayabilme becerisini geliştirme,
- Çalıştığı ortamda yardımlaşma duygusunu geliştirme,
- Süreç içerisinde sosyolojik bir etkilenme ve etkileme sürecinin varlığı hakkında bilgi sahibi olma,
- Bütün bireylerin kişilik hak ve hürriyetlerini kısıtlamadan eleştiri yapma ve eleştirilme hakkının bulunduğunu öğrenme,
- Eleştirel yaklaşım metotları hakkında bilgi sahibi olma,
- Bireysel ve çoğulcu çalışma ortamlarına katılıma uyum sağlama,
- Bireysel uyuma önem verip aynı uyumu grup içerisinde de gösterebilme,
- Grup içerisinde paylaşa kültürünü önemseme ve geliştirme,

- Çalıştığı ortamın temiz tutulmasını sağlama ve bunu takip etme,
- Kişilik olarak da temizliğini kontrol etme becerilerini önemseme ve bunu geliştirmek.

2.7.2.2 Seramik Eğitimi ve Psikomotor Gelişim Arasındaki İlişki doğrultusunda Oluşan Kişiliğe Yönelik Faydalar

- Bütün bireylerde bulunabilecek normal bir duygu olan öfke ve kızgınlık gibi duyguları "seramik çalışmaları" aracılığıyla kontrol edebilmek.
- Bireyin gerçekleştirdiği eylemin farkında olması ve buna karşı olumlu ve olumsuz gözlem ve dikkat becerisinin geliştirmesini sağlamak,
- Süreç içerisinde sabırlı olma becerisini en iyi düzeyde öğrenebileceklerini gösterebilmek.
- Her şeyden önce öğrencinin kendisine ve yaptığı işe saygı ve güven duygusu geliştirmesini sağlamak.
- Öğrencinin bir birey olarak kendisini ifade edebilmesini sağlamak ve aynı başarı ölçüsünde yaptığı işi de anlatabilme becerisini geliştirmesini sağlamak,
- Öğrencinin anlatım becerilerini doğru şekilde kullanmasını sağlamak,
- Bütün öğrencilerde, özgürce ve özgünce yaratabilme ve düşünebilme, korku ve baskıdan uzak özgürce hareket edebilme becerilerini geliştirmek.
- Durum, olay veya olgulara karşı; tıpkı seramiğin şekillendirilme sürecinde olduğu gibi üç boyutlu inceleyebilmek ve bakabilme duygusunu geliştirmek.

2.7.2.3 Seramik Eğitimi ve Psikomotor Gelişim Arasındaki İlişki doğrultusunda Oluşan Yaratıcılığa Yönelik Faydalar

- Yaratıcılık duygusunu ve önemini keşfetme,
- Form, biçim, karakter ve şekil ilişkisini kurabilme,
- Yaratıcılığı geliştiren ilgili alet ve bütün bunların kullanıldığı ortamı en iyi şekilde kullanabilme,
- Gözlem yapabilme becerisini kazanma,
- Yaratıcılık sürecinde duygu ve düşünce ile ilişki kurabilme,
- Üretim nesnelere arasındaki değişkenleri yakalayabilme,
- Somut-soyut ilişkisini yaratıcılığı ile ortaya koyabilme,
- Bireysel becerilerini keşfetmek ve bunları geliştirmesini öğrenmek.

Bu kazanımların temelinde esasen pedagojik gelişimin sağlamış olduğu sosyal, kültürel, kişisel, psikolojik gelişim söz konusudur. Seramik eğitimi ve seramik çalışmaları psikomotor gelişime büyük ölçüde katkı sağlayabildiği gibi, bunun sonucunda çocuğun, sosyal, duygusal ve sanatsal açıdan da kendisini daha iyi ve daha net bir şekilde ifade etmesine imkân tanır.

Gelişimin psikomotor evreninde gerçekleşmesinde olası katkıları nedeniyle seramik eğitimi, öğrenilenlerin kendi düşüncelerinin performansa dönüştürülmesi anlamına da gelir. Böylece, bilginin, düşüncenin, hareketin zihinsel tasarımlara, anlamlara ve uygulamalara, imgelere veya sembollere dönüştürülmesi süreci ortaya çıkmaktadır. Bu yola bilişsel olarak öğrenilenlerin, davranışa dönüştürülmesi için, bireyin fiziksel ve psikomotor özelliklerinin de bu duruma uygun olması önemlidir. Dolayısıyla bireyin, belli bir performansı gösterebilmek için gerekli olan psikomotor ve zihinsel etkinlikleri organize edebilmesi için seramik eğitimi önemli görülmektedir. Sonuç olarak bireyin psikomotor ve zihinsel performansını başarılı olarak gerçekleştirme kapasitesi aynı zamanda bireyin kendi öz yeterliliğini de ortaya koymaktadır ki, bu son derece önemlidir.

1990'lı yıllarda Woltmann'ın yaptığı çalışmalarda kil ve üç boyutlu ifade konusunun köklerini açıklamıştır. Gelişim sürecinde çocuklar şekillendirilebilir malzemelerden amaçsız şeyler yaparken zaman içinde kendilerince oluşturdukları anlamları ve duygusal değerleri olan nesnelere doğru geçiş yaparlar. (Saraçoğlu, 2019).

Seramik çalışmalar konusunda Golomb ve McCormick'in yaptıkları bir araştırmaya göre dört yaşındaki çocuklar temel üç boyutlu kavrayış özellikleri ve üç boyutlu ilkel modelleme örnekleri sergilerken ilerleyen yaşlarda çocukların ürünleri daha rafine ve birbirinden farklı olmaktadır. Ancak, 8-9 yaş aralığındaki çocukların çalışmalarındaki farklılaşma azalmaktadır. Golomb ve McCormick'e göre, bu gerileme çocukların gerçek nesnelere karmaşıklıklarına daha fazla benzerlik gösteren daha gerçekçi figürler oluşturmaya çalışmalarından kaynaklanmaktadır (Saraçoğlu, 2019).

Seramik çalışmaları çocukların dünyaya geldiği andan itibaren çevresi ile ilgili ilk temaslarını kurduğu şekliyle dokunsal bir eylemdir. Bu nedenle, kil çalışmaları da temel bir kendini ifade etme ve iletişim şeklidir. Doğuştan gelen bu içgüdüsel iletişim yeteneği ile zihinlerindeki sonsuz biçimlerde kile aktarabileceklerdir. Bu sayede

seramik, çocukların iç dünyasını, duygularını ve nesne ilişkilerini anlatması için güçlü bir dile, yeni bir iletişim yöntemine dönüşmekte ve kendilerini sözel olarak ifade etmekte zorlanan çocuklara yardımcı olmaktadır.

Yapısı itibari ile seramik ürünler çok boyutludur. İki boyutlu olan resimlerin aksine uzunluğu, genişliği, yüksekliği ve ayrıca ağırlığı, dokusu vardır. Kişilerin gerçekçi şeyler yapabilmesine olanak verir. kilden nesnelere içsel dünyada yaşanan korku, arzu, endişe, dileklerin yansıtılmaları için sembolik oyun nesnelere olarak da kullanılabilir.

Seramik çalışmaları, bireylerde yarattıkları duyuşsal etkileriyle, yaşanmışlıkların yeniden keşfedilmesi süreçlerine izin verir ve bütün insanların psikolojik ve günlük terapisi açısından önem taşımaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. YÖNTEM

3.1 Araştırma Yöntemi

Bu araştırmada; seramik eğitiminin sanat eğitimindeki rolünü, ilköğretim çağındaki çocukların psikomotor gelişimi üzerindeki etkisini araştırmak amacı ile yapılan geniş literatür taraması eşlik etmiştir.

3.2 Veri Toplama Tekniği

Yapılan araştırma, doğrudan ve dolaylı kaynaklardan elde edilen bilgiler; çoğunluğu yerli olmak üzere yerli ve yabancı kaynaklar üzerine yapılan literatür araştırması, düzenlenmesi ve yorumlanması ile gerçekleşmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

IV. BULGULAR

İnsan eğitime yönelik bütün programlar bireyin yetiştirilmesine yönelik sistemlere yönelik alternatif düşünceleri ortaya koymaktadır. “Beyin, öğrenme süresince katılan en önemli organlardan biri olduğu için, onun nasıl çalıştığını bilmek bize öğrenme süreciyle ilgili önemli ipuçları sağlar.” (Açıkgöz, 2014, s. 2).

“Beynin karmaşık yollarla öğreniyor olması, anlamlı öğrenme ve öğretmenler için çoklu, karmaşık ve somut yaşantıların önemli olduğunu ortaya koymaktadır.” (Açıkgöz, 2014, s. 2). Her insanın beyninin kendine özgü olması öğrenme sürecinde farklı yaklaşımların kullanılmasını gerekli kılar. Bu noktada psikomotor gelişim destekli öğrenme modeli son derece önemli bir genel eğitim modeli ortaya koymaktadır. Seramik çalışmalar bu eğitim modelinin en önemli programlarından birisini ve konusunu oluşturmaktadır. Seramik Eğitiminin İlköğretim Çağındaki Çocukların Duyuşsal ve Psikomotor Gelişimine Katkısının Kuramsal Altyapısal Olarak Açıklanması başlıklı çalışmamızda elde edilen bulgular aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır:

Psikomotor gelişime yönelik çıkarımların değerlendirilmeden başlanan eğitim verimli olmadığı gibi, köstekleyici de olabilir. Buna rağmen eğitim sürecinde birbirinden çok farklı yapılarda ve erken veya geç bu programa dahil olan çocuklar bulunmaktadır. Bütün bu bireylerin zihinsel yapılarının, el ve göz koordinasyonlarının ve de psikomotor yeteneklerinin geliştirilmesi çok önemlidir. Seramik çalışmalar ile güçlendirilen psikomotor yeteneklerle eğitimdeki bu açıklar kapatılabilir. Seramik çalışmaları çocuğun hazır bulunuşluğunu desteklediğinden zihinsel ve fiziksel yönden sağlam bir yetişme dönemi geçireceği öngörülmektedir.

Yaşamının ilk yıllarında insan, dokunarak ve tutarak çevresini keşfetmeye çalışır. Çocuklara göre öğrenmek için en emin ve kolay yol dokunmak ve tutmaktır. Erken yaşlarda başlayan bu eğilimi iki elin de kullanılmasına olanak sağlayan

farklı türden malzemelerin kullanıldığı sanat etkinlikleri ile geliştirilip daha duyarlı bir hale getirmek mümkündür. Bu süreçte çocuklar ellerindeki malzemenin değişimine tanıklık eder. Yine de, önemli olan bir ürün meydana getirmek değil çocukların fiziksel ve zihinsel olarak gelişip ortaya yaratıcı düşüncelerini çıkarabilmesidir. Fiziksel güçle, doğaya egemen olma güdüsünün ve estetik anlayışın bir araya gelmesi sanat eğitimi için eğitsel bir anlam taşır. Böylece çocukların duyuşal ve fiziksel yetilerini geliştirme fırsatı yaratılmış olur (Gel, 1990).

Hayata atılan öğrencilerden beklenen şeylerden birisi de toplumun refah düzeyini arttıracak şekilde katkı sağlaması; bilgi, birikim ve yaratıcılığını bu doğrultuda kullanabilmesidir. Kaydedilen patentler ve buluşlar yaratıcılık göstergelerinden birisidir. Ülkemizde 1879 yılından bugüne kadar geçen sürede yaklaşık 23.000 patent tescillenmiştir. Tescillenen bu patentlerin yaklaşık 20.000'i yabancı uyruklu kişilere aittir. Bu da 110 yılı aşkın süre zarfında ülkemizden 3000 patent başvurusunun çıktığını göstermektedir. Diğer taraftan Amerikan'da 1987 verilerine göre yılda ortalama olarak 40.288, Almanya'da 5.687, İsviçre'de 1.274 patent kaydı yapılırken bu sayı Türkiye'de sadece 2'dir. Bu durum genel olarak eğitimin ve sanat eğitiminin eksikliğini ve yetersizliğinin bir sonucudur (Bozkuş, 1993).

ABD'de ilköğretim ve üniversite aşamasında sanat eğitiminin yeri konusunda araştırma yapan, Yılmaz; "ABD'nin sanat eğitiminin önemini topluma, ülkemize göre daha yaygın olarak kabullendirmiş olduğu ve ilköğretim düzeyinde sanatın tarihsel gelişimi, estetik, sanat eserlerine nasıl bakmaları gerektiğini öğretildiğini belirtmektedirler." (aktaran Sevim ve Taçyıldız 2008, s. 167). Bu değerlendirmelerden de anlaşılmaktadır ki, sanat eğitiminin yoğun ve çok yönlü yapıldığı ülkelerde, yaratıcılığın daha üst düzeyde olduğu görülmektedir. Birçok ülkede ilköğretim okullarında sanat eğitim derslerinin kapsamı ve içeriği resim dersinden ibaret olmayıp, bunu destekleyen diğer sanat alanlarından faydalanılmaktadır. Bunlardan biri de seramik sanal alanıdır.

Seramik ya da heykel gibi üç boyutlu çalışmaların çocukların gelişimine olan katkısı ve sanat eğitimindeki önemi vurgulanırken aynı zamanda çocukların

ilgisini resim çalışmalarından daha çok çektiği savunulmaktadır. “Amerika Birleşik Devletleri’nde, ilk ve ortaokullarda iki yıl süren çalışmaların sonunda çocukların artık resim yapmaktan sıkıldıkları ve üç boyutlu çalışmaları tercih ettikleri ortaya çıkmıştır.” (Akbaşrak, 2008, s. 1; aktaran Sevim ve Taçyıldız, 2008)).

Üç boyutlu çalışmalar için en uygun malzemelerden birisi de seramik çamurudur. Seramik çamurunun sunmuş olduğu şekillenebilme özelliği nedeniyle kolayca biçimlendirilebilir ve birçok tekniğin bir arada kullanılmasına olanak sağlar. Seramik çamurundan yapılan üç boyutlu çalışmalar, çocuğun el becerisini geliştirmesine, çeşitli aletleri kullanabilmesine, yoğurma, oynama, kesme, ekleme-çıkarma, üç boyutlu inceleme-değerlendirme, eleştirme yaparak kullandığı malzemenin özelliklerini tanımaya, üç boyutlu düşünebilme ve tasarım-şekillendirme sırasında karşılaştığı sorunları aşma yetilerinin gelişmesine önemli katkılar sağlamaktadır (Sevim ve Taçyıldız, 2008).

Her öğrenci yapısı gereği kendini farklı malzemelerle anlatır. İki boyutlu çizim derslerinde başarısız olan bir öğrenci üç boyutlu çalışmalarda başarılı olabilir. Farklı gereçlerle öğrencilerin kendilerini tanımlarına, anlatmalarına ve güven duymalarına olanak vermek, sanat eğitimi ve sanatsal yaratma için son derece önemlidir. Bu sebeple sanat eğitimi dersleri kapsamında, seramik dersleri özel bir öneme sahiptir (Sevim ve Taçyıldız, 2008).

Günümüz Türkiye’sinde sanat eğitiminin hali hazırda eğitim programlarındaki işlevselliği bilimsel çalışmalarda da ifade edildiği gibi önemli bir tartışma konusudur. Özellikle okul öncesi, ilk ve öğretim programlarında yer verilen ve bu dönemde çocukların yoğun ilgi göstermiş oldukları resim dersi veya sanat eğitimi, ilerleyen dönemlerde, üniversiteye hazırlık programlarındaki toplumsal yönelim ve insan yetiştirme modeli ve tercihleri nedeniyle ilgi yeterince görememektedir

Oysa çocuğun gelişim basamaklarında da görüldüğü gibi, yetişmekte olan bütün bireylerin öncelikle ilgilendikleri resim dersinin onların yaratıcılık ve özgürlük, özgüven ve hakimiyet konularında kendilerini gösterebildikleri tek alan veya ders olarak dikkati çekmektedir. Buna rağmen, bu dersin ilerleyen yaşlarda alternatif yöntemlerle programlara yerleştirilmesi ve her bireyde hedeflenen bu özelliklerin

ortaya çıkması için sanat, tasarım, üç boyutlu çalışmalar, seramik sanatı gibi uygulamalı alanlarla bu sürecin devam ettirilmesi ihtiyacı karşılanamamıştır.

Sanat, insanın iç dünyası ile dış dünya arasındaki uyum sorununda vazgeçilmez bir anlatım aracıdır. Günümüz disiplinler arası sanat eğitimi uygulamaları veya programları, bütün bireyler için yaratıcı düşünce ve olayları daha geniş açıyla inceleyebilme, değerlendirebilme ve analitik bakabilme imkanları kazandırabilmektedir. Bu nedenle konumuz gereği bu kazanımların büyük ölçüde yüklendiği ve sanat eğitimi içinde özel bir öneme sahip olan seramik eğitim hem yüzeysel hem de üç boyutlu olarak düşünceleri ifade edebilme özelliği nedeniyle son derece güçlü bir anlatım dilinin oluşturulması sağlamakla birlikte, bu anlatım dilinin görsel tasarım yoluyla ifade edilmesi perspektifinden konunun düşünceye yönelik olarak ifadesi her ne olursa olsun görülmesini ve anlaşılmasını sağlaması bakımından önem taşımaktadır.

Bireyin yetişme çağında fizyolojik, psikolojik ve pedagojik olarak elde etmiş olduğu gelişim süreci ve başarısı seramik eğitimi ile taçlandırılmaktadır. Okul öncesi çağlardan yetişkin döneme kadar seramik sanatı ile ilgilenen bütün bireylerin bu süreçte, seramiğin kolay ve sonsuz plastik formundan etkilenecek ve bundan sonraki süreçlerinde seramiğin renklendirilmesi, sırlanması, pişirilmesi gibi farklı uygulamalar bu formun dış etkenler ve tercihlerle elde etmiş oldukları farklı durumların gözlenmesi bakımından önemli bir bakış açısının elde edilmesini sağlamaktadır. Bu süreçte bütün bireylerin diğerlerine göre daha farklı düşünme dünyalarının oluştuğu ve psikomotor becerilerinin gelişmesine olan katkısı gözlenebilir. Yine bu süreçte bireylerin psikomotor yeteneklerinin geliştirilmesi sağlıklı bir gelişim dönemi ve yetişkinliğe erişme durumunu da ortaya koymaktadır. Seramik çalışmalarının, deneme-yanılma, sorgulayıcı, karar verme, yaratıcılık, sorumluluk ve paylaşım bilincinin oluşmasına olan katkıları ortaya çıkmaktadır.

Bu araştırmanın en önemli eksenini, seramik çalışmalarının sağlıklı bireylerin yetiştirilmesine olan katkısı vurgulamaya çalışmaktır. Bu nedenle, kurumsal altyapısal olarak belirtmeye çalıştığımız anlamda, bütün bireylerin birbirlerinden farklı düşünebilen, saygı duyulabilen, eleştirel bakabilen, yaratıcı, özgür ve esnek

psikolojik yapıda bireyler olması istendik bir hedeftir. Bu bakamından, geldiğimiz noktada seramik çalmışların bunu büyük ölçüde sağlayabileceğini söylemek mümkündür. Üç boyutlu biçimsel çalışmalar veya tasarımların elde edilme sürecindeki bireyin bu süreci takip etme ve sonuçlarını farklı farklı değerlendirme dönemi, bu bireylerin gerçek dünyaya ilişkin bakış açılarına da etki edebilir. Sonuç olayları veya durumları ve de olguları da çeşitli ve çok boyutlu olarak ele alma, daha geniş bir perspektiften bakabilme, değerlendirebilme ve sonuçlandırabilme başarısını elde edebilir düşüncemiz oldukça güçlenmiştir.

Bireyin, çevresindeki dünyayı anlamasını ve öğrenmesini sağlayan aktif zihinsel faaliyetlerin gelişimine bilişsel gelişim adı verildiğini biliyoruz. Bilişsel gelişim; bebeklikten yetişkinliğe kadar bireyin çevreyi ve dünyayı anlaması ve düşünme yollarının daha karmaşık ve etkili hale gelme sürecidir. Piaget gelişim dönemlerini 4 ana başlığa ayırmıştır. Piaget'e göre tüm çocukların bu gelişim aşamalarından sırasıyla geçmesi gerekmektedir. Çocuklar bir gelişim dönemini atlayarak diğerine geçemezler. Ancak çocukların gelişim dönemlerine girme ve tamamlama yaşları birbirinden farklılık gösterebilir. Bu farkı ortadan kaldırmak ve psikomotor yeteneklerini geliştirmek için ilköğretim çağındaki bütün çocuklara seramik çalışmalar yaptırılması son dere önemlidir.

Bireyin, dış dünyayı keşfetmede duyularını ve motor becerilerini kullandıkları ilk dönem Duyusal-Motor Dönemi'dir. Bütün bireyler doğuştan refleksif davranışlara sahiptir. Bebek bu dönemde, çevresiyle etkileşimleri sonucu edindiği yaşantılarla oluşturduğu yeni bilişsel yapılar, refleksif davranışlardan amaçlı davranışlara doğru ilerlemesini gerçekleştirir. Artık, kendisine ilginç gelen bazı davranışları sadece tekrar etmez aynı zamanda bazı basit problemleri de çözmeye çalışır.

Çocuğun gelişim dönemlerde seramik çalışmaların alt yapısını ve psikomotor gelişim ile birlikte çalışma konumuza yönelik bilimsel bulgular daha net bir şekilde ortaya konulacaktır.

Sözlü veya sözsüz olarak kendini ifade edebilme yada başkaları tarafından anlaşılabilme isteği bireyleri iletişim tarzlarını geliştirmeye iter. Bu noktada iyi bir eğitim programının desteği çok önemlidir. İletişim ve sosyal becerilerin

gelişmeye başladığı çocukluk döneminde seramik dersi uygulamaları bunu sağlayacak veya destekleyecek alternatif eğitim programları olarak düşünülebilir. Önemli olan bu programın okulöncesi, ilk, orta, lise ve üniversite gibi bütün kademelerde devam ettirilebilmesidir.

Yapılan araştırmalarda da görüldüğü gibi seramik eğitimi, insanın iç dünyasını ortaya çıkarmada ve çok yönlü gelişmesinde gerekli bir sanatsal etkinlik olarak ortaya çıkmakta ve erken yaşlardan itibaren çocuğun bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimini desteklemektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

V. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışma, seramik eğitiminin ilköğretim çağındaki çocukların duyuşsal ve psikomotor gelişimine katkısının kuramsal altyapısal olarak açıklanmasını ele alan bir çalışmadır. Seramik eğitiminin ilköğretim çağındaki çocukların algı, dikkat ve el becerileri üzerindeki etkileri pek çok deneysel çalışmada ortaya konulmuştur. Bu bakımdan tezimizin deneysel ve kuramsal altyapısı oldukça sağlam temellere üzerine oturmaktadır. Seramiğin üç boyutlu niteliği, esnekliği, kolay bir malzeme oluşu, kolay şekil alması gibi özellikleri dikkate alındığında fiziksel, psikolojik ve pedagojik açıdan gelişme çağındaki ilköğretim öğrencilerinin seramiğe olan yaklaşımları, duyuşsal ve psikomotor gelişimleri bağlamında ele alınmaya çalışılmıştır.

Bu çağıdaki çocuklara yönelik her türlü etkinlik durumu öncelikle dikkat ve algı düzeyleri ile el becerileri ile ilgili sorunları önemsememizi gerektirmektedir. Honoré de Balzac'ın (1799-1850) İki Gelinin Anıları adlı yapıtında, anne, iki ve dört yaşlarındaki çocukları için şöyle diyor: “Ellerine ne versen seviniyorlar; zaten onların istediği oyuncaktan çok, özgür olmak; şöyle uzaktan kollamak yeter.” (Ataünal, 2013, s.4). Toplumlar, en değerli varlıkları, geleceklerinin ümidi çocuklarını kendi eğitim felsefe ve amaçları doğrultusunda, özgürlük içinde, yüksek bir sorumluluk bilinciyle biçimlendirerek, bilimsel düşünme gücüne sahip üstün bir kişilik ve karakterde vatandaşlar yetiştirme görevini, en kutsal mesleğin mensupları öğretmenlere vermiştir. Öğretmenin amacı millî, lâik, demokratik ve çağdaş ilke ve değerler üzerinde yükselen Cumhuriyetimizin sonsuza kadar daha hızlı bir tempo ile yücelmesini ve korunmasını sağlayacak özgür düşünceli nesiller yetiştirmektir.

Dolayısıyla böylesi bir farkındalıkla normal sağlık şartlarında dünyaya gelen bir çocuğun doğuştan getirmiş olduğu, diğer bir anlamda kendisinde doğal olarak var olan bilme gücü yani merakı körüklenmemiş olacaktır. Böylece de en temel yaşama becerilerinden yoksun insanların yetiştirilmesi önlenerek, kendisine ve topluma faydalı bireylerin yetişmesi sağlanabilecektir.

Düşünsel olarak özgür, özgüveni oluşturan, olay, durum, olgu ve nesnelere kavrayış biçimi, gelişmekte olan her öğrencinin deneyim sürecinde herhangi bir durumla olduğu gibi, konumuz üzerinden örnek verecek olursak, seramik çamuru veya kil ile kurduğu bedensel ilişkiyi, bu ilişkinin sonucunda meydana gelen bedensel hafızayı, psikomotor davranış ve duygusal davranış ve nihayetinde hareket olarak dikkate almalıyız. Bu deneyimleme sürecinde çocuğun hem bedensel hem de zihinsel olarak çamur ile kurduğu etkileşim sayesinde, yaptığı tasarımı göz merkezci yaklaşıma kıyasla daha iyi kavrayabilir ve farklı bakış açıları geliştirebilir.

Bugün gelişen bilim ve teknoloji sonucu ulaşılan bilgi toplumu çağında, bireyler ve toplumlar, olgunlaşmaya geçiş sürecinde çeşitli uyum sorunlarıyla karşı karşıya bulunmaktadır. Günümüzde insanın içinde yaşadığı topluma dengeli ve sağlıklı bir biçimde uyum sağlaması ve yararlı olabilmesi için öğrenmesi gereken davranışlar, kurallar ve ilkeler de katlanarak artmaktadır. Eğitim yoluyla kazandırılması gereken davranışlar ise, eskiye göre çok daha artmıştır. Özellikle yeni yetişen bireyler, giderek karmaşık bir hal alan dünyamızda bütün teknolojik kolaylıklara rağmen, bir yol göstericiye, çok daha fazla ihtiyaç duymaktadırlar. Bu gelişme ve değişimlere paralel olarak eğitim kurumlarının görevleri de hem değişmiş hem artmış hem de zorlaşmıştır.

Anadolu'nun temelini oluşturan seramik kültür bilincini, sadece üniversitelerin ve kurumların ilgili bölümlerinde değil, tüm topluma yayarak çağdaş kültürümüzün gelişimine aktarmamız ve günceli ve modern gelişmeleri yakalamamız gerekmektedir.

İnsanın yeteneklerini geliştirmesi ve hayata daha sıkı tutunabilmesini sağlayacak bilgi ve becerilerle donatılması için iyi bir seramik çalışmalarının eğitim programlarında yoğun bir şekilde yer alması gerekir.

Seramiğin öyküsü seramik çamuru ile başlar. Seramiğin temel unsurlarından olan çamur/kil, aslında genç yaşlı herkesin aşına oldukları bir malzemedir. Seramik sanatı ile birçok önemli yetinin de önemli ölçüde kazanılabileceğini ve bu sanatın da en güzel yanının bir yaş sınırının olmaması. Her yaşta insana birçok şey katabilecek olan seramik yapımı çocukların farklı yönlerden de gelişimlerini, onların oyun oynama güdülerini ve ihtiyaçlarını birbir karşılayabilmektedir.

Seramik ve heykel çalışmalarının üç boyutlu oluşu; çocukların bilek ve parmak kaslarının gelişmesine, daha koordineli bir hareket kabiliyetine sahip olmasına, el ve

göz koordinasyonunun kuvvetlenmesinde büyük rol oynar. Çocuklar seramiğin ham maddesi olan kili yoğururken el becerilerini geliştirip, yeni eserler ortaya koyarlar. Kendi dünyası ve çevresi ile ilgili gözlemlerini ve duygularını anlatırken üretici olmanın mutluluğunu yakalar. Öğrenciler seramik sanatını yaşayarak tanır ve yaratıcılıkları gelişirken eserin kalıcılığından zevk alırlar.

Çocuklarımızın duygularını daha kolay ve güçlü bir şekilde ifade edebilmelerini, tasarım ve yaratma güçlerini geliştirmelerini bu üstün duyarlılığa ulaşmalarını sağlamaktadır.

Yapılan araştırmalarda da görüldüğü gibi seramik eğitimi, insanın iç dünyasını ortaya çıkarmada ve çok yönlü gelişmesinde gerekli bir sanatsal etkinlik olarak ortaya çıkmakta ve erken yaşlardan itibaren çocuğun bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimini desteklemektedir.

Küçük yaşta seramik çamuru ile yapılan çalışmalarının temel amacı doğal becerileri geliştirerek bu becerileri geleceğe yönelik yaratıcı etkinliklere dönüştürmektir. Hayal dünyasının ve merak arzusunun mükemmel şekilde bir birleşimi olarak ortaya çıkan seramikle şekillendirme süreci ve oyunları çocukların oldukça zevk aldıkları bir aktivitedir. Her şeyden öne çocuk seramik çamurunu kullanarak hayal ettiklerini somut bir biçimde ifade etmeyi öğrenir. Elbette, düşüncenin ve hayal gücünün gelişimiyle ellerin kullanımı arasında paralellik vardır. Seramik çalışmaları bu açıdan çocuk için bu dönemde son derece önemli olan hem zihinsel hem de bedensel gelişime katkı sağlamaktadır. Üstelik, yapılan araştırmalar seramik çalışmalarının; müzik, resim gibi el becerisini yoğun olarak gerektiren sanat alanlarına iyi bir hazırlık olduğunu da göstermektedir. Çocuk seramik çalışarak, grupla çalışmayı öğrenir, toplum bilincini benimser, yaratıcılık yönü gelişir, problemlere farklı çözümler geliştirebilir, özgüven kazanır, kendini daha kolay ifade eder. Bağımsız düşünmeye ve bunu uygulamaya başlar. Çocuk bu sayede değişik materyalleri tanıyarak özgün ürünler çıkarabilir, çeşitli aletleri kullanmayı öğrenir ve alet-edevat kullanma yetisini de geliştirebilir.

İyi bir seramik eğitimi ile bütün bireyler için; Kendisi ile barışık, sosyal, toplumla barışık, gelişmeye açık, disipline edilebilir, kendini geliştirebilen, sorumluluk alabilen, hoşgörülü, sevecen, yaratıcı ve öğrenmeye açık bir birey olmanın temellerini oluşturur.

Okullarımız, çağın gerektirdiği insan tipinin yetiştirilmesinde etkili olmak durumundadır. Öğretim yöntemleri ve çocuk yetiştirme anlayışları modern ve gelecek dünyanın insan tipleri ve becerileri göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmek durumundadır. Öğrenme yüzeysel bilgi edinmenin ötesine geçmeli, anlama ve derin anlamlar çıkarma amaçlanmalıdır. Bunu da ancak aktif öğrenme teknikleriyle gerçekleştirebiliriz.

Seramik eğitimi çocuğun psikomotor becerilerinin gelişmesine yardımcı olur. Çocuğun uygulama aşamasında seramikle bütünleşmesinde ve seramiğin biçiminin her türlü değişim sürecinde; çocuğun farklı bir formla ile tanışması onun farkındalığını artırır. Çocuğun sürekli değişken biçim ve malzemelerle teknik etkileşimde bulunması onun izlenimini geliştirir. Bu durum çocuğun beceri gelişimi dışında duyuşsal ve duygusal bir kazanıma da sahip olur. Bunla birlikte parmak ucu egzersizleri gelişimi sağlarken parmak uçlarında bulunan sinir hücrelerinin de harekete geçmesini mümkün kılar. Böylece çocuk için çok yönlü bir gelişim süreci gerçekleşmiş olur. Örneğin çocuğun gelişiminde son derece önemli olan somut işlemler döneminde ortaya çıkan “bir olayın birden fazla yönünü ele alma” yeteneğinin geliştirilmesi seramik sanatı veya seramik çalışmaları yoluyla desteklenebilir. Bu destekleme sürece uzun yıllar sürdüğü takdirde, olaylara çok daha geniş bir perspektiften izleyebilen ve çözümleyebilen bir bireyin oluşması süreci tamamlanmış olabilir.

“Yeni dünya düzeninde yer alacak bireylerin sağlıklı, mutlu ve üretken olabilmeleri için okulöncesi eğitimde sanatın hazırlayıcı etkisi yadsınamaz. Sanatın tüm dalları, müzik, tiyatro, drama, görsel sanatlar okulöncesi seviyesinde düşünülmeli, planlanmalı ve uygulamaya başlanmalıdır.” (Terwiel, 2010, s. 2). Bu kapsamda oluşturulacak yeni eğitim modellerinin etkili bir şekilde uygulanabilmesi için başta eğitimciler olmak üzere aileler, sanatçılar, sanat öğretmenleri ve toplumun farklı noktalarındaki tüm bireylerin ortak bir hedefte birleşmesi gerekmektedir.

Bu araştırmanın amacına ve konusuna yönelik olarak ilköğretim okullarında; resim-seramik, heykel-seramik, müzik-seramik, drama-seramik, matematik-seramik gibi farklı birliktelikleri sağlayan programların oluşturulması sağlanabilir.

Eğitim programlarında yer alan sanat eğitiminin kapsamı, amacı, uygulama yöntemleri incelendiğinde ne denli çok amaç, araç, yöntem olduğu anlaşılabilir. Bu amaç, araç ve

yöntemler, çocuğun sağlıklı ya da özürlü durumuna paralel olarak sanat sınıflamalarının çeşitliliği, zenginliği ölçüsünde hem daha fazla karmaşıklaşır hem de daha fazla katkı sağlamaktadır.

Seramik ürünler çalışmanın başında sonuna kadar geçen süreçte bir çok farklı aşamadan geçerek bir değişime uğrar. Kil; ile yapılan çalışmalar ilk atölye kurulum maliyetleri çıkarıldığında resim, müzik, spor gibi alanlara kıyasla daha ekonomiktir. Hem yaşadığımız çevreyi hem malzemeyi tanımada hem de malzeme kullanmayı öğrenmede çok yönlü bir özelliğe sahiptir. Bu doğrultuda bakıldığında amaç, çocukların okulöncesi sanat eğitiminden başlayarak ilköğretim çağındaki çocukların hem fiziksel hem de ruhsal gelişimine katkı sağlanması için bir araç, bir malzeme olarak kil kullanılmalı ve seramik sanatından olabildiğince yararlanılmalıdır.

Seramikte kil ile yapılan uygulamalarda çocukların hem kendini hem de içinde yaşadıkları dünyayı tanıma süreçleri net olarak takip edilebilir. “Resim ya da diğer oyun araçlarından daha fazla anlatımı içeren kil uygulamalarla, çocuk daima anımsayacağı bir ürünün de sahibi olmaktadır. Çocuğun yaşadığı çevreyi kavramasında yaratıcılığın gelişmesinde sanat eğitiminin işlevi de bu yolla ve bu amaçla kendini gösterecektir.” (Terwiel, 2010, s. 4).

Bu çalışmada seramiğin okulöncesinden yetişkin bireylere kadar hayatın bütün aşamalarında ve de sanat eğitiminde bir malzeme, bir araç olarak insan için etkisini ve neden kullanması gerektiğini, bu kullanımda ne gibi bir çalışma planı ve ne tür yöntemlerin seçilmesi gerektiğini; eğitim politikaları, eğitimciler, ve ailelerin bu kazanımların edinilmesindeki rollerinin neler olduğunun vurgulanması amaçlanmıştır. Çünkü planlanan ve uygulamaya geçirilen seramik eğitiminin başarılı olabilmesi için tüm bu unsurların aynı paralellikte hareket etmesi gerekmektedir.

Seramik çalışmalar bireylerin estetik bakış açısının gelişmesinde faydalı olacağı gibi aynı zamanda sabırlı olma, çevresindekilerle iş birliği yapma, çevresini temiz tutma gibi konularda sosyal ve ahlaki bilinç kazanmasını sağlayacaktır.

Derslerde seramikle ilgili yapılacak çalışmalarda çocukla kullanacakları malzemelerin özellikleri ve nasıl kullanılması gerektiği konusunda bilgi verilmeli ve çocuklar yönlendirilmelidir. Bu aşamadan sonra çocukların yaptıkları çalışmalar konusunda müdahale edilmemelidir. Çünkü; yaratıcılıklarının kısıtlanması çocukların kendilerini

özgün bir şekilde ifade etmesine engel olurken diğer taraftan dayatılan konular ve müdahaleler çocuklarda bıkkınlık yaratabilmektedir.

Ülkemizde gün geçtikçe okulöncesi kurumları ve özel okulların yaygınlığı artmaktadır. Okulöncesi kurumlarda yaygınlığı fazla olmasa da özellikle ilköğretim kademelerinde eğitim veren özel okullarda seramik eğitimi yaygınlaşmaktadır. Diğer yandan devlet okullarında henüz sistemli bir seramik ders uygulaması bulunmamaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilk ve ortaöğretim kurumları ile bu konularda çalışmalar ve yatırımlar yapması ve sanat eğitimi içinde seramik dersinin daha yaygın bir şekilde yer vermesi bu savın başarıya ulaşması açısından önemlidir.

Böylece özgüveni yüksek çevresini estetik olarak değiştirmeyi sağlayan bireyler yetişmiş olacaktır. Uygarlığın gelişmesinde sanatın özellikle seramik sanatının eğitiminin gerekliliği kabul gören bir sistemdir. İyi bir seramik eğitimi alan bireyler, kendilerinin ve diğer çocukların yeteneklerini dürüstçe kabul eden kişiliğe sahiptirler. Bu bağlamda eğitim sistemimiz yeniden gözden geçirilmeli özellikle sanat eğitiminin oldukça önemli bir evresi olan okul öncesinden başlayarak ilköğretimin bütün kademelerinde yer almalıdır.

Yaratıcı bireylerin varlığı toplumları geleceğe taşıyan en dinamik unsurlardır. Edilgen, oluşan toplumsal durum ve olguları sorgulamadan olduğu gibi kabullenen birey yerine eleştirebilen, değişebilen koşullarda ne aradığını bilen, ulaştığı noktaya amacı doğrultusunda başka değerlere yönelen, üretken, kararlı, tutarlı, tasarlayabilen ve yaratabilen birey için çağın gereksinim ve isteklerine uygun, dengeli, huzurlu, düzenli, kamu yararını gözeten bireylerin yetişmesi için seramik uygulamalarına yönelen bireylerin sayılarının artırılması gerekir.

Toplumsal gelişmeyi ve yapılanmayı sağlayacak bu davranışlar insanın doğal gelişimine bağlanamayacağına göre, insanın tüm yönlerin eğiten ve yaratıcılık yetilerin geliştiren sanat eğitiminin eğitim sistemimizde irdelenmesi son derece önemlidir.

Dolayısıyla seramik çalışmalar, bilişsel, duyuş, duyuşsal sorunlar ve programları hakkında çeşitli uygulamalar neticesinden bir pedagojik program olarak dönüştürebilir. Seramik çalışmalar, duyuşsal ve bilişsel sürecin nasıl geliştiğini açıklayabilecek bir pedagojik yapıya kavuşturulabilir.

Eğitim tüm öğrenciler içindir ve bazı öğrenciler görsel, bazıları da analitik olan duygu ve düşünce ile gelişir. Oysa eğitimin bütüncül bir yapıya kavuşması modern bir eğitim programından beklediğimiz bir sonuçtur. Bu nedenle eğitimin bütüncül bir yapıya kavuşması; eğitimin görsel ve analitik yapıdaki bütün öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için seramik çalışmaların katkısını son derece önemli görüyoruz.

Çocukluk ve ergenlik döneminde değişkenlik gösteren büyüme ve gelişme özellikleri elbette öncelikle doğuştan elde edilen ve getiren mevcut sağlık durumu ile ilgili olsa da sonrasında bu durumu yönetmek elbette tamamen farklı bir durumdur. Çünkü sürekli ve daima gelişmeye müsait olan insan bedeni tıpkı insan zihni gibi, geliştirilebilir, eğitilebilir ve yönlendirilebilir bir özeliğe da sahiptir.

Büyümeye bağlı fiziksel değişiklikler zamanla çocuğun genel becerini ortaya koyar; kişisel özellikler ortaya çıkmaya başlar, büyüyen organizmanın fizyolojik kapasitesini ve hareket mekaniğini önemli düzeyde etkileyen değişiklikler ise çocuğa sunulacak olan; kavrama, tutma, koordinasyon, gzlemlleme, temas, hissetme, duygu ve dokunma gibi destekleyici seramik faaliyetinden ölçüde etkilenir.

Dokunma, insan bedeni için vazgeçilmezdir. Bütün türler üzerinde bugüne kadar yapılan araştırmalara göre, dokunma duyusu ilk gelişen duyu olmuştur ve tüm duyuların dokunma duyusunun farklılaşmasıyla meydana geldiği grlmektedir. Dokunma olgusu ve onu tanımlayan duyum, etki, maddesellik, zihinsel çağrışım, gibi kavramlar, temsil edilebilirler. Seramik amuru veya kilin tasarımıda uygulayıcının deneyim sürecinde, özne üzerinde oluşturulmak istenen etki, tasarıma dhil edilebilen fiziksel ve düşünsel bir gerçekliktir. Tasarım ve özne arasında bu gerçeklik üzerinden kurulan dokunsal ilişki, tasarımın nesne boyutundan sıyrılıp “şeye” dnuşmesini; bir diğer ifadeyle çocuğun yaptığı şeyin, yaptığı şeyin çocuğun bir parçası haline gelmesini sağlamaktadır.

ngrlen seramik eğitimi ile ocuk özelinde ancak bütün bireyler genelinde, bireyin i dünyasının bir yansıması, duygu ve düşüncelerin ifadesi ve çok yönlü şekilde gelişmesini sağlamak mümkündür. Bütün bunlara ek olarak, seramik çalışmalar, bütün bireylerin öncelikle kendisine, çevresine ve bütün dünyaya daha güzel bakmalarına, değerlendirmelerine, estetik duygularını geliştirilmelerine ve bu yönde olgunlaşmalarına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. Ü. (2014). *Aktif öğrenme*. İzmir: Biliş Yayıncılık.
- Ağatekin, M. (2017). Türkiye’de güzel sanatlar fakültelerinde lisans düzeyinde seramik eğitim-öğretim programları hakkında durum analizi ve değerlendirmeler. *Yedi*, (17), 133-140. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/yedi/issue/27382/288297>
- Altundağ, M., Ural, M., Eratay, E., ve Aydoğan, Y. (2016). Yetersizliği olan ve olmayan okulöncesi çocuklara verilen seramik eğitimi ve uygulamaların değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 1-16. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/aibuefd/issue/28551/304617>
- Arcasoy, A. (1988). Seramik teknolojisi. İstanbul: *Marmara Üniversitesi* (Yayın No: 457). Erişim adresi: <http://dspace.marmara.edu.tr/handle/11424/5499>
- Ataünal, A. (2013) *Çağdaş Eğitim Anlayışı*. Ankara: Milli Eğitim Vakfı Yayını. Erişim adresi: <https://www.mev.org.tr/images/kitapciklar/%C3%A7a%C4%9Fda%C5%9F.pdf>
- Alakuş, A. O., Mercin, L., Ayaydın, A., Vural, D. Ü., Tuna, S. ve Yılmaz, M.G. (2009). *Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Bilhan, Saffet. (1990). Devlet politikası olarak eğitim, eğitim programları ve öğretim II. Ankara: MEB Basımevi.
- Bozkuş, İ. (1993). Çağdaş sanat eğitiminde 2000’e doğru. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 39-43. Erişim adresi: <http://hdl.handle.net/20.500.12397/579>
- Çoknaz, H. (2017). Psikomotor gelişim doğum öncesinden ölüme kadar. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Cole, L., Morgan, J. J. B. (1968). *Çocukluk ve gençlik psikolojisi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Cooper, E. (2002). *Ten thousand years of pottery*. London: The British Museum Press.
- Çapar, M. (2008) İlköğretim ikinci kademe görsel sanatlar eğitimi dersinde üç boyutlu çalışmaların önemi, *Çukurova Üniversitesi Eğitim fakültesi Dergisi*, 3(35), 114-124. Erişim adresi: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423874897.pdf>
- Dikici, A., (2001), Sanat eğitiminde yaratıcılık, *Mili Eğitim Dergisi*, 149. Erişim adresi: http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/149/dikici.htm
- Erbay, M. (1997). Sanat eğitiminin önemi. *Anadolu Sanat Dergisi*, 7, 50-56.
- Erinç, S. M. (1995). *Kültür sanat kültür*. İstanbul: Ütopya Yayınevi
- Erinç, S.M. (1988). Sanat ve eğitim. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3.
- Erkartal, P. Ö., ve Öktem, H. S. (2015). Mimari tasarımda dokunma olgusu ve dokunsal haritalamaya ilişkin bir alan çalışması. *Megaron*, 10(1), 92-111. Erişim adresi: https://www.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON-30602-ARTICLE_%28THESIS%29-OKTEM_ERKARTAL.pdf
- Erman, D. O. (2012). Türk seramik sanatının gelişimi: toprağın ateşle dansı. *Online Thematic Journal of Turkic Studies*, 7. Erişim adresi: http://www.beylerbeyidernegi.com/uploads/iv_02.pdf

- Ersoy A. (1993). Sanat eğitiminin genel eğitime katkısı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Bilimleri 1. Ulusal Kongresi, (24-28 Eylül 1990). Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Gallahue, L.D. (1982). *Understanding motor development in children*. New York: Jhon Wiley and Sons.
- Gökaydın, N. (2002). *Temel sanat eğitimi*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Güler, C. (2017). Açık ve uzaktan öğrenmede bireysel farklılık olarak yaş. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırma Dergisi*, 3(2), 125-145. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/403864> adresinden alındı
- Hacızade, F. (2014). Seramik alanında kullanılan terim ve kavramlarda Türkçenin durumu. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 35, 39-54. Erişim adresi: <http://sutad.selcuk.edu.tr/sutad/article/view/623/610>
- Halloğlu, F. (2019.). *İndigo Dergisi*. Erişim adresi: <https://indigodergisi.com/2014/10/toprakla-atesin-aski-seramigin-dogusu/>
- Kacar, V. (2018). İlköğretim okullarında sanat eğitimine bakış ve seramik eğitiminin gerekliliği. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 76, 286-296.
- Kanat, S., Mutlu, H. S. (2017). Seramik sanat eğitiminin tıp öğrencisine katkıları. *Journal of International Social Research*, 10(51), 729-736.
- Köse, E. (2005). Özel eğitim gereksinimi olan çocukların gelişimine seramik eğitiminin etkisi. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi: Ankara
- MEB. (2011). *Çocuk gelişimi ve eğitimi*, Bilişsel Gelişim. Ankara: Erişim adresi: https://ismek.ist/files/ismekOrg/file/2013_hbo_program_modulleri/Bili%C5%9Fsel%20Geli%C5%9Fim.pdf
- MEB. (2013). *Çocuk gelişimi ve eğitimi psiko-motor gelişim*. Ankara: Erişim adresi: http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Geli%C5%9Fim.pdf
- Mutlu, S. H. (2007). Zamanın çarkında Anadolu'da Seramik. *Anadolu Sanat*, 18, 71-75. Erişim adresi: <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/handle/11421/969>
- Ocvirk, O. G., Stinson, R. E., Wigg, P. R., Bone, R. O., ve Cayton, D. L. (2018). *Sanatın temelleri teori ve uygulama*. İzmir: Karakalem Kitapevi Yayınları.
- Oral, E. M. (2005). Türkiye'de çağdaş seramik sanatının gelişimi. 22(16). Erişim adresi: <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/897/266964.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Özer, K. M., ve Özer, D. S. (2014). *Çocuklarda motor gelişim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Öztürk, Ö. (2006). İlköğretim I. kademe 3. sınıf öğrencilerinin sanat eğitiminde üç boyutlu seramik çalışmalarının gerekliliğine yönelik inceleme. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- San, İ. (1985). *Sanat ve eğitim*, Ankara: A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitim Araştırma Merkezi
- San, İ. (2004). *Sanat ve eğitim*. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Senemoğlu, N. (2009). Gelişim, öğrenme ve öğretim kuramdan uygulamaya. Ankara: Pegem Akademi.
- Saraçoğlu, O. G. (2019). Seramik sanatının psikoterapideki önemi. Bilgi Ustam. Erişim adresi: <https://www.bilgiustam.com/seramik-sanatının-psikoterapideki-nemi/>

- Sevim, S. S., ve Taçyıldız, E. (2008). İlköğretim okullarında sanat eğitimi ve seramik sanatı. *eArşiv@Anadolu*, 19, 165-170. Erişim adresi: <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/handle/11421/886>
- Sözen, M., ve Tanyeli, U. (2018). *Sanat kavramları ve terimleri sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Tanıšan, H. H., ve Mete, Z. (1986). *Seramik teknolojisi ve uygulaması*. İzmir: Birlik Matbaası.
- TDK. (2019). Türk Dil Kurumu. <http://www.tdk.gov.tr>: Erişim adresi: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gtsvearama=gts&guid=TDK.GT.S.5cc019138aff61.16491917
- Terwiel, C. D. (2010). Okulöncesi sanat eğitiminde bir malzeme olarak "kil"in yeri. *Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları*, 258, 16. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erişim adresi: <http://kitaplar.ankara.edu.tr/detail.php?id=826>
- Tezcan, M.(1985). *Eğitim sosyolojisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Tezcan, M. (1997). *Eğitim sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayınevi.
- Tizgöl, K. (2009). Dönemsel gelişmeleriyle Çin seramikleri. *Sanat Dergisi*, 0(16), 21-29. Erişim adresi: <http://dergipark.org.tr/ataunigsfd/issue/2604/33517>
- Turani, A. (2018). *Sanat terimleri sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Türkdoğan, G. (1981). *Sanat eğitimi yöntemleri*, Ankara: Ayyıldız Matbaası
- Türkçe Etimoloji. (2019, Nisan 21). Seramik kelime kökeni. Erişim adresi: <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/seramik> adresinden alındı
- Wadsworth, B. J. (2015). *Piaget'nin duyuşsal ve bilişsel gelişim kuramı* (M.Kandemir, A. Kaşkaya ve M. Palancı Çev). Ankara: Pegem Akademi.
- Yolcu, E. (2004). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın
- Yolcu, E. (2015). *Sanat iklimi*. Ankara: Pegem Akademi.

EKLER

Ek-1: 2015 yılı ÖSYM kılavuzunda Türkiye’de lisans düzeyinde eğitim veren seramik bölümlerinin listesi

Üniversite	Bölüm	Kontenjan
Abant İzzet Baysal Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik	25
Akdeniz Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik	20
Anadolu Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik	30
Atatürk Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik	10
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi	Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Seramik ve Cam Tasarımı	20
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik	30
Çankırı Karatekin Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik	15
Dokuz Eylül Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam Tasarımı	20
Dumlupınar Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik	30

Üniversite	Bölüm	Kontenjan
Erciyes Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam Tasarımı	10
Hacettepe Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam	30
İnönü Üniversitesi	Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Seramik	15
Kocaeli Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik	15
Marmara Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam	30
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam	30
Mimar Sinan Güzel Sanatlar	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam Tasarımı	15
Mersin Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik	15
Sakarya Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam	20

Üniversite	Bölüm	Kontenjan
Selçuk Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik	15
Süleyman Demirel Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam	15
Uşak Üniversitesi	Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik	15